

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 40.

Måndagen den 30 maj.

Kl. 7.30 e. m.

§ 1.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, statsutskottets utlåtanden nr 173—204, bevillningsutskottets betänkanden nr 31 och 32, bankoutskottets utlåtanden nr 61—73 samt första lagutskottets utlåtanden nr 55, 57 och 58.

§ 2.

Ordet lämnades på begäran till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning, nämligen först statsutskottets utlåtanden nr 173—203, därefter bevillningsutskottets betänkanden nr 31 och 32, därefter konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, därefter bankoutskottets utlåtanden nr 61—73, därefter första lagutskottets utlåtanden nr 55, 57 och 58 samt slutligen statsutskottets utlåtande nr 204.

Denna hemställan bifölls.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av väckta motioner angående Sveriges ställning till Nationernas förbund;

nr 6, i anledning av väckt motion om nordisk samverkan för bildandet av ett Nordens fredsförbund;

nr 7, i anledning av väckt motion om granskning av kraven på ett Nordens försvarsförbund;

nr 8, i anledning av väckt motion om nordiskt initiativ till mellanfolklig lösning av judarnas problem; och

nr 9, i anledning av väckt motion i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande;

statsutskottets utlåtanden:

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statlig lagerhållning m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försvarsberedskapens omedelbara stärkande jämte i ämnet väckta motioner;

nr 207, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln gjorda framställningar m. m.;

nr 208, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för vårterminen 1938 till vissa allmänna läroverks ljus- och vedkassor;

nr 209, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till övergångsstat för budgetåret 1937/38;

nr 210, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående avskrivning av till vissa engångskostnader för försvarsväsendets byggnader m. m. anvisat kapital; och

nr 211, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lån för anläggning av ett oljeraffinaderi i Nynäshamn;

sammansatt bevillnings- och jordbruksutskotts utlåtande, nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder till stödjande av trädgårdsnäringen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

första lagutskottets memorial och utlåtande:

nr 56, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 191 med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse av § 11 förordningen den 18 juni 1864 (nr 41) angående utvidgad näringsfrihet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 57, i anledning av väckta motioner angående behandlingen av politiska flyktingar i vårt land;

nr 58, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om semester m. m., dels ock i ämnet väckta motioner; och

nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med anhållan om riksdagens yttrande angående vissa av den internationella arbetsorganisationens fjärde sjöfartskonferens år 1936 fattade beslut;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser nionde huvudtiteln, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 98, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 å kapitalbudgeten gjorda framställning om anslag till byggnadsarbeten vid veterinärhögskolan;

nr 99, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner;

nr 100, i anledning av väckta motioner om anslag till bidrag till inköp av konstgödsel i Norrland;

nr 101, i anledning av väckta motioner om anslag till byggande av enklare utfartsvägar för isolerade gårdar i Norrland;

nr 102, i anledning av väckta motioner om anslag till uppmuntrande av mindre jordbrukare och lägenhetsägare i de fyra nordligaste länen att anlägga hemträdgårdar;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att försälja viss fast egendom; och

nr 104, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner; samt

andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion, I:132, om ett livligare samarbete i vetenskaplig undervisning och forskning mellan olika universitet och högskolor i Norden; och

nr 11, i anledning av väckt motion I: 133, angående utredning och förslag i fråga om en friare omflyttning inom Norden.

§ 4.

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från bevillningsutskottet:

nr 349, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhets-skatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnads-kostnadernas höjd;

från första lagutskottet:

nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1, 3 och 4 §§ lagen den 6 juni 1930 (nr 202) om be-gränsning av rätten att avverka skog å in-tecknad fastighet; och

från andra lagutskottet:

nr 348, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med vissa mineraloljor, m. m., dock endast såvitt angår för-fattningsförslaget.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr andre vice talmannen *Magnusson* under den 31 maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 7.40 e. m.

In fidem
Sune Norrman.

Tisdagen den 31 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 24 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 5—9, statsutskottets utlåtanden nr 205—211 samt sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

§ 3.

Föredrogs första lagutskottets memorial, nr 56, angående arvoden åt dem, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 191 med förslag till lag om ändring i vissa delar av strafflagen m. m.

Vad utskottet i detta memorial hemställt bifölls.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades ånyo första lagutskottets utlåtande nr 59, andra lagutskottets utlåtanden nr 57—59, jordbruksutskottets utlåtanden nr 97—104 samt andra kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 10 och 11.

§ 5.

Föredrogos vart för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anslag till bidrag till standardiseringsverksamheten; och

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ämbetsbyggnader för marinens och flygvapnets ledande organ m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 6.

*Ang. ändrad
förläggnings-
plats för
Värmlands
flygflottilj
m. m.*

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad förläggningsplats för Värmlands flygflottilj m. m. jämte i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid

Herr **Holmgren**: Herr talman! Av representanter för Mariestad har på sista tiden bedrivits ett energiskt arbete på att få Värmlands flygflottilj förlagd till Björsäter. När detta kommunala intresse, jag höll nästan på att säga lokala intresse, så vitt man kan se, överensstämde med riksintresset, var det utan tvekan som jag ställde mig på samma punkt som motionär. Jag gjorde

Ang. ändrad förläggningsplats för Värmlands flygflottilj m. m. (Forts.)
 detta så mycket hellre som jag kommit till den bestämda uppfattningen, att Björsäter vore vida att föredraga framför Sätenäs.

Nu har emellertid statsutskottet inte kunnat tillstyrka Björsäter, inte därför att det funnit Björsäter sämre än Sätenäs, utan helt enkelt därför att det inte hunnit studera detta problem närmare. Utskottet säger sålunda, att Sätenäsförslaget synes erbjuda en tillfredsställande lösning av frågan.

När så är fallet, och när det nu också förhåller sig på det sättet, att det är alldeles omöjligt att tänka sig att skjuta på frågan till ett annat år, skall jag inte framställa något yrkande. Jag har för egen del endast velat göra dessa randanmärkningar till protokollet och har som sagt intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar och materiel m. m. vid universiteten i Uppsala och Lund jämte vissa i ämnet väckta motioner.

Ang. anslag till avlöningar och materiel m. m. vid universiteten i Uppsala och Lund.

Därvid anförde:

Herr **Hellberg**: Herr talman! Under punkt A. 1. i detta utlåtande har statsutskottet hemställt, att riksdagen med bifall till ett av Kungl. Maj:t i ämnet framlagt förslag måtte besluta, »att vid Uppsala universitet skall från och med den 1 juli 1940, eller den senare tidpunkt, som kan varda bestämd, inrättas en professur i internationell rätt».

Föredragande departementschefen framhöll i sitt till grund för Kungl. Maj:ts förslag i ämnet liggande uttalande följande:

»I likhet med universitetsmyndigheterna och universitetsberedningen anser jag den internationella rätten, som hittills intagit en alltför undanskymd ställning vid våra universitet, representera ett så betydelsefullt område av rättsvetenskapen, att avgörande skäl tala för att en särskild lärostol upprättas i detta ämne vid ett av universiteten. Det synes vara lämpligt, att denna professur knytes till Uppsala universitet. Med hänsyn till vad i det föregående anförts torde nu allenast ett principbeslut böra fattas i denna fråga. Beträffande tidpunkten för uppförande av en professur i internationell rätt i universitetsstat tillstyrker jag, att denna fastställes till den 1 juli 1940 eller den senare tidpunkt, som Kungl. Maj:t bestämmer. På grund härav behöver i avlöningsstaten för Uppsala universitet icke av denna anledning nu vidtagas någon förändring.»

I detta uttalande gjordes alltså lika litet som i propositionens kläm någon skillnad mellan de båda läroämnena, som sammanfattas under benämningen »internationell rätt». Dessa ämnen äro folkrätt eller publik internationell rätt och internationell privaträtt. I förarbetena till propositionen hava visserligen båda dessa ämnen berörts särskilt. Men det kan dock knappast med fog göras gällande, att det från något enda håll kommit till klart uttryck, att vad man i främsta rummet äsyftade genom inrättandet av en ny professur, var folkrättens och folkrättsvetenskapens främjande. Nu vet man emellertid, huru viktigt det är, att det redan från början är klart vad som är huvudämnet i en professur — annars kunna obehöriga intressen lätt göra sig gällande vid tillsättandet. Då herr Vougt och jag just velat göra det otvetydigt, att det vore folkrättslig forskning man i första rummet borde främja genom inrättandet av den nya professuren, väckte vi därför en motion i anledning av propositionen. Vi föreslogo i denna som ett alternativ, att den nya professuren skulle benämnas professur i »folkrätt med internationell privaträtt», att alltså redan

Ang. anslag till avlöningar och materiel m. m. vid universiteten i Uppsala och Lund. (Forts.)

namnet skulle angiva folkrättens dominerande ställning inom professurens ämnesområde. Nu har statsutskottet i sin kläm visserligen icke tillstyrkt vårt förslag — statsutskottet är ju nästan »ärftligt belastat», då det gäller att icke tillstyrka motioner. Men egendomligt nog har utskottet ändå i sak villfarit vår önskan genom sina uttalanden i motiveringen. Utskottet säger nämligen, »att det dock i främsta rummet varit folkrättens och folkrättsvetenskapens främjande som åsyftats. Utskottet ansluter sig till denna tankegång och förutsätter fördenskull, att huvudämnet för den nya professuren, vars inrättande från den av Kungl. Maj:t föreslagna tidpunkten av utskottet tillstyrkes, kommer att bli folkrätt. Under nämnda förutsättning har utskottet för sin del icke något att erinra emot det av de akademiska myndigheterna tillstyrkta förslaget, att professuren benämnas 'professur i internationell rätt'. Utskottet anser sig icke böra biträda det i motionen II: 402 framställda yrkandet, vars innebörd är, att folkrättens egenskap av huvudämne måtte komma till synes i den nya professurens benämning genom att den kallades 'professur i folkrätt med internationell privaträtt'.» Jag vidhåller, att det varit riktigare, om folkrättens karaktär av huvudämne utmärkts även i professurens benämning. Men naturligtvis kan man också förfara som statsutskottet och säga samma sak i motiveringen. Genom denna motivering från statsutskottet får professuren en något annan innebörd än genom Kungl. Maj:ts förslag. Det hade varit riktigare, om statsutskottet tillerkänt motionen, som fäst uppmärksamheten på frågan och utan vilken detta uttalande säkerligen icke kommit till stånd, det värdet, att statsutskottet både i motivering och kläm medgivit, som andra utskott brukat göra, att utskottet även »i anledning av motionen» framlagt sitt förslag.

Jag vill härefter med några ord uppehålla mig vid en annan fråga som berörts i motionen. Vi tänkte oss i denna också en annan väg att främja folkrättsvetenskaplig forskning, nämligen genom att uppdelade de nuvarande professurerna i Uppsala och Lund i »statsrätt, förvaltningsrätt och folkrätt» i en professur i förvaltningsrätt och en i »statsrätt och folkrätt». Folkrätten skulle även på detta sätt kunnat komma till sin fulla rätt, och man hade samtidigt berett förvaltningsrätten en förmånligare ställning. Särskilt detta ämne tenderar i följd av statsförvaltningens växande omfattning och betydelse i samhället att få ökad vikt. Detta förhållande torde ändå redan under de närmaste åren framtvinga en sådan reform, att förvaltningsrätten göres till enda läroämne för en självständig professur. Förvaltningsrätten är ju för juristen inom statsförvaltningen i egentlig mening lika viktig eller riktigare ännu viktigare än de tre civilrättsämnena tillsammans, och i dessa har man tre professurer, medan man endast har en halv eller en tredjedels professur i förvaltningsrätt. Jag förstår mycket väl, att statsutskottet icke utan vidare vågar sig på en sådan lösning, som vi berört i motionen. Men frågan måste komma igen och den kommer igen. Utgångsläget för den reform, som förhållandena här själva framtvinga, blir säkerligen bättre, om initiativet till nästa år tages av de akademiska myndigheterna än av en enskild motionär.

Med understrykande än en gång av folkrättens karaktär av huvudämne i den föreslagna professuren i internationell rätt får jag i frågans nuvarande läge hemställa om bifall till statsutskottets hemställan under punkt A. 1.

Herr **Råstock**: Herr talman! Då den siste ärade talaren endast yrkade bifall till utskottets förslag, kan det måhända vara onödigt att jag begär ordet. Men då han sade, att statsutskottet är »ärftligt belastat», då det gäller att avstyrka motioner, vill jag bara passa på tillfället säga honom, att motionä-

Ang. anslag till avlöningar och materiel m. m. vid universiteten i Uppsala och Lund (Forts.)

terna i detta fall blivit ovanligt högaktningsfullt behandlade av statsutskottet. Om herr Hellberg nämligen läser klämman på sid. 21, skall han finna, att det där står om motionerna att »i den mån de icke kunna anses besvarade» etc., vilket är ett synnerligen hyfsat ordval sett ifrån statsutskottets synpunkt.

Herr **Hellberg**: Herr talman! Ja, jag vet inte, om jag vågar raljera med en så vördnadsbjudande person som statsutskottets ordförande, men då jag brukar göra det i kammarens korridorer, vågar jag väl göra det här också.

Han hänvisade till sid. 21 i statsutskottets utlåtande, men då kanske jag får hänvisa till sid. 7, första stycket, sista raden, där det står: »Utskottet, som finner vad i övrigt i berörda motion anförts icke föranleda något särskilt uttalande från utskottets sida, avstyrker sålunda nämnda motion.»

Det var den respekt och vördnad jag har för statsutskottets ordförande som gjorde, att jag inte nämnde denna passus i mitt förra anförande, men inför denna replik från ordförandens sida vågar jag göra detta påpekande.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Att herr Hellberg är missnöjd med statsutskottet och tycker, att utskottet inte varit tillräckligt högaktningsfullt emot honom, spelar väl i detta läge ingen roll. Motionären har nu nämligen gjort oss den tjänsten att yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna för budgetåret 1938/39 m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

I en den 3 mars 1938 dagtecknad proposition (nr 225) hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

1. besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle på sätt av departementschefen angivits från och med den 1 januari 1939 äga tillämpning å skoglig personal hos stiftsnämnderna;

2. fastställa i nämnda statsrådsprotokoll intagen personalförteckning för den skogliga personalen hos stiftsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1939;

3. godkänna i samma statsrådsprotokoll intagen avlöningsstat för domkapitlen och stiftsnämnderna, att tillämpas, såvitt anginge skoglig personal hos stiftsnämnderna m. m., under tiden den 1 januari—den 30 juni 1939 och, i övrigt, under budgetåret 1938/39;

4. till Domkapitlen och stiftsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 232,100 kronor;

5. medgiva, att ersättning till skoglig personal hos stiftsnämnderna för reor i tjänsten måtte från och med den 1 januari 1939 utgå enligt de grunder, som av departementschefen förordats;

6. till Domkapitlen och stiftsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 72,200 kronor.

Ang. anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna för budgetåret 1938/39 m. m.

Ang. anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna för budgetåret 1938/39 m. m. (Forts.)

Enligt Kungl. Maj:ts berörda förslag skulle de å revirförvaltare ankommande åliggandena med avseende å kronoskogarna å Gotland och å Gotska Sandön vara förenade med stiftsjägmästartjänsten i Visby. Denna anordning skulle dock tills vidare givas karaktär av en försöksanordning, och den ifrågasvarande stiftsjägmästartjänsten skulle på grund härav nu anordnas såsom en befattning på extra stat i samma lönegrad som de ordinarie stiftsjägmästarna eller lönegraden B 27.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehåft en inom andra kammaren av herr *Gardell* väckt motion (II: 393), vari hemställts, att riksdagen måtte besluta att stiftsjägmästartjänsten i Visby skulle uppföras på ordinarie stat med lönegraden B 27 utan hänläggning av revirförvaltaruppgifterna å Gotland till stiftsjägmästartjänsten.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å den ovannämnda motionen (II: 393),

1. besluta, att avlöningsreglementet för befattningshavare vid statsdepartement och vissa andra verk, tillhörande den civila statsförvaltningen, skulle på sätt av departementschefen i statsrådsprotokollet över ekklesiastikärenden för den 3 mars 1938 angivits från och med den 1 januari 1939 äga tillämpning å skoglig personal hos stiftsnämnderna;

2. fastställa i utskottets hemställan intagen personalförteckning för den skogliga personalen hos stiftsnämnderna, att tillämpas tills vidare från och med den 1 januari 1939;

3. godkänna i utskottets hemställan intagen avlöningsstat för domkapitlen och stiftsnämnderna, att tillämpas, såvitt anginge skoglig personal hos stiftsnämnderna m. m., under tiden den 1 januari—den 30 juni 1939 och, i övrigt, under budgetåret 1938/39;

4. till Domkapitlen och stiftsnämnderna: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 232,100 kronor;

5. medgiva, att ersättning till skoglig personal hos stiftsnämnderna för resor i tjänsten måtte från och med den 1 januari 1939 utgå enligt de grunder, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över ekklesiastikärenden för den 3 mars 1938 förordats, dock med iakttagande av vad utskottet i sitt utlåtande anfört;

6. till Domkapitlen och stiftsnämnderna: Omkostnader för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 72,200 kronor.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Gardell: Herr talman! Kungl. Maj:t har här föreslagit, att stiftsjägmästaren på Gotland även skall vara revirförvaltare för de domänverket underställda kronoskogarna på Gotland, och statsutskottet har tillstyrkt detta förslag.

Jag vill nu erinra om, att riksdagen redan antagit en lag, som bestämmer, att Gotland i forstligt hänseende skall höra hemma under lagen om svårföringrade skogar. Enligt 19 och 20 §§ nämnda lag måste all avverkning av skog å Gotland ske efter utsyning av vederbörande länsjägmästare eller annan av skogsvårdsstyrelsen förordnad skogstjänsteman. Jag hoppas, att så skall ske även beträffande kyrkofondens skogar.

Jag förutsätter också, att de ekklesiastika skogarna på Gotland skola i fortsättningen skötas lika bra, om inte bättre än de enskildas. Kungl. Maj:t har

Ang. anslag till domkapitlen och stiftsnämnderna för budgetåret 1938/39
m. m. (Forts.)

emellertid i skrivelse till Visby stiftsnämnd den 13 december 1935 bestämt, att inom Visby stift all utsyning skall — utom i fall, då stiftsjägmästaren i fråga om virke för husbehov och annat liknande ändamål icke finner så erforderligt — verkställas av stiftsjägmästaren. Så har tidigare skett, och så sker än.

Påståendet att stiftsjägmästaren deltar i förvaltningen och stämplingen av skogen är inte riktigt. Han verkställer endast utsyningen, medan pastoratskyrkoråden ensamma sköta om resten. Sedan stiftsjägmästaren fått hand om utsyningen, har värden av de ecklesiastika skogarna på Gotland märkbart förbättrats. På Gotland finns det inte några bolag, som äga så stora skogar, att de äro i behov av skogligt utbildad personal, och skogsvårdsstyrelsen själv har inte tillgång till flera skogligt utbildade biträden än den behöver själv. Att pastoraten själva gruppvis eller samfällt skulle kunna anställa forstligt utbildade biträden, tror jag knappast går för sig. Hur skall man avlöna denna personal, och hur skall pensionsfrågan ordnas? Jag vill i det sammanhanget erinra om, att då domänstyrelsen skötte dessa skogar, hade den till sitt förfogande 1 jägmästare, 4 kronojägare och 1 kanslibitråde. Enligt det föreliggande förslaget skulle det hela skötas av stiftsjägmästaren och ett hos honom anställt skogligt utbildat bitråde. Detta tror jag knappast går.

Jag vill också erinra om, att den kungl. propositionens uppgift om att det på Gotland skulle finnas 53 ecklesiastika skogar ej är riktig. Skogsskiften och lövängar, vilka för övrigt äro spridda över hela ön, uppgå till ett antal av över 250 stycken. Det är emellertid möjligen denna felaktiga uppgift som gjort, att förslaget om sammanslagning av revirförvaltarens och stiftsjägmästarens uppgifter överhuvud taget kommit fram.

Jag skall, herr talman, med det anförda, fastän det kan synas hopplöst, be att få yrka bifall till min motion. Jag vill emellertid uttala den förhoppningen, att, om nu riksdagen skulle besluta i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag, stiftsnämnden skall göra vad den kan i det sålunda uppkomna läget, om också kostnaderna komma att bli betydligt större för kyrkofonden och domänverket än vad de nu varit.

Herr **Jonsson** i Eskilstuna: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, som föreslagits i motionen II: 393; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 9.

Föredrogos var för sig statsutskottets utlåtanden:

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till medicinalstyrelsen för budgetåret 1938/39 jämte en i ämnet väckt motion; och

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa byggnader för sjukvårdsändamål jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 10.

Ang. inrättande av en central depå för blindas arbeten.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en central depå för blindas arbeten jämte i ämnet väckta motioner.

Därvid anförde:

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag har beträffande frågan om de blindas arbeten i anslutning till den kungl. propositionen väckt en motion, vari jag yrkat på dels en del förändringar rörande anslagsbeviljandet och dels också att de blinda kvinnorna skulle understödjas i sitt arbete på ett bättre sätt än hittills har skett.

Utskottet har mycket välvilligt behandlat denna min motion och meddelar, att man nästkommande år skall ta upp till definitiv prövning frågan om den nya depåns organisation och verksamhet, och i samband med denna omprövning skulle de i min motion framförda uppslagen och synpunkterna bli beaktade. Under sådana förhållanden är jag mycket tillfredsställd med statsutskottets behandling av motionen och har intet annat yrkande än om bifall till statsutskottets förslag.

Emellertid finns det en liten passus i statsutskottets motivering för centraldepåns upprättande, som jag icke helt delar och som jag i detta sammanhang önskar säga ett par ord om. Statsutskottet säger bland annat följande beträffande centralbyråns uppförande och drift: »Såsom ett led härutinnan torde bland annat böra undersökas, huruvida icke den nuvarande materialdepån vid hantverksskolan i Kristinehamn och eventuellt även andra depåer låta sig med fördel utnyttjas som filialer till centraldepån, för vilkas drift i så fall vederbörande länsnämnders intresse och offervilja skulle tagas i anspråk.»

Jag delar statsutskottets mening därutinnan, att de depåer som finnas mycket väl kunna göras till filialdepåer under den väl nu beslutade centraldepån, men jag har den uppfattningen, att man icke skall gå till länsnämnderna för att erhålla anslag till driften vid dessa filialdepåer. Ty detta innebär i själva verket ingenting annat än ett status quo — så sker ju även nu. Det är landstingen som genom nämnderna bevilja medel för de depåer, som nu finnas. Skulle man hädanefter icke gå något längre, har man icke heller givit det handtag åt de blinda som man genom den åtgärd som här är föreslagen har avsett. Det blir naturligtvis en förbättring i vad det gäller själva materialanskaffningen och organisationen av det hela genom centraldepåns inrättande. Men en sådan depå som den vid hantverksskolan i Kristinehamn har också en mycket stor uppgift att fylla och kan närmast mycket väl samarbeta med centraldepån. Under sådana förhållanden borde man ju, då denna utredning eller översyn kommer att ske, undersöka, huruvida det icke vore lämpligt att genom statsmedel också ge filialdepåerna ett litet handtag i deras verksamhet.

Utöver detta bara ett par ord, herr talman, beträffande de arbetslösa blinda kvinnorna. Enligt de sakkunnigas utredning finns det här i landet 749 arbetslösa blinda män och 429 arbetslösa blinda kvinnor. Dessa 429 kvinnor ha haft det synnerligen svårt och äro mycket handikappade i sitt arbete i förhållande till sina manliga ödesbröder. Det har tagits initiativ för de blinda kvinnorna på skilda håll, och man har också, då det gäller denna del av verksamheten, upprättat en särskild byrå på Hornsgatan här i Stockholm, som utfört en hel del. Men det visar sig, att det inte räcker med detta. Om man undersöker de arbetsmöjligheter som de blinda arbetslösa kvinnorna ha, finner man snart, att det är mycket svårt för dem att kunna hålla sig uppe i konkurrensen, och det arbete de utföra måste under sådana förhållanden underbetalas på sådant sätt, att de icke ha någon möjlighet att kunna livnära sig därpå.

Ang. inrättande av en central depå för blindas arbeten. (Forts.)

Jag har fått några uppgifter om detta från en del blinda kvinnor i Stockholm, som meddelat att deras arbetsförtjänst av stickning sällan överstiger 1 krona 50 öre per dag och att en väverskas dagsförtjänst mycket sällan överstiger 2 kronor per dag. Ändå utföra dessa kvinnor ett arbete, som närmast kan räknas till konsthantverket, ett alldeles utomordentligt fint och vackert arbete. Det kan emellertid inte betalas, emedan konkurrensen från andra håll är så stor, och därför få de blinda arbetsföra kvinnorna arbeta utomordentligt flitigt för denna låga dagsinkomst. Det säger sig självt att då man icke i den kungl. propositionen och icke heller nu från statsutskottets sida föreslagit någon åtgärd för att hjälpa dessa arbetsföra blinda kvinnor, så måste man vid den översyn, som nu kommer att ske, ta hänsyn även till denna fråga, och jag har också framfört en del förslag på denna punkt i min motion.

Jag har, herr talman, i övrigt intet att tillägga, utan ber att få yrka bifall till statsutskottets förslag och hoppas som sagt att dessa synpunkter bli beaktade vid den kommande utredningen.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Herr Olsson i Stockholm är inte ense med statsutskottet, då vi ansett att det kunde vara nyttigt att länsnämndernas intresse och offervilja toges i anspråk. Vi syfta emellertid icke till några ekonomiska uppoffringar utöver dem som redan förekomma, men vi ha trots att det skulle finnas andra områden, på vilka man skulle hjälpa de blinda i deras belägenhet, framför allt genom avyttrandet av deras alster.

Vi ha trots att man kanske på den vägen skulle kunna komma litet billigare ifrån det hela än genom att helt förståtliga institutionerna. Det är detta vi syfta till, bland annat för att undvika pålagor utöver dem, som redan nu utgå till detta ändamål.

Herr **Nilsson** i Kristinehamn: Herr talman! När i den kungl. propositionen förutsattes att blinddepån vid hantverksskolan i Kristinehamn skulle nedläggas i samband med att centraldepån i Tomtebodas inrättades, väcktes av mig och några länskamrater en motion med begäran om ytterligare utredning, i syfte att om möjligt bevara depån i Kristinehamn. Avsikten var således att söka åstadkomma en sådan förändring av regeringsförslaget, att det även borde undersökas, om icke den centrala depån lämpligen skulle kunna förläggas till hantverksskolan i Kristinehamn.

Statsutskottet har icke ansett sig kunna tillmötesgå denna motion i hela dess omfattning, men jag tolkar det uttalande som statsutskottet har gjort till förmån för att i Kristinehamn en filial av centraldepån skulle kunna upprättas såsom ett medgivande, att det låg åtskilligt av berättigande i de synpunkter, som från vårt håll framförts. Jag ber att få understryka att statsutskottet uttalat en förhoppning om att denna undersökning verkligen kommer till stånd och att därigenom Kristinehamnsdepån får fortsätta sin verksamhet. Vidare ber jag få erinra om att denna depå varit i verksamhet under hela femtiofyra år, d. v. s. lika länge som hantverksskolan funnits till. I Kristinehamn sker den hantverksutbildning för alla landets blinda, som överhuvud taget äger rum i de yrken som närmast komma i fråga, och det ligger helt naturligt i de blindas intresse, att de även i fortsättningen såsom utbildade hantverkare kunna upprätthålla kontakt med skolan, när det gäller val av arbetsmaterialier etc.

Jag tror mig alltså kunna påstå, att det icke uteslutande är ett intresse för hantverksskolan att få ha sin varudepå kvar, utan att det även är ett intresse för de blinda att så blir fallet.

Jag kan, såsom saken nu ligger till, inte framställa något yrkande om bi-

Ang. inrättande av en central depå för blindas arbeten. (Forts.)
fall till motionen i hela dess utsträckning — det är utsiktslöst — utan hemställer därför om bifall till statsutskottets förslag, med understrykande särskilt av de synpunkter som framförts rörande den varudepå, som redan finnes i Kristinehamn.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 11.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 284, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 8 april 1938, framlagt förslag i ämnet för riksdagen.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte

a) bemyndiga Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor;

b) till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

c) medgiva, att den behållning, som kunde komma att kvarstå vid utgången av budgetåret 1937/38 å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet finge, i den av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ordningen, efter nämnda tidpunkt av Kungl. Maj:t disponeras för samma ändamål.

Reservation hade avgivits av herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Nilsson* i Landeryd, *Andrén*, *Domö*, *Magnusson* i Skövde och *Persson* i Falla, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte

a) avslå Kungl. Maj:ts förslag om bemyndigande för Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor;

b) till Statliga och kommunala beredskapsarbeten för budgetåret 1938/39 anvisa ett reservationsanslag av 10,000,000 kronor;

c) avslå Kungl. Maj:ts förslag om medgivande, att den behållning, som kunde komma att kvarstå vid utgången av budgetåret 1937/38 å de av 1933 och 1934 års riksdagar anvisade reservationsanslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet finge, i den av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade ordningen, efter nämnda tidpunkt av Kungl. Maj:t disponeras för samma ändamål.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *Persson* i Falla: Herr talman! Vi äro alla ense om att vidtaga erforderliga anordningar mot den arbetslöshet, som trots högkonjunkturen finnes på en del orter här i landet, och likaså att göra oss beredda för en sådan mera allmän arbetslöshet, som kan komma att inställa sig i samband med en

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
eventuell lågkonjunktur. Men dessa åtgärder böra planläggas och utformas så, att de bliva i möjligaste mån effektiva. Det torde vara ostridigt, att Kungl. Maj:ts förslag och det till detta anslutna utskottsförslaget har en del mycket påtagliga brister.

En framträdande brist särskilt i en sådan situation som nu råder på detta område är, att beredskapsarbetena draga till sig kanske i första rummet sådana arbetare, som utan svårighet finna arbete och sysselsättning i den öppna marknaden, under det att sådana, som äro sysslösa av olika anledningar, stanna utanför.

Denna den mest allvarliga bristen i beredskapsarbetenas konstruktion sökte man i fjol avlägsna genom de direktiv för ifrågavarande arbeten, som utformades i motiveringen till statsutskottets utlåtande rörande dessa anslag. Om denna motivering kunde man då vinna fullständig enighet.

Det utsades i detta statsutskottets av riksdagen godkända utlåtande, »att vid arbetenas utförande skulle i största möjliga utsträckning anlitas av arbetslöshetskommittéerna anvisad arbetskraft. »Beredskapsarbetena böra», hette det, »så planläggas och bedrivs, att de icke kvarhålla arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt. Det bör med andra ord anses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas.»

Med dessa direktiv ansåg man, att beredskapsarbetena skulle ordnas på lämpligaste sätt med hänsyn till behovet att sanera de områden, som alltjämt besväras av viss arbetslöshet.

Det är, som sedan gått, har visat, att dessa direktiv icke tillämpats på sätt som avsetts. Detta bestyrkes också av ett yttrande från arbetslöshetskommissionen, som i en skrivelse den 9 mars i år säger, bland annat, att den ökade sysselsättning vid dessa beredskapsarbeten av hjälpsökande familjeförsörjare, i första hand från Göteborgs och Bohus län och Västernorrlands län, som avses bli en följd av de av 1937 års riksdag beslutade direktiven för dessa arbeten, under sommaren och hösten 1937 kom till stånd endast i mycket ringa omfattning, och att kommissionen därför måste under hösten 1937 bereda utkomst åt ett större antal arbetslösa vid de statliga reservarbetena än tidigare planerats.

Detta visar ju uppenbara svagheter i beredskapsarbetenas bedrivande. Lika uppenbart är också, att om — som ibland lär hända — ett beredskapsarbete anordnas på ort, där förut ett reservarbete pågår, tenderar detta till att beredskapsarbetet konkurrerar med reservarbetet på ett sätt, som ur olika synpunkter icke kan vara försvarbart.

Dessa brister och olägenheter vilja vi, som här stå för reservationen, få avlägsna. Därför understryka vi statsutskottets och riksdagens uttalande från i fjol.

Men så vill icke utskottets majoritet. Utskottet går tyst förbi dessa missförhållanden och är till synes berett att låta dem fortfara. En sådan blindbockstaktik på detta område finna vi icke försvarlig och måste därför i reservationen hävda, vad vi anse vara en rationell och sund ordning i detta avseende.

Vi ha ansett oss kunna vara med om att under dessa anslag anvisas särskilda medel till främjande av enskild företagsamhet, under förutsättning dock att därigenom icke vållas intrång i redan bestående företag och verksamhetsgrenar. Med hänsyn till denna begränsning ha vi icke kunnat vara med om att, på sätt departementschefen ställer i utsikt, staten skulle ställa medel till förfogande för bolag, som kunde komma att bildas för anläggande av industri-företag avseende tillverkning av färdiga trähus för export närmast till England.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

Vi ha i vårt land åtskilliga företag förut, som tillverka färdiga trähus och som gärna, i den mån det är möjligt att få en exportmarknad, också arbeta på detta område. Vi ha — det vet chefen för socialdepartementet också mycket väl genom framställningar, som inkommit till honom — ett tjugotal export-snickeri-fabriker, som för närvarande arbeta med knappast halv kapacitet och som därför äro i behov av ökad sysselsättning och också gärna vilja åtaga sig leverans av monterfärdiga trähus, om en sådan export skulle befinnas komma i fråga.

I vad mån sådan export är möjlig, torde ännu ligga i vida fältet. Enligt vad man sett i pressen har frågan om svensk export till England av färdiga trähus för kort tid sedan uppmärksamrats och väckt gensagor i engelska underhuset ur synpunkten av det engelska arbetets skyddande. Om sådan export igångsattes under subvention av den svenska staten, torde motståndet häremot i England antagligen bli mycket betydande. Säkerligen är det bäst, att den enskilda verksamheten får arbeta och försöka sina möjligheter i detta avseende utan statens medverkan.

Om det finnes möjligheter att komma in på den engelska exportmarknaden med sådana trähus i någon större omfattning, så äro säkerligen de anläggningar, som för närvarande arbeta för export på England av snickerivaror, fullt kapabla att åtaga sig vad som där är möjligt att göra. Skulle sedan detta gå att utveckla så, att de nuvarande fabrikenas kapacitet bleve otillräcklig, kan tiden vara inne att söka få i gång nya större anläggningar.

För närvarande är säkerligen det bästa man kan göra på området att söka få till stånd ett visst samarbete mellan de företag, som finnas, en viss samorganisation för detta ändamål, och att undersöka de möjligheter, som sedan på denna väg stå till buds.

Vad skulle resultatet bli, om man nu med statliga medel får i gång nya stora anläggningar för detta ändamål och det sedan visar sig, att exporten på England, som man ju litat till, möjligen kan tillfälligtvis komma till stånd men måhända genom engelska motåtgärder kommer att i större eller mindre omfattning stoppas? Ja, då står man där med dessa anläggningar, utan att den uppgift, som de skulle fylla, kan tillgodoses, därför att exportvägen skulle då vara stängd. Då kan man naturligtvis icke låta dessa anläggningar ligga utan vidare. De måste då producera sig på den inhemska marknaden. Därmed blir det skärpt konkurrens med de företag, som redan nu finnas och, som jag förut sade, för närvarande arbeta med endast halv kapacitet. Dessa företag bli därigenom ytterligare beträngda med naturligen uppstående ny arbetslöshet.

Dessa rent praktiska överväganden göra, att vi nu icke kunna vara med om den åtgärd, som departementschefen ställer i utsikt, en subvention till nya företag för uppbyggande av anläggningar för tillverkande av färdiga trähus för export på England.

I överensstämmelse med vad jag sålunda har anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation, som vid detta utskottsbetänkande finnes fogad av herr Johansson i Fredrikslund m. fl.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! I föreliggande reservation framför man samma synpunkter, som förra året anfördes. Jag kan icke finna, att från Kungl. Maj:ts sida några förslag föreligga, som skulle ändra vad utskottet skrev i fjol i fråga om arbetenas igångsättande och avkopplande. Men det är en sak, som man nog får beakta: att det kan vara ganska vanskligt, ifall man binder Kungl. Maj:t alltför mycket. Ty då råka vi ut för samma obehag, som vi alla känna till, att vi ha vid våra vägföretag, där halvfärdiga vägar ligga/

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
anslutna till nu befintliga vägar men äro så anslutna, att trafiken därigenom lider men.

Vi anse, att även om det icke skulle vara så förskräckligt stor arbetslöshet på en dylik plats vid ett sådant tillfälle, så borde det dock vara möjligt att ordna om dessa ting, så att den legala trafiken icke därigenom hindrades. De snäva direktiv, som riksdagen tidigare givit, ha medfört, att vederbörande myndigheter och Kungl. Maj:t icke kunnat ordna detta på ett praktiskt och förnuftigt sätt. Vi anse, att man nu icke utan vidare bör stryka under igen, att man skall bibehålla samma metoder. Det är det hela.

Vad som i övrigt kan vara nytt är, som herr Persson var inne på, det, som skisserats i propositionen, att man på västkusten skulle försöka skapa ett industriföretag. Det är ju icke första gången den frågan föreligger. Tidigare har det varit fråga om ett finplåtvalsverk. Det har visat sig vara outförbart. Nu har framkastats en annan tanke, att man skulle söka bygga färdiga trähus, som på sista tiden blivit synnerligen efterfrågade och som ha blivit mycket använda av dem, som vilja uppföra ett eget hem eller en egen villa.

Nu har det ju rests ett ramaskri, kan jag säga, i tidningspressen och även eljest, mot att staten skulle slå in på denna bog. Man har sagt, att det finnes redan fabriker, som tillverka sådana trähus. Det veta vi mycket väl. Vi ha mycket väl reda på, att det finnes dylika fabriker. Men vi ha också läst i den kungl. propositionen, att den fabrik, som skulle startas på västkusten, skulle skapa en ny marknad. Då menar jag, att de trähusfabriker, som redan finnas, icke behöva lida men av denna anordning. Man kan taga det med »knusende ro», som norsken säger, och man behöver icke riva upp för mycket damm för den sakens skull.

Vad sedan anslagsfrågan angår, finner jag icke det ringaste skäl att rucka på Kungl. Maj:ts förslag i fråga om dessa 10 miljoner kronor, som äro ifrågasatta till igångsättande av beredskapsarbeten. För min del betraktar jag dessa beredskapsarbeten så att säga som ryggraden i möjligheterna att kunna bekämpa arbetslösheten. Och varför? Jo, just därför, att de äro ett smidigt sätt att kunna intressera kommuner och vägdistrikt, som hava fördel av att utföra arbetena. Då kan man vid lämplig tidpunkt och med lämpliga medel få i gång en hel massa arbeten, spridda över hela landet. Man undviker dessa — jag hade så när sagt — koncentrationsläger, som man tidigare använt sig av. Jag tror, att det är en stor fördel.

Vi få erkänna, att vi haft viss erfarenhet av dessa ting under föregående år och att det visat sig synnerligen välgörande att få dessa arbetstillfällen spridda, så att man sluppit undan att skicka folk alltför långa vägar och magasinera dem i vildmarken. Det kan hända att det måste förekomma ändå, men det blir i mindre omfattning än vad tidigare skett.

Jag vet, att herr Persson i Falla icke är hågad för att ordna sådana arbeten. Han vill bibehålla de gamla metoderna och tycker, att de äro bra och att man kunde göra vissa avvikelser från vad man lyckades komma överens om 1933.

Det är de nu anförda synpunkter och motiv, som för oss varit avgörande, när vi inom statsutskottet tagit ställning till Kungl. Maj:ts förslag. Vi anse, att departementschefen avvägt de föreslagna åtgärderna på ett hovsamt och mycket tillfredsställande sätt.

Jag skulle kunna erinra om en sak, som jag vidrörde i början av mitt anförande, angående den motivering, som förefanns i fjol. Departementschefen säger i årets proposition: »De sakkunniga hava icke hittills haft tillgång till allt det material, som behövs för att taga ställning till frågan om de lämpligaste åtgärderna i kampen mot restarbetslösheten. Under sådana förhållan-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
den torde arbetslöshetspolitiken böra bedrivas i stort sett enligt de riktlinjer, som uppdrogos i fjolårets proposition.» Jag kan icke förstå, att man behöver stå räddhågad efter ett sådant uttalande från departementschefens sida.

Med dessa korta ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag gör det så mycket hellre, som jag icke anser det nödvändigt att göra några längre utläggningar i denna fråga. Vi kunna omöjligen komma överens med högerreservanterna på denna punkt. Det ha vi hållit på med i många, många år. Det ha vi aldrig lyckats med. Men jag vet icke, att någon pekat på, att någon olycka hänt för vårt land genom att man följt en mjukare linje i fråga om bekämpandet av arbetslösheten. Då det nu gäller att ordna förhållandena beträffande den arbetslöshet, som alltjämt finnes, får man medgiva, att det bör få vidtagas särskilda åtgärder för att få resultat av detta.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Mellan utskottet och reservanterna råder det icke någon större skiljaktighet. Den skiljaktighet, som förefinnes, ligger i att reservanterna önskat en mera strikt tillämpning av vad riksdagen förra året skrev beträffande de beredskapsarbeten, som skulle bedrivas i dessa arbetslöshetsår. Likaså ha reservanterna ställt sig avvisande mot departementschefens begäran om viss rörelsefrihet rörande eventuellt startande av en trähusfabrik i Bohuslän eller annan plats, där arbetslöshet råder. Likaså föreligger en skillnad i klämman. I kostnadshänseende föreligger för året ingen skillnad, men reservanterna önska i någon mån beskära den fullmakt, som lämnas departementschefen.

Jag har ingenting att erinra mot reservanterna på tvenne av dessa punkter, men på en punkt kan jag ej följa dem. Jag måste där deklarerat min avvikande mening. Det är just där departementschefen begär frihet att, om så visar sig möjligt, få starta en trähusfabrik, eventuellt inom Bohuslän. Min motivering för denna min ståndpunkt är nämligen, att där denna restarbetslöshet nu råder, där äro mer än någonsin sanerande åtgärder nödvändiga.

Jag medger, att just sådana åtgärder äro de svåraste. Det har också visat sig i flera fall, där man sökt få fram sådana sanerande åtgärder, att de ideligen strandat, ibland av skäl, som jag icke kan synnerligen respektera.

Jag skall öppet säga ifrån, att när det gällde ett större företag, som var planerat för några år sedan, nämligen ett plåtvalsverk i Lysekil, var det visserligen en tveksam sak, men det strandade dock på skäl, som jag icke kan anse så äkta och bärande.

När det gäller denna trähusfabrik, gäller det ju att få avsättningen så, att den bliver inriktad på ett område, varest man icke behöver försämra ställningen för de andra fabriker i landet. Man vill ju härvid inrikta den på ett land, där ingen större export härifrån förut förefunnits. Jag är medveten om, att även här föreligga stora svårigheter. Men då det gäller att få fram en sanerande åtgärd för ett utsatt område, sådant som särskilt Bohuslän är, kan jag för min del icke ställa mig på avslagslinjen, när Kungl. Maj:t begär möjligheter att undersöka dessa förhållanden.

Jag skulle önska, att det vore möjligt för departementschefen att förlägga den eventuella fabrikationen till det mest utsatta området, nämligen norra Bohuslän. Finnes det möjligheter, önskar jag, att sådana icke släppas, även om det ser litet mörkt ut för närvarande.

Jag vill med dessa ord, herr talman, ha deklarerat min inställning till denna punkt i utskottets utlåtande.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag har tagit till orda närmast för att klargöra uppgiften med de anslag, som begärts av Kungl. Maj:t under denna punkt.

Jag vill erinra om, att vi i vårt land ha två eller, om man så vill, fyra provinser, vilka mitt under en högkonjunktur av mycket stora mått ha kvar en arbetslöshet, som icke kunnat avskaffas genom att de arbetslösa beretts sysselsättning under högkonjunkturen. Detta beror på alldeles särskilda skäl. De fyra provinser, som jag tänker på, äro i första rummet Bohuslän och Västernorrland, men därjämte, ehuru i mindre utsträckning, Norrbotten och Blekinge.

I Bohuslän och Blekinge har man en del stenhuggare, som icke kunnat beredas sysselsättning inom stenindustrien och vilka icke genom några särskilda metoder torde kunna komma ut i någon annan verksamhet i det privata förvärvslivet. I Västernorrland och i viss mån i Norrbotten har man på motsvarande sätt ett sågverksarbetarproblem och ett pappersmassarbetarproblem. I stenindustrien försöker man skaffa en tämligen kontinuerlig sysselsättning för 3,000 man, men man har däremot stängt av nyrekryteringen i yrket. Mer än 3,000 man anser man nämligen överhuvud taget icke kunna sysselsättas tills vidare, så länge icke exporten tager upp sig igen. I sågverksprovinserna går produktionen för fullt, men även med en produktion, som är lika stor som tidigare, sysselsätter man icke lika många arbetare numera. Bland dessa arbetslösa sågverksarbetare och stenarbetare finnes det många, som gått arbetslösa i fem, sex, ja t. o. m. i sju år. Vad man ville i fjol, då man begärde större anslag till beredskapsarbeten, var ingenting annat än att söka bereda de familjeförsörjare, som icke genom arbetslöshetskommissionens metoder kunde komma ut i öppna marknaden, en något drägligare lott, än de ha vid de statliga reservarbetena. Detta är i själva verket hela politikens innehåll.

Jag skall tillåta mig att med några ord angiva, hur denna politik utfallit. Jag har tyvärr inga siffror från maj månad, vilka siffror med hänsyn till de önskemål, som man haft med denna politik, säkerligen te sig gynnsammare än de siffror, som jag nu kommer att uppläsa och vilka avse april.

I Bohuslän sysselsattes under april månad i statligt reservarbete 113 familjeförsörjare och i statskommunalt reservarbete 223. I förbigående vill jag säga att med nuvarande metoder skilja sig de statskommunala och de kommunala reservarbetena ur arbetarnas synpunkt ganska litet från beredskapsarbetena. I kommunalt reservarbete sysselsattes 47 försörjningspliktiga. Summa 383 av dem som hade sysselsättning i reservarbete av olika slag voro familjeförsörjare. Vid beredskapsarbetena hade samtidigt 571 försörjningspliktiga arbete medan 14 icke voro försörjningspliktiga. Siffrorna visa att utvecklingen är på rätt väg, men jag har den uppfattningen, att det är för mycket, att det alltjämt finnes kvar 113 familjeförsörjare i statligt reservarbete. Det är en liten siffra, jämförd med vad tidigare uppgivits, men i alla fall onödigt hög.

Vad Västernorrland beträffar är utvecklingen icke fullt lika gynnsam, men arbetet med den stora Sandöbron har ju ännu icke kommit i gång. Där voro sysselsatta i statligt reservarbete 84 försörjningspliktiga, i statskommunalt reservarbete 386 och i kommunalt reservarbete 33, sammanlagt voro alltså 503 personer sysselsatta i olika reservarbeten. Samtidigt voro i beredskapsarbete sysselsatta 365 försörjningspliktiga och 2 icke försörjningspliktiga.

Man har alltså sökt att göra livet en smula drägligare för dessa människor, som bo däruppe och som man knappast har någon utsikt att kunna placera på annat håll i landet, därför att de äro utbildade i ett yrke, som icke vill taga emot dem. De kunna ej heller få sysselsättning inom andra yrkesområden, utan de äro i huvudsak hänvisade till att vara grovarbetare. Vad som nu föreslås

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
är ingenting annat än ett fullföljande av just den politiken att ytterligare utöka beredskapsarbetena närmast inom dessa provinser, så att ett ännu större antal familjeförsörjare kunna få lämna de statliga reservarbetena och få sysselsättning vid beredskapsarbetena i stället.

För att illustrera hur de tio miljoner kronor, som anvisades av förra årets riksdag, ha använts, vill jag återropa propositionens uppgifter. Av dem framgå att ett belopp av 9,300,000 kronor av sammanlagt 9,900,000 kronor gick till Blekinge, Bohuslän, Västernorrland och Norrbotten. Det är alltså ett mycket ringa belopp, som anvisats till andra orter. Å andra sidan ingår det naturligtvis i denna politik att en stad som Oskarshamn, där man också ännu har arbetslöshet av liknande slag, skall få understöd liksom Söderhamn, där man ju har arbetslöshet av samma karaktär som den i Västernorrland.

Som sagt, meningen är helt enkelt att fortsätta på den inslagna vägen. Men det finnes ett men. Om man anser sig ha kommit till klarhet om att dessa gamla arbetare, som äro familjeförsörjare, icke kunna uppsugas i den öppna arbetsmarknaden, utan böra beredas sysselsättning i beredskapsarbete i stället veta vi ju å andra sidan alla, att detta dock endast är en lösning på mycket kort sikt. Man har därför försökt att slå in på den vägen att skapa vad man skulle kunna kalla ett något mångsidigare näringsliv i dessa särskilt svårt drabbade provinser. Av den anledningen har bl. a. på grund av det inflytande staten har på saken den nya gasmaskfabriken lagts i stenhuggardistriktet i Bohuslän. Det har vidare lämnats ett visst stöd åt upprätthållandet av trärörsfabrikationen i Uddevalla, vilket allt hängt ihop med tanken på att intensifiera näringslivet m. m. Slutligen har man funnit, att man borde kunna åstadkomma statsstöd för upprättandet av en fabrik för färdiga trähus i något av de speciella arbetslöshetsdistrikten.

När detta förslag kom fram uppstod en mycket våldsam motagitation mot tanken på, att man skulle med statens stöd upprätthålla en sådan trähusfabrikation. Man har fått den föreställningen att de gamla företagarna inom denna industri skulle känna sig hotade till liv och egendom genom detta förslag. Det har tillsatts en kommitté, i vilken sakkunniga av yppersta klass på detta speciella område varit företrädade. Denna kommitté har försäkrat mig att den svenska trähusindustrien under de senaste åren icke kunnat tillfredsställa efterfrågan på den svenska marknaden. Man har vidare försäkrat mig, att det redan med hänsyn härtill skulle finnas gott utrymme för en fabrikation inom samma industriområde. Då jag gillat den tanken, har emellertid aldrig min avsikt varit, att man skulle kunna tänka sig att statens stöd i detta fallet skulle gälla en fabrik för avsättning av trähus på den svenska marknaden, utan tanken har varit att upparbeta en exportmarknad i England.

Så vitt jag förstår äro de rapporter, som föreligga, ganska gynnsamma. England har ett slumbostadsbestånd i icke minst de gamla special areas, de speciella arbetslöshetsdistrikten, om vilket vi knappt kunna göra oss en föreställning. Särskilt i de skotska kommunerna, i de gamla koldistrikten är det en livsfråga, höll jag på att säga, att sanera slumbostadsbestånden. Det har uppgivits att vederbörande varit mycket tilltalade av tanken att i större skala importera trähus, icke för att man särskilt älskar trähus, utan av det enkla skälet, att de kunna uppföras så fort, åtgärderna i den vägen skulle således giva snabbt resultat. Det skulle vara ett huvudmotiv. Det är de engelska kommunalmyndigheterna, som närmast intressera sig för denna sak, och det har för mig uppgivits, att deras intresse är fullkomligt positivt. Man vet att vederbörande regeringsombud, som har dessa saker särskilt sig anförtrodda, i hög grad uppmuntrat tanken på att lösa vissa bostadsproblem där genom import av trähus. Ännu är det icke klart, om man kommer till något verkligt

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
resultat. Man vet att vederbörande begärt offerter i ganska stor utsträckning, och i den mån dessa bliva accepterade kommer väl den nuvarande trähusindustrin att få beställningarna. Om det då visar sig, att det finnes verkligt intresse för saken, så frågar jag: vilket svenskt intresse skadas genom att man gör den här anordningen och därmed skapar ytterligare förutsättningar för sysselsättning i ett av de distrikt i landet, där det behövs nya initiativ för att skapa arbetstillfällen? Jag för min del kan icke inse, att man kan opponera sig häremot.

Man talar om att detta företag skulle bli ett statssubventionerat företag — det är med den tanken, man söker skrämma folk — och menar, att det skulle bli illojal konkurrens m. m. sådant gentemot de gamla företagen. Vari skulle denna subvention bestå, som staten skulle giva det nya företaget? Det har aldrig varit någon annan tanke, än att staten skulle låna pengar till det nya företaget. Det har talats om 1,500,000 kronor och 1,600,000 kronor eller något sådant. Man har tänkt sig att detta lån skulle lämnas räntefritt under ett eller annat år, kanske i ett par års tid. Därefter skulle företaget betala vanlig statsränta varjämte en amorteringsplan skulle följas. Allt detta förutsätter naturligtvis att företaget bär sig. Det kan man naturligtvis aldrig på förhand säga något bestämt om. Å andra sidan, de sakkunniga, som ställt sig till förfogande, ha väl icke varit så lättsinniga att de velat vara med om en dylik plan, om de inte trott på dess genomförande. Vari består subventionen? Jo, låt oss säga, att vi i stället för ett företag av den nyss angivna typen med stort statslån bilda ett företag med 1 1/2 miljon kronor i aktiekapital och att aktieägarna icke få utdelning på sina aktier de första åren. Då blir det precis samma sak. Aktieägarna få icke utdelning på sitt kapital och staten får avstå från ränta under de första organisationsåren. Det är ingenting annat det gäller. Det är mycket vanligt i nystartade enskilda företag, att aktieägarna få avstå från utdelning under de första åren, innan allt kommit ordentligt i gång, till dess produktionen är upporganiserad och marknaden tillräckligt bearbetad för avsättningen. Det hela är icke märkvärdigare än så. Jag förmodar, att det i denna kammare finnes folk, som gjort den erfarenheten, att det vid nya företag, särskilt sådana som äro kapitalkrävande, icke brukar bli utdelning omedelbart på aktierna, utan man får vänta med ersättningen för den ränteförlust man lider under de första åren. Därför anser jag för min del, att man icke har rättighet att tala om subvention i detta ords egentliga mening i ett fall som detta.

Sedan kommer jag till den mera principiella sidan av saken. Jag hade trott, att man i den svenska riksdagen var ense om att man ville på lång sikt sarena dessa arbetslöshetsdistrikt. Enda möjligheten är då att skapa ett rikare, mera varierande näringsliv. Jag har själv måst slå ihjäl åtskilliga förslag till företag i Bohuslän, därför att jag ansett att planerna varit för fantastiska. När det ännu så länge åtminstone — saken är ju icke definitivt avgjord — ser ut att finnas en möjlighet att realisera detta förslag, är det icke riktigt rätt att, som högern gör, söka slå ihjäl även denna tanke. Om man vill följa högerreservanterna här, då tycker jag att det vore ärligare att säga ifrån, att man icke anser att skapandet av ett rikare, varierande näringsliv i arbetslöshetsprovinserna är en framkomlig väg och att man därför avvisar förslaget. Det är orimligt att begära, att man där borta i de provinser, där denna arbetslöshet varit permanent i så många år och där befolkningen lidit mera än på annat håll i landet, skall ställa sig avvisande mot ett förslag om att statsmakterna skola hjälpa till för att skapa ökade försörjningsmöjligheter åt folket.

Jag hörde att högerns speciella representant på Bohuslänsbanken var en

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
smula illa berörd över att högerreservanterna vilja söka förmå riksdagen att slå ihjäl detta förslag. Jag förstår mycket väl hans ståndpunkt. Jag hoppas, att han blir lika illa berörd om det bleve tal om att slå ihjäl något liknande förslag i någon annan del av landet. Jag hoppas med andra ord, att han har samma principiella inställning, när det gäller andra landsdelar, och att hans sympati för denna tanke således icke är begränsad bara till hans egen hemprovincs.

Herr Molander: Herr talman! Jag har icke kunnat finna att vare sig departementschefen eller utskottet bundit sig definitivt beträffande den plats, där den ifrågasatta fabriken för tillverkning av trähus skulle komma att förläggas, därest den överhuvud taget skulle komma till stånd. Herr Olsson i Staxäng har emellertid här såsom representant för Bohuslän dels uttalat sig för att fabriken bör komma till stånd och dels för att den bör förläggas till Bohuslän. Det skulle väl måhända te sig i någon mån märkvärdigt, om vi icke jämväl på Västernorrlandsbanken funne lämpligt att komma med en rekommendation. Vi ha ju, som statsrådet nyss i någon mån utrett, tämligen gott om arbetslösa i Västernorrlands län. Så vitt jag kan förstå, äro vi fortfarande värst i detta avseende såväl absolut som relativt. Vi ha dessutom ganska gott om sågade trävaror, som skulle kunna användas för det här ändamålet. Jag ifrågasätter, om icke vi ha mera av sågade trävaror än man har i Bohuslän och de andra län, vilka man här räknar för arbetslöshetsöar.

Emellertid är det Kungl. Maj:t, som nu får fullmakt att avgöra detta. Det är ingen idé för oss västernorränningar att här stå och försöka ge socialministern instruktioner om huru vi ha det i Västernorrlands län. Det känner han alltför väl till, i viss utsträckning t. o. m. bättre än vi själva, eftersom han har genom ett mångårigt sysslande med våra näringspolitiska och andra frågor däruppe skaffat sig en större överblick över det hela.

I vart fall vilja vi från denna bank ha sagt ifrån, att om denna sak blir beslutad och om regeringen under den fortsatta behandlingen av förevarande ärende finner det vara lämpligt, att fabriken förlägges till Västernorrlands län, en välsignelsebringande åtgärd därmed torde ha vidtagits.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Haverö, *Norén*, *Näsström* och *Berg*.

Herr Persson i Falla: Herr talman! Jag skall endast be att få göra några korta randanmärkningar till vad ett par av de föregående talarna här anfört.

En av dem sade, att jag icke skulle vilja vara med om dessa utan helst skulle vilja hålla fast vid de gamla metoderna. Vidare yttrade han, att det var omöjligt att komma överens med högern i denna sak. Det har visat sig under alla dessa år, menade han, att detta icke gick. Ja, men, herr Jansson i Falun, vi kommo ju ganska bra överens i denna fråga i fjol. Vi kommo överens om direktiven för arbetena, direktiv som reservanterna nu i år också vilja lägga till grund för det ifrågavarande anslagets användning. Herr Jansson i Falun vill emellertid icke gå med på dessa direktiv i år, och utskottsmajoriteten vill det icke heller. Man vill gå förbi dem och vill icke ge några klara och bestämda direktiv nu.

Det är alltså icke riktigt, att det icke går att komma överens med högern. Det skulle icke vara omöjligt, om man på den andra sidan ville medverka till att få det praktiskt och rationellt ordnat på detta område. För vår del — och därvidlag är högern fullkomligt enig, vilket framgår av reservationen — taga vi dessa beredskapsarbeten, men vi vilja ha ett ordentligt hänvisningsförfaran-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
de, varigenom de verkligt arbetslösa skulle i första hand hänvisas till arbetena i fråga, så att man icke går fram på måfå och låter dem som på annat sätt kunna skaffa sig sysselsättning draga fördel av anordningen. Detta är den springande punkten och den avgörande skiljelinjen mellan reservanterna och utskottsmajoriteten.

Beträffande herr Olssons i Staxäng anförande förstår jag mycket väl, att han gärna är med om att få till stånd något som kan bidra till att lätta arbetslöshetsstrycket i Bohuslän. Det vilja vi ju alla. Det är ingen skillnad oss emellan i fråga om den inställningen. Men vad reservanterna vända sig mot — och jag gjorde det också i mitt första anförande — är det, att man här är beredd att sätta igång ett nytt företag med nya anläggningar, ehuru det visar sig, att vi förut ha ett tjugotal exportsnickerianläggningar, som endast arbeta med halv kapacitet. De flesta av dem ligga i Västsverige, och företagen äro naturligtvis mycket angelägna om att kunna få full sysselsättning för sina arbetare och fullt utnyttjande av sina anläggningar. Herr Olsson i Staxäng kunde icke göra någon invändning mot dessa rent praktiska erinringar, och därför förefaller det mig, som om den allmänna önskan han gav uttryck åt om att få fram arbetsmöjligheter borde kunna stå i mycket god överensstämmelse med den reservation, som här är avgiven.

Vad slutligen beträffar det anförande, som statsrådet och chefen för socialdepartementet nyss höll, så var det ju egentligen inga nya omständigheter han hade att anföra. Han menade, att det statslån, som det här skulle vara fråga om, icke kunde betraktas som subvention. Det är klart, att om ett ifrågasatt företag kommer igång och går bra, kan det klara statslånet, och då föreligger givetvis ingen subvention. Men om det icke kommer att utveckla sig på det sätt man antager, innebär det naturligtvis ingenting annat än att staten — och statsrådet häntydde också själv på den saken — har fått kasta ut pengar på ett företag, som icke har möjligheter att reda sig självt. Vad man vill kalla detta är ju en smaksak, men jag tror, att ordet subvention passar rätt bra. Och man måste också säga, att det är en missriktad subvention, ifall det hela går på det sätt man har anledning att tro.

Jag skall, herr talman, icke längre sysselsätta mig med denna sak. Jag tycker, att skälen äro mycket goda för reservanternas uppfattning härvidlag; och jag har all anledning att vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson i Staxäng, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Statsrådet och chefen för socialdepartementet gjorde en liten erinran mot mitt anförande, gående ut på att han visserligen skulle kunna förstå, att jag sympatiserar med en åtgärd, som gällde Bohuslän och startande av ett företag där, men att han önskade, att min välvilja skulle kunna sträcka sig även till andra landsdelar, när så behövdes. Jag vill då bara minna statsrådet om att i samman utlåtande, där just denna punkt, som jag berört, är införd, föreslås tvenne andra åtgärder, som jag anslutit mig till. Den ena ingår i den s. k. Blekingeutredningen om komplettering av ofullständiga jordbruk, den andra gäller understöd åt en företagarförening i Västernorrlands län, båda två åtgärder av sanerande betydelse för andra landsdelar. Jag har alltså icke sett ensidigt på denna sak och betraktat den bara ur Bohusläns synpunkt utan även haft tanke på andra delar av vårt land.

Herr Jansson i Falun, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Gentemot herr Persson i Falla ber jag bara att få säga, att det är självklart, att vi skulle kunna överens med högern, om vi gäve upp den uppfattning vi ha angående dessa tings ordnande. Jag tror emellertid, att

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
vi ha ganska goda skäl för vår ändrade ståndpunkt sedan i fjol — ifall det nu kan anses vara någon djupgående ändring i uppfattning, när jag påpekade olägenheten av att vissa arbeten icke kunde färdigställas. Det är just dessa snäva bestämmelser vi vilja ha en vidgning av. Men herr Persson i Falla vill icke göra sig ett enda steg mot oss i det fallet.

Vidare anförde:

Herr **Bagge**: Herr talman! När jag hörde herr Persson i Falla, fick jag närmast det intrycket, att jag kanske icke borde fullfölja min avsikt att taga till orda i denna sak. Jag skulle emellertid vilja understryka ytterligare några synpunkter, framför allt därför att det förefaller mig, som om annars av statsrådets och chefens för socialdepartementet anförande det missförståndet kunde uppstå, att vi inom högern icke vore intresserade av några särskilda åtgärder mot långtidsarbetslösheten. Detta är ju ett ganska orimligt missförstånd, eftersom vi i flera motioner kanske tidigare än några andra just pekat på dessa saker och lagt fram en rad olika förslag om hur man skulle kunna råda bot på detta speciella slag av arbetslöshet, som måste behandlas på ett helt annat sätt än konjunkturarbetslösheten. Detta har i själva verket varit en av de väsentliga linjerna i vår arbetslöshetspolitik under de senare åren.

Jag skulle vilja tillägga, att vi icke heller ens gått emot anslag till beredskapsarbeten, när det gäller de särskilt utsatta områdena, fastän vi ansett, att sådana arbeten icke i och för sig och i varje fall icke för andra arbetslöshetsformer äro särskilt lämpliga. Vi ha tvärtom gått med på denna anordning och menat, att när man har en långtidsarbetslöshet, är det möjligt att det beträffande en del av de arbetslösa — särskilt för familjeförsörjarna — ställer sig lämpligt att ge dem försörjning genom de arbeten som kallas för beredskapsarbeten. Men då vi gingo in på den linjen förra året, skedde det under förutläggning att man försökte åstadkomma ordning och reda i förhållandena, att man såg till, att de arbetslösa hänvisades till dessa företag, att det bleve ett samarbete mellan arbetslöshetskommissionen och dem som handhade företagen och att man icke läte olika slags arbeten förekomma jämsides med varandra på ett sätt, som medför missnöje och olägenheter av olika slag. Det var dessa direktiv, som statsutskottet då gick med på och som gjorde, att vi för vår del kunde gå med på beredskapsarbetsformen för försörjning av de långtidsarbetslösa, särskilt då familjeförsörjarna i de särskilt utsatta områdena.

Nu har man gjort helomvändning i år och vill icke längre ha dessa riktlinjer. Vad anledningen kan vara, kunna vi ju ha våra funderingar om litet var, men det är ett faktum, att så är förhållandet. Då är det klart, att saken ligger till på ett annat sätt också för oss.

Jag skulle emellertid vilja säga, att vi ha inom högern alltså den uppfattningen, att det kan vara lämpligt med särskilda anslag till de särskilt utsatta områdena. Men då får det icke vara några klumpanslag, om vilka man icke vet, hur de komma att användas, utan specifika anslag, som statsutskottet och riksdagen få tillfälle att pröva på samma sätt som alla andra anslag. Vi böra ju också få möjlighet att vara med om litet var att diskutera, huruvida det ena eller det andra slaget av arbete är det lämpliga i varje särskilt fall. Vi skola väl icke här i Sveriges riksdag i så hög grad svära på magisterns ord, att vi icke förbehålla oss en sådan granskningsrätt. Jag skulle t. ex. tro, att det i Bohuslän är mycket lämpligt med specifika anslag för t. ex. en del vattenledningsarbeten och annat, som kan bidra till att ordna upp förhållandena, så att det blir lättare för befolkningen att där få sin utkomst.

Det är alltså, såsom herr Persson i Falla påpekade, häri skillnaden ligger,

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
och det går icke att nu försöka trollo bort detta. Varför skall man försöka det? Varför icke lika gärna säga precis som saken är och tala om var meningsskiljaktigheterna ligga?

Sedan skulle jag vilja säga ett par ord om försöken att, som statsrådet sade, uppamma ett mera mångsidigt näringsliv inom de utsatta landsdelarna. Det är precis vad vi försökt komma med förslag till i motion efter motion från högers sida. Vi ha icke alls någonting emot den saken. Tvärtom. Jag tror också, att det är så, att beredskapsarbetena kan folk icke leva på i det oändliga. Man kan icke fortsätta undan för undan med dessa anordningar kanske generation efter generation, utan vad man måste komma fram till är, att man får upp ett sådant näringsliv i de ifrågavarande landsdelarna, att människor kunna leva normalt och få sin försörjning. Det äro vi livligt övertygade om är det bästa, och det vilja vi gärna medverka till. Vi ha som sagt försökt, så gott vi kunnat, att komma fram med en hel rad olika förslag i det hänseendet. Statsrådet har icke ansett dessa förslag lämpliga annat än i vissa undantagsfall. Jag får ju säga, att detta är ett oerhört svårt problem, och jag tycker icke, att vi på någondera sidan ha anledning att hovera oss över vad vi själva göra och se ned på vad andra försöka hjälpa till med, när det gäller att lösa dessa problem. Svårigheterna äro sådana, att det stora, rika England nu under jag tror något årtionde förgäves sökt komma fram till någon rimlig lösning av dem. Det är icke så underligt då, att också vi ha svårigheter i det fallet. Jag menar därför, att man icke kan säga, att därför att man har olika mening om en speciell sak, man icke vill göra någonting — i synnerhet när det som här gäller en part, som verkligen lagt fram en rad förslag.

Det är uppenbart, att skall man få i gång nya företag, måste dessa först och främst vara sådana, att de kunna trivas och blomstra inom landsdelen i fråga. Annars är det ingen glädje med dem.

Men det är också en annan sak jag skulle vilja understryka. Här har gjorts stort nummer av att en representant för Bohuslän varit särskilt intresserad av det förslag, som nu speciellt varit på tapeten, nämligen trähusproduktionen. Det är icke alls något besynnerligt. Det är mycket naturligt, att han ser det ur sin synpunkt. Han ser de svårigheter, som finnas därnere, och han betraktar kanske saken en smula ensidigt ur sin landsändas synpunkt, alldeles som representanten för Västernorrland, som kom med ungefär liknande synpunkter. Men vi andra i Sveriges riksdag måste se på dessa saker icke ur en speciell landsändas synpunkt enbart utan ur allmänna synpunkter, och när det gäller denna fråga, är det ganska uppenbart, att det icke kan vara riktigt att starta företag på ett håll som kunna åstadkomma arbetslöshet och brist på sysselsättning på ett annat håll. Det är om den saken det föreligger olika meningar, det är där meningsskiljaktighet råder — på annat sätt förhåller det sig icke.

Nu har ju ifrån den industri, som skulle drabbas av konkurrensen från detta företag, framhållits, att man icke arbetar med full kapacitet och att det därför vore skäl i att åtminstone vänta, tills kapaciteten vore något så när utnyttjad, innan det startades ett nytt företag, som skulle konkurrera med det förutvarande — detta i synnerhet som man icke tror på möjligheten av en utvidgning av exportmarknaden, en sak som man väl också får medgiva är minst sagt ytterligt tvevelaktig. Jag har följt diskussionen i de engelska tidningarna på sista tiden, och jag har fått det bestämda intrycket, att det kommer att möta stora svårigheter — för att icke säga bli alldeles omöjligt — för oss att få en vidgad marknad i England. Får man icke denna vidgade marknad, betyder det understöd, som staten ger åt företaget, att man riskerar en minskning i sysselsättning på annat håll. Jag har icke kunnat se i papperen någon som

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
helst utredning, som skulle peka åt annat håll. Någon sådan utredning föreligger icke publicerad, så vitt jag kunnat finna. Under sådana förhållanden frågar man sig, om det är förenligt med god planmässighet och med enhetlighet i denna politik att starta ett företag som det föreslagna.

Nu nämnde statsrådet Möller, att det icke är något ovanligt alls, att ett företag startas, som icke kan få utdelning på sitt kapital under de närmaste åren. Man tänker sig att i framtiden få en sådan vinst, att man kan ta risken. Och här är det samma sak, säger statsrådet. Det är de första åren, som bli dåliga; därför skall staten under dessa år lämna gynnsamma lånevillkor, som bara motsvara vad företaget icke får i utdelning. Då måste man ju fråga: om det är så vanligt, att enskilda företag räkna med att de första åren icke få någon vinst, varför vill då intet företag utan understöd sätta i gång verksamheten i fråga och ta risken? Det måtte väl bero på något i alla fall? Det beror kanske därpå, att man icke tror på möjligheten att kunna fortsätta med vinst i framtiden och att man behöver ytterligare stöd från det allmänna sida.

Det är dessa synpunkter, herr talman, jag velat lägga på denna fråga.

Herr Lithander: Herr talman! Jag ber att i likhet med två av de sista ärade talarna på det allvarligaste varna regeringen för att gå in på den väg statsrådet Möller skisserade. Man vill hjälpa på ett håll, men det är icke tu tal om att man i detta fall icke stjälpur på ett annat. Man vill skapa arbetstillfällen i ena ändan av Bohuslän, men man tänker icke på att i Bohusläns södra ända finnas sådana fabriker, som drivas med halv kapacitet och som bli sämre ställda genom den föreslagna åtgärden. När icke fackmännen med sin organisation, med sin vana vid försäljning, med sin inarbetade marknad i England, med sin stab av folk, som känner behovet och vet var avnämarna äro att finna, när icke dessa, säger jag, kunna lösa problemet att finna avsättning för produktionen, hur skall det då vara möjligt för Möller & Co. — eller vad firman nu skall heta — att lösa det? Det är otänkbart att kunna vinna framgång. Det har sagts — och jag vill understryka det — att den enda följderna kommer att bli, att när det blir ett eklatant misslyckande med exporten på England, kommer det att bli ytterligare trängsel på den inhemska marknaden, och detta har underpriser och ökad arbetslöshet till resultat. Är det riktigt att styra till det hela på ett sådant sätt? Jag tycker, att vi sett så många varnande exempel på följderna av herr Möllers mycket vänliga inställning mot människor och försök att hjälpa dem, och han går totalt fel, när han i ekonomiska frågor går in med allmänna medel.

Det finns ingen klok och betänksam människa, som sätter in pengar i sådana företag, som statsrådet Möller förut gjort för att hjälpa, men där så många gånger skada åstadkommits på andra håll. Då vid ett tillfälle en liknande fråga var uppe i det engelska parlamentet uttryckte vederbörande den önskan, att det skulle bli mera affärsmässighet i regeringen och mindre regeringsingripande i affärer, och det tror jag att vi kunna upprepa här i dag. Det är inte önskvärdt att regeringen på detta sätt försvårar möjligheterna för redan existerande företag, som ha skyldigheter gentemot sina arbetare, skyldigheter gentemot dem, som satt in pengar i företaget, och skyldighet gentemot staten i egenskap av skattebetalare. Det är inte klokt och det är inte riktigt.

Herr statsrådet nämnde, att detta tillvägagångssätt är liktydigt med att aktieägare inte få ränta på sina pengar. Skillnaden är den, att när personer, som förstå och veta vad de göra, sätta in pengar i ett företag, göra de det under övervägande och under ansvar inför aktieägarna, som kunna ändra en styrelse, om inte denna sköter sig. Men här tar man av skattebetalarnas medel och sätter in i företag, som ifrån början äro dödsdömda! Det är en vä-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
sentlig skillnad. Här går man bara till skattebetalarna, och de få täcka för-
lusterna.

Härtill kommer en annan sak, nämligen att arbetslönerna utgöra en så yt-
terligt liten del av kostnaderna — mellan 8 och 10 %. 80 % är kostnad för
råvaror, som vi redan nu exportera till England, och resten är administra-
tions- och försäljningskostnader. Vi ha så ofantligt stora intressen att be-
vaka i fråga om vår trävaruexport till England. Detta land är vår bästa av-
nämmare såväl i fråga om plank och bräder som i fråga om de förädlade pro-
dukterna, treetex och masonit och vad de heta. Jag tror inte det vore klokt
och välbetänkt, om regeringen går in för att med räntefria lån och eventuellt
med avskrivning av kapital subventionera företag, som skola konkurrera med
sammansättningsindustrien i England. Jag tror, att såsom England beva-
kar sina intressen, kommer detta att bli till skada även för den mycket väsent-
liga andra trävaruexporten till England.

Jag vill, herr talman, på det allvarligaste varna för att gå in på den vägen.

Herr Kilbom: Herr talman! Efter detta utskottsutlåtande skulle det
kanske inte vara nödvändigt för mig att begära ordet. Jag kom emellertid
i går kväll från ett besök i en bygd, ett besök, som för övrigt var ett i en
lång rad av liknande, under vilket jag inte minst på grund av min anslutning
till det socialdemokratiska partiet frågade befolkningen: Vad tycker ni om
den förda politiken? I Vitsands kommun i Värmland hade jag tillfälle att
tala med ledande inom kommunalnämnden, vilka bl. a. uttryckte sin glädje
över hjälpen till bostadsförbättringar. Det anfördes också glädje över hjäl-
pen till skogsarbetarsmäbruk, men på grund av de stegrade materielpriserna
framhölls önskvärdheten av att snarast få en förhöjning av lånemöjligheterna.
Det är bra, tillägges det, med allt det som göres i form av beredskapsarbeten,
och då arbetslösheten sätter in — har man sagt någonstädes — äro vi också
glada över att åtminstone reserverbetena stå till buds, även om den lön vi där
få inte räcker till mer än det nödortfögaste. Men — och så kommer ett ut-
tryck, som vittnar om, hur en osäker framtid ändå tynger på människornas sin-
nen — man säger precis som professor Bagge nyss: Det kan ju inte räcka i
evighet med dessa reserv- och beredskapsarbeten. Det är nödvändigt för oss att
få till stånd nya industrier, ökade försörjningsmöjligheter, särskilt för den
ungdom, som växer upp.

Jag tror, herr talman, att när man vet detta och å andra sidan hör det vittnes-
börd, som nyss avgavs av professor Bagge, att man är beredd att gå med på
åtgärder utöver både reserverbeten och beredskapsarbeten, varom det för övrigt
också vittnas i denna reservation, då ställer man sig väl ändå frågan: Men vad
är det då egentligen högern vill? Här föreligger nu ett praktiskt förslag, och
högern säger strax, att det vill den inte vara med på. Jag har — jag skall
medge flyktigt — läst högerns motion, men jag har inte kunnat få fram några
konkreta förslag till stödande av företag, som herr Bagge, säger sig vara an-
hängare av.

Frågan att söka skapa en industri för förädling av en del av våra trävaror
är ju ingalunda av nytt datum. 1930 hade jag tänkt att väcka en motion om
anslag från statens sida för att hjälpa trävaruindustrien och andra intresserade
att få till stånd en sådan här exportindustri. Jag gick fördenskull till en del
av exportindustriens representanter på området och frågade dem: Skulle ni,
för den händelse det kommer ett sådant förslag i riksdagen, vilja vara med att
stödja saken? Jag måste säga, att det var ett mer än beklämmande resultat
jag kom till. Jag kunde inte få fram någon annan summa av dessa resonemang
än detta: Det är så mycket kapital nedlagt i sågverksindustrien, så att vi

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

vilja inte vara med om att ytterligare försämra räntemöjligheterna för detta genom att man startar industrier, som måhända ger ett ökat antal munnar försörjning inom landet men som i varje fall minskar våra möjligheter att förränta det kapital, vi nedlagt i trävaruindustrien. Är inte detta, ärade kammarledamöter, den gamla visan, som vi sett i fråga om exempelvis vår mjukjärnsindustri och som jag erinrar mig mycket livligt vi hörde herr Lindman vittna om något år innan han dog, då det gällde statsåtgärder i fråga om Hellefors. Han varnade precis lika starkt och bestämt som herr Lithander gjort i dag för att staten skulle göra något för att få fram ökade arbetsmöjligheter och ökade försörjningsmöjligheter. Jag kan ju inte garantera, att Hellefors går — jag hade också mina tvivel om statsingripandet — men jag undrar, om vi inte skulle haft ytterligare en arbetslöshetsö i Örebro län, för den händelse staten den gången inte gått in så bestämt och för den händelse inte situationen sedan utvecklats som den gjort. Så länge man ifrån den privata företagsamheten alltid i första hand tänker på att man skall ha ränta på det kapital, som man nedlagt, så länge kommer det aldrig något nytt till stånd, och så länge man på detta sätt ovillkorligen — åtminstone från de politiska representanterna för den privata företagsamheten — kräver att, så fort det läggs ut en krona, skall det helst vara omedelbar ränta på den, komma vi heller ingen vart. Ha inte våra bästa industrier startat under väl så osäkra och ogynnsamma förhållanden som de som föreligga för den plan, som socialministern fört fram, och har man inte trots de osäkra förhållandena åstadkommit ibland lysande resultat. Om det inte göres något av risk för att det skall misslyckas, vad är det då för värde i alla dessa deklARATIONER om att vi vilja vara med att göra något för att vid sidan av reserv- och beredskapsarbeten skapa ökade försörjningsmöjligheter?

Vad är det för argument man anför mot detta planerade företag? Jo, det är för det första vad herr Lithander anförde alldeles nyss och som — det är naturligtvis i och för sig ingen skam — var precis detsamma som jag läste i Nya Dagligt Allehanda i söndagsnumret, precis argument för argument. Man säger så här: De företag, som finnas inom branschen, ha inte full sysselsättning. Men då reser sig väl den frågan: Vad ha de företagen själva gjort för att skaffa sig full sysselsättning? Ha de helt utnyttjat den inhemska marknaden? Här ha arbetarna i de kommuner, där de varit i majoritet, gått i spetsen mångenstädes mot högerns representanter för att få till stånd byggnation av småstugor. Men när den saken förs på tal i kommunerna, har högern och övriga borgerliga representanter sagt, att de inte på det sättet vill konkurrera med privat företagsamhet. Om inte argumenten varit bokstavligen dessa, har principen varit den. Men vidare: Vad ha de befintliga företagen för tillverkning av sådana här hus gjort för att få till stånd exportmarknad? Då man nu kräver, att staten inte skall gå in för att skapa ökade avsättningsmöjligheter i andra länder för svenska trähus utan förbehåller sig det själva — och det vill man väl, då man klagat över att man inte har full sysselsättning — så är detta en bra underlig ställning.

Vid förut anförda samtal, som jag på vintern 1930 hade i anledning av den planerade motionen, anförde man precis samma argument som man gjort här i dag. Engelsmännen vilja inte bo — sade man — i trähus. Klimatet är omöjligt. Trät slår sig, det blir inte tillräckligt varmt i husen o. s. v. I dag har herr Lithander upprepat dessa argument. Men, herr Lithander om det är riktigt, att engelsmännen helst bo i stenhus, då bygga de väl heller inga trähus av *det* trä, de köpa i oförädlad form från oss, och då innebär väl följaktligen inte exporten av svenska trähus till England någon konkurrens med vår export av sågade och hyvlade trävaror? Eller säger man: Det är så omöjligt

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
att frakta dessa saker från Sverige till England. Vi ha inte lastrum, det måste byggas specialbåtar för att vi skola kunna frakta trähus. Eller tillägger man, när det argumentet inte håller: Det finns en sådan rad av tullbestämmelser i England, som försvårar, ja rent av förbjuder import till England av fabriksvaror, så att det skulle vara omöjligt. När jag då har invänt: Kunna vi då inte, när vi gjort så mycket annat, bygga åtminstone ett par båtar och på det sättet få fraktmöjlighet, eller om det återigen inte går — det var min invändning — kunna vi inte låta bli att förädla virket i så hög grad utan kapa av planken i lämpliga delar och bara göra dörrar och fönster färdiga? Eller om tullbestämmelserna lägga hinder i vägen, är det omöjligt att vi vid kommande traktatförhandlingar med England eller andra eventuella avnämare av sådana här trähus ta upp vederbörande paragraf och söka undanröja tullhindren?

På alla dessa frågor, herr talman, blev det som sagt inget annat svar än: Vi ha så mycket pengar nedlagda i sågverksindustrien, som arbetar under rätt dåliga förhållanden på grund av konkurrens inte minst med Balkanländerna, att vi måste se till att först få dem förräntade. Om ett sådant argument skall gälla, vad är alla dessa deklarationer i motioner, i reservationer och i tal här i riksdagen om att man är med på att göra någonting, värda? Så vitt jag förstår äro de ingenting värda.

Jag skulle vilja ställa problemet något annorlunda än socialministern nyss gjorde: Utgå ifrån att detta företag fullkomligt misslyckas. Men är det inte bättre att vi åtminstone göra ett försök att åstadkomma något än att vi inte göra någonting alls? Och högerns motion om konsulenter! Jag vet inte riktigt, vad dessa konsulenter skulle göra. Om meningens vore att de skulle ge uppslag åt de olika kommunala myndigheterna för stödjande av olika industrier, bygga industrier o. s. v., vore det mycket bra, men även om förslaget har denna innebörd, räcker det ändå inte, alldenstund de människor, som ha idéer, i stor utsträckning inte ha pengar. Vi vilja bara ha en ordentlig plan här i riksdagen, som herr Bagge nyss uttryckte sig. Vi vilja inte ha några klumpanslag, vi vilja vara med och bestämma, vartill anslagen skola användas o. s. v. Det är endast däri skillnaden ligger. Professor Bagge är ju en erfaren och praktisk man. Inte kan jag väl tänka mig, att det är hans mening att vi här i riksdagen skulle sitta och besluta, huruvida i den landsdelen skall startas den industrien och i andra landsdelar den industrien o. s. v. Det kan väl inte vara riksdagens uppgift. Nog måste uppgiften begränsas till att riksdagen på grundval av föreliggande planer och ungefärliga utredningar lämna anslag och därmed går in för principen. Sedan får det överlämnas åt myndigheterna att tillsammans — gärna för mig, jag tror till och med det är en fördel — med den privata företagsamheten, dess uppslagsrikedom och dess rörlighet, genomföra dessa planer.

Ännu en gång, herr talman: Jag förstår sannerligen inte högerns ståndpunkt i denna fråga. Om det är, såsom man säger i reservationen, att man vill vara med om att skapa ökade försörjningsmöjligheter för befolkningen, måste man stryka följdatsen, där man påstår, att man inte vill vara med för den händelse det vållar intrång i den privata företagsamheten. Jag säger, att om den privata företagsamheten sköts dåligt, om den ligger och ruvar på ett kapital, om den inte kan skaffa sig nya avsättningsmöjligheter, är det en plikt för samhället att ingripa med hänsyn till befolkningens krav och sätta dessa »fria» företag åsido, även om det medför förluster. Jag tror vi i vår mjukjärnsindustri och övriga järnindustri utveckling ha typiska exempel på, hur stora och mäktiga kapitalintressen förhindrat utvecklingen på vida områden, och det kan väl inte vara meningens med nuvarande läge i landet, att man skall få göra det-

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
samma, då det gäller trävaruindustrin.

För mitt vidkommande ber jag, herr talman, dels med hänsyn till en enstäm- mig mening ute i landet, så långt jag kan finna, dels också med hänsyn till att jag har haft dessa planer mycket länge, att få hälsa detta initiativ med mycket stor tillfredsställelse.

Jag vill bara passa på att uttala ett par önskemål, innan jag slutar. Det ena är, att man inte inskränker sig till export till England. Jag tror nämligen, att de trävarurika länderna och de länder som ha en utvecklad träindustri ha stora möjligheter att sälja färdiga trähus även till andra länder. Jag vill också uttala den förhoppningen att man inte drager sig för att försöka denna ut- väg, även om det skulle medföra stora kostnader, exempelvis för utställningar i skilda länder av sådana här hus, och om det skulle erfordra upptagande av förhandlingar om gällande traktater, för den händelse dessa lägga hinder i vä- gen. Jag är övertygad om att, om vi inte söka utnyttja de råvaror vi ha inom landet och därigenom skapa ökade försörjningsmöjligheter för befolkningen utan sälja, exempelvis virke, i inte ens till hälften förädlad form, skall man inte finna någon förståelse härför hos dem som kräva arbete och försörjning.

I detta anförande instämde herr *Olovson* i Västerås.

Herr **Bagge** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! När herr Kilbom säger, att han mycket flyktigt läst högerns motioner, bär hans uttalanden syn för sägen. Hade han läst dem litet bättre — hädanefter kommer han väl att göra det, eftersom han intresserar sig så varmt för de spörs- mål det här är fråga om — skulle han fått se, att högern har kommit med en hel rad av konkreta förslag av olika beskaffenhet. Ibland har det till och med lyckats oss att få resultat av sådana förslag genom Kungl. Maj:ts medverkan. Jag skall bland annat be att få påpeka det utbyte av varor mot gatsten, som vi tagit initiativ till och som givit mycket väsentliga resultat. Då herr Kilbom säger, att därför att man inte vill vara med om en sak, som man tycker är olämplig, vill man ingenting, så vill jag fråga herr Kilbom: Vill herr social- ministern ingenting, därför att han inte ville gå med på det famösa plåtvals- verket i Lysekil? Här föreligger precis samma situation.

Vidare sade herr Kilbom, att högern skulle gått emot småstugeverksamheten i olika kommuner. Jag vet inte, vad som kan äga rum i olika kommuner, men jag skall bara be att få påpeka från min egen erfarenhet, att den man som tog initiativ till småstugebyggandet med kommunens hjälp var en ledamot av hö- gerns stadsfullmäktige-grupp i Stockholm, och att han sedermera stöddes av sin grupp.

Till slut skall jag bara be att få säga, att herr Kilboms ideal förefaller mig en smula besynnerligt, då han hävdade, att man inte skulle bry sig om, huru- vida de olika industrierna bli räntabla eller inte. Vad blir följden, om man icke bryr sig om, att den ena industrien efter den andra inte blir räntabel? Jo, följden blir naturligtvis inte, att vi få en förbättrad hushållning eller förbätt- rade möjligheter för de arbetslösa. På den bogen sökte man hålla sig i herr Kilboms gamla idealland. Ryssland. Det visade sig emellertid, att det gick inte alls, utan man blev tvungen att gå in för räntabilitetsberäkningar, även när företagen ligga i statens händer. Jag hoppas, att herr Kilbom kommer att utveckla sig också i detta avseende, så att han kommer fram till en förstån- digare uppfattning även beträffande denna fråga.

Herr **Kilbom**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! I anledning av vad herr Bagge sade beträffande projektet att sätta i gång ett plåtvalsverk i Bohuslän, vill jag påpeka, att det föreligger den stora

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
skillnaden mellan den saken och det nu föreliggande förslaget i fråga om trähusfabriken, att det förra projektet hade undersökts av socialministern och vederbörande myndigheter och befunnits omöjligt, under det att planerna beträffande trähusen undersökts och befunnits möjliga eller i vart fall sannolikt möjliga. Jag tycker, att underlåtenheten att starta plåtvalsverket är något som bör öka förtroendet för socialministern och dem som i övrigt haft hand om detta.

Det är inte riktigt vad herr Bagge sade, när han — jag hoppas, att det var oavsiktligt — snedvred mitt yttrande om industriens räntabilitet. Jag har inte sagt, att det är ett intresse ur ekonomisk synpunkt, ur hela landets synpunkt, att industrien inte blir räntabel. Räntabiliteten får dock inte vinnas på det sättet, att man hindrar utvecklingen till skada för befolkningen och till skada för landet. Den räntabilitet som åstadkommes på grund av att man driver ett orationaliserat verk, den räntabilitet som man åstadkommer så, att man förhindrar utbyggnad av förädlingsindustrier, den räntabiliteten kan vara till gagn för aktieägarna, men den är till skada för samhället och befolkningen i övrigt.

Härpå anförde:

Herr Osberg: Herr talman! Jag hade tänkt instämma i herr Olssons i Staxäng anförande, om han inte hade nämnt det planerade plåtvalsverket. Om den saken sade jag från första början, att det var dömt till undergång.

Anledningen till att jag begärde ordet, herr talman, är, att jag ville säga några ord om de s. k. exporthusen. Det är en industri, som inte är så äventyrlig som ett plåtvalsverk, eller att utvinna kali ur granit, ty här gäller det en sak, som man kan överblicka. Det är helt naturligt, att regeringen inte hade framlagt äskande om alla de summor det nu är fråga om, i fall det inte hade varit av behovet påkallat. Anledningen till att man gjort dessa äskanden är väl, att man vill hjälpa de orter som varit värst hemsökta av arbetslösheten. Då faller det av sig självt, att man särskilt velat hjälpa norra Bohuslän, där det blivit en sådan misär på grund av att den stora stenindustrien blivit lamslagen. När man sökt finna på något mera stabilt och varaktigt, har man nu tänkt sig de här omtalade trähusen. Det är ju lätt för en redan befintlig träindustri att utöka sin tillverkning med sådana trähus. Därmed skulle emellertid de orter, som nu äro hemsökta av arbetslöshet och hotas av avfolkning, inte vara betjänta. Under de senaste åren har det ju rått högkonjunktur inom olika industrier, vilket dock inte kommit dessa orter till godo.

Om man nu beslutar sig för att igångsätta denna industri i Bohuslän, är det frågan, om den skall förläggas till Uddevalla eller Strömstad. En deputation från norra Bohuslän har uppvaktat socialministern och enhälligt pläderat för att den borde förläggas till Strömstad och motiverat det med att arbetslösheten är störst där. Man medgav emellertid, att om det inte ginge för sig att förlägga industrien till Strömstad, vore man nöjd, även om den förlades till Uddevalla. Jag känner väl till förhållandena i norra Bohuslän och i synnerhet i Bullarens härad. Där har staten själv stora skogsområden. Jag kan nämna för jämförelses skull, att i fjol avverkades det timmer för över 600,000 kronors rotvärde i Bullaren. Det timret forslades söderut dels till Munkedal och dels ännu längre söderut för att förädlas. Detta tyder på att det finns ett inte ringa skogsbestånd däruppe. Det är inte länge sedan nästan allt det timmer som avverkades i Bullaren forslades till Norge. Det flottades genom Bullarsjöarna till Idefjorden och förädlades i Halden. Under de senare åren har det byggts vägar i stor utsträckning, vilka gå österut uppåt Dalsland och Dals-Ed. Tillgången på virke är sålunda alldeles tillräcklig. Jag anser för min del, att Strömstad ligger

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
mycket bättre till än Uddevalla. När man nu skall försöka hindra avfolknin-
gen i dessa trakter, tror jag, att det vore välbetänkt, om regeringen ginge in
för att förlägga denna fabrik i Strömstad.

Man har här ifrågasatt, om verkligen denna tillverkning av trähus skulle
löna sig. Emellertid är det ju inte så stor skillnad mellan att göra trähus och
annan förädling av skogsprodukter. Man skulle ju kunna såga plank och spon-
ta dem eller göra dörrkarmar och fönsterkarmar m. m. Det skulle inte alls vara
märkvärdigt.

Jag anser, att Strömstad även skulle vara lämpligt ur utskeppningssynpunkt
sett. Det har en utmärkt hamn, som är isfri så gott som hela året. Det skulle
vara mycket lämpligt för våra kuttrar att frakta över trähusen till England.
Jag ger emellertid herr Kilbom rätt däri, att man inte behöver inrikta sig bara
på England. Holland, Danmark och flera andra länder importera ju trä. Det
är inte alls otänkbart, att man skulle kunna inarbeta en sådan här sak där.
Herr Kilbom sade, att man skulle göra särskilda båtar för att frakta dessa
trähus. Det är enligt mitt förmenande ett slag i luften. Det är nämligen inte
meningen, att man skall forsla över husen färdiguppsatta utan att tillverka
delarna och sätta upp dem, när de komma fram till destinationsorten, där de
skola säljas.

Jag skulle ännu en gång, herr talman, vilja vädja till regeringen, att om den
anser lämpligt att förlägga denna industri till Bohuslän, regeringen måtte gö-
ra ytterligare en undersökning i norra Bohuslän. Jag är förvissad om att om
denna undersökning göres förutsättningslöst, kommer regeringen till det resul-
tatet, att det är att förorda att förlägga denna industri till Strömstad. Där
har man ju ingenting annat. Det är en landsända som inte har någon lämplig
anknytning till andra orter i Sverige, och därför vore det även ur den synpunk-
ten att föredraga, att man försökte hjälpa denna ort.

Jag har ingenting vidare att tillägga och har ingen anledning att göra annat
än att biträda utskottets förslag, till vilket jag ber att få yrka bifall.

Herr Erlander: Herr talman! Jag begärde ordet, när herr Persson i Falla
angrep majoriteten i utskottet, därför att den hade gått ifrån överenskommel-
sen, som han kallade den, från i fjol och nu i år inte ville vara med om att
skriva på samma sätt som i fjol. Jag deltog inte i överläggningarna, som
ledde fram till vad herr Persson kallade för överenskommelsen i fjol, men jag
var med om att tillstyrka den i utskottet, och jag kanske därför kan få säga
några ord om innebörden i denna s. k. överenskommelse.

Jag vill säga till herr Persson i Falla och även till herr Bagge, som står
på samma linje, att vad som hände i fjol var, att riksdagen enhälligt gick in
för ett system, som innebar reservarbetenas avveckling, när det gällde att ge
sysselsättning och försörjning åt familjeförsörjare i de av arbetslösheten sär-
skilt drabbade områdena. Det var den stora nyhet i vår arbetslöshetspolitik,
som då infördes. Vi trodde helt enkelt, att högerens inställning till linjerna
ifrån 1933 verkligen hade ändrats. Vi trodde, att högern hade lärt sig av
erfarenheten, att reservarbetslinjen inte var en lämplig form för sysselsättning
åt familjeförsörjare. Det var vår tolkning av överenskommelsen som gjordes i
fjol. Nu har det visat sig, att högerens tolkning är en helt annan. Den har
kommit fram i dag i herr Perssons i Falla och herr Bagges anföranden, och
den kom även fram i herr Lundqvists ställningstagande i konstitutionsutskot-
tet. Högern säger, att överenskommelsen från i fjol visst inte innebar, att hö-
gern ändrat uppfattning, utan den innebar, att socialdemokraterna gingo med
på att för beredskapsarbetena skulle systemet med reservarbetena kopieras.
Något sådant står emellertid inte i riksdagens skrivelse från i fjol. Det vill

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.) jag ha klarlagt alldeles bestämt. Något sådant hade självfallet inte socialdemokraterna och majoriteten i övrigt gått med på, ty i så fall hade ju den stora utökningen av beredskapsanslagen i följd varit meningslös. Det är emellertid tydligt, att man nu tolkar överenskommelsen från i följd på olika sätt. Med anledning därav tycker jag, liksom herr Bagge, att det är lika bra, att det blir klara linjer. Det är lika bra att säga, att vi anse, att beredskapsarbetslinjen skall användas i första hand i kampen mot arbetslösheten i de speciellt drabbade områdena, och att vi äro nöjda med den praxis som har utvecklats vid handläggningen av beredskapsarbetsärendena. Det är lika bra, att högern, om den inte är tillfredsställd härmed, får reservera sig. Jag delar fullkomligt herr Bagges mening, att man skall inte i tid och otid göra kompromisser. Om man kan komma till samförstånd i en punkt, är det naturligtvis tacknämligt. Om emellertid kompromissen inte betyder någonting annat än att man skriver så otydligt, att ingendera parten anser, att den andra parten tolkat det riktigt, är det bättre, att en sådan kompromiss inte kommer till stånd. Det är tydligen vad som hänt nu. Nu står högern som reservant och angriper därmed det sätt, på vilket beredskapspolitiken föres här i landet.

Med anledning av denna högerns inställning till denna fråga skall jag be att få ställa följande fråga: Vill herr Persson i Falla, som anser, att beredskapspolitiken skötes på ett sådant sätt, att riksdagens direktiv från i följd äro kränkta, säga mig på vilken punkt högern har fog för sitt talesätt, att Kungl. Maj:t inte har följt riksdagens anvisningar från i följd? Riksdagen skrev ju i följd, att till beredskapsarbeten skall i första hand hänvisas arbetskraft, som blivit hänvisad ifrån arbetslöshetskommittéerna. Lägg märke till det sista ordet, herr Persson i Falla, det står inte hänvisad av statens arbetslöshetskommission, utan det står hänvisad av arbetslöshetskommittéerna.

Nu förhåller det sig på det sättet, att i den alldeles övervägande delen av de arbeten, som vi ha diskuterat, har statens arbetslöshetskommission varit hörd om hur hänvisningsförfarandet skulle anordnas. I vissa fall har arbetslöshetskommissionens förslag inte följts. Då drager högern tydligen den slutsatsen, att eftersom arbetslöshetskommissionens förslag inte har följts, ha inte arbetslöshetskommittéerna varit i tillfälle att hänvisa arbetskraft till dessa arbeten. Frånsett ett eller annat arbete vid verksamhetens början förhåller det sig emellertid på ett helt annat sätt. Det förhåller sig så, att länsstyrelserna i de berörda länen fått tillfälle att göra sitt inflytande gällande, och länsstyrelserna ha ganska ofta haft en annan uppfattning än arbetslöshetskommissionen i fråga om från vilka kommuner arbetskraft borde hänvisas till här ifrågakarande arbete.

Jag skulle, om jag inte toge kammarens tid alltför mycket i anspråk, kunna framlägga för kammaren, hur det förhåller sig med de arbeten, där enligt högerreservanternas påstående en kränkning skett av direktiven. Jag kan till exempel nämna hamnen vid Styrsö-Tänge. Där äro för närvarande 18 man sysselsatta. Av dessa äro endast 8 hänvisade från arbetslöshetskommissionen. Enligt herr Perssons i Falla uppfattning är detta naturligtvis upprörande. Det fattas ju 10 stycken, och de kunna ju inte alla vara specialarbetare. Nu förhåller det sig så, att länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län har givit anvisning på 7 av dessa arbetare. Då kan man väl inte säga, att det är så förfärligt upprörande. Jag kan nämna ännu ett exempel. Vid hamnen för mindre båtar i Rånå i Norrbottens län äro 15 man sysselsatta. Där har arbetslöshetskommissionens förslag inte följts, utan där följde man länsstyrelsens i Norrbottens län förslag, och jag tillåter mig tro, att landshövding Hansén kan bedöma detta minst lika bra som en tjänsteman på arbetslöshetskommissionens kansli. Jag har velat nämna dessa båda exempel — papperen äro ju offentliga, så att vem som helst kan få taga del av dem — för att visa, att det är

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
inte säkert, att vi ifrån regeringspartiernas sida ha kränkt, vad vi lovade i fjol, därför att vi inte på alla punkter ha följt arbetslöshetskommissionens förslag, utan att det underordnade verket, i detta fall väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, har tagit lika stor hänsyn till vad länsstyrelserna i de berörda länen haft att anföra. Detta är, såvitt jag förstår, den enda punkt där högerreservanterna gjort sig mödan att försöka att leda i bevis, att regeringen har gått vid sidan av vad som i fjol överenskoms. Ha herrarna ingenting mer att anföra, tycker jag, att er tolkning av fjolårets beslut är mycket underlig. Men eftersom ni tolka vad som skrevs i fjol på ett sådant sätt, att ni anse, att på någon punkt kränkningar skett, något som icke vi kunna förstå — à la bonheure, så lät oss då i år klart och tydligt skriva, att vi äro tillfredsställda med det sätt, på vilket hänvisningar till beredskapsarbeten skett. Detta kan majoriteten stå för. Och lägg märke till, att det är icke bara de två regeringspartierna, som förklarat sig tillfredsställda. Högern har blivit ensam om sin tolkning av fjolårets riksdagsskrivelse.

Jag skall icke ta upp tiden längre på denna hårt ansträngda dag. Jag vill endast i anledning av den oro, som uppstått kring förslaget om trähusfabrikationen, framhålla, att vad departementschefen sagt, är ingenting annat än att om den fortsatta prövningen utfaller lika gynnsamt som de hittillsvarande undersökningarna, kommer lån att beviljas för denna fabrikation. Det är alldeles uppenbart, att om det finnes fog för alla dessa skräckmålningar av hur det ser ut på den svenska trävarumarknaden, kan ju icke detta hemlighållas för socialministern och socialdepartementet, utan man får naturligtvis där kännedom om dessa förhållanden. Erfarenheten säger oss, att det många gånger göres skräckmålningar, när ett nytt initiativ tages. Socialministern är nog van vid att från herr Lithander få det betyget, att han ingenting begriper av ekonomiska ting. Herr Lithander talade om, att socialministern skulle handla mer klokt och omdömesgillt, om han hade aktieägare att ta hänsyn till. Socialministern har inget ansvar gentemot några aktieägare, det är riktigt. Men han har ansvar gentemot arbetare, anställda vid våra nuvarande trävarufabriker, och arbetslösa i Bohuslän, och han har ett ansvar — som jag är säker om att han känner — gentemot våra skattebetalare. Det kan hända, att han känner sig mer tyngd av ansvaret gentemot dessa kategorier än vad vissa andra herrar, efter vad som framgått av denna debatt, tyckas göra.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr Råstock: Herr talman! Det har sagts så mycket i denna sak av utskottsmajoritetens företrädare, att jag kan fatta mig ganska kort. Jag skall endast, när man här från högerns talesmän vill göra gällande, att likheterna mellan reservanternas och utskottets förslag skulle vara så förbluffande stora, be att få peka på ett par omständigheter.

För det första innehåller reservanternas kläm ett yrkande om avslag på Kungl. Maj:ts förslag om »bemyndigande för Kungl. Maj:t att, i enlighet med vad departementschefen i statsrådsprotokollet anført, besluta om igångsättande av statliga och kommunala beredskapsarbeten till en sammanlagd kostnad för staten av högst 10,000,000 kronor». Detta vill man icke vara med om. I nästa punkt vill man visserligen anvisa 10,000,000 kronor, men därvid är att märka, att av dessa 10,000,000 kronor gå 5,000,000 kronor åt för att täcka de anvisningar, som skett under detta budgetår. Det är alltså icke mer än 5,000,000 kronor kvar. Om man vill vara elak, skulle man ju kunna fråga, om avslaget på hela förslaget om bemyndigandet skulle vara så

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
definitivt, att icke ens dessa 5,000,000, trots att de anvisats, skulle komma till användning för beredskapsarbeten.

Vad i övrigt beträffar likheterna mellan reservanternas och utskottets förslag, ber jag att få fästa kammarledamöternas uppmärksamhet på vad som står på sid. 11 i utlåtandet. Om ni läsa grundligt vad som står där en gång till — jag förutsätter, att ni läst det förut — kunna ni utan tvivel dra den slutsatsen, att herr Jansson i Falun hade ganska rätt, när han i början av debatten konstaterade, att det icke går att komma överens med högern och förena dess ståndpunkt med vår. Och varför? Jo, om vi läsa på sid. 11 i utlåtandet, så skola vi finna, att där kommer fram högerns gamla klockarkärlek till reservarbeten såsom varande det, som framför varje annan metod bör tillämpas, när det gäller att försöka komma arbetslösheten till livs. Ut-talandet är skrivet mycket försiktigt, och det kan ju för all del läsas så, att det skulle vara förmånligt för beredskapsarbetena. Men fortsätter man att läsa, skall man nog finna, att det, som jag sade, är reservarbetena, som äro A och O. Frågan har belysts senast av herr Erlander, och jag skall icke vidare gå in på vad fjolårets riksdagsbeslut innebar.

Jag skall emellertid be att få fästa uppmärksamheten på ytterligare en skiljaktighet, som det kan vara av betydelse att visa på, då man här vill försöka sätta likhetstecken mellan vad reservanternas vilja och vad utskottet vill. Reservanternas säga på sid. 11 i utlåtandet: »Rent principiellt anser utskottet, att den hittills med medel från de tidigare beviljade anslagen till lån och subventioner till främjande av enskild företagsamhet bedrivna statliga understödsverksamheten bör avvecklas.» Punkt och slut. Det får i fortsättningen enligt reservanternas mening icke förekomma något slag av stöd åt industri-företag eller andra, som behöva ett handtag, varken lån eller subventioner. Det är klara verba, och det är ingenting att säga om det. Den som har den uppfattningen, att det är landsskadligt att anlita en sådan utväg för att kunna hjälpa i gång eller kanske någon gång hålla i gång en industri, har naturligtvis sin fulla rätt att skriva som man här gjort. Men att göra gällande, att det råder samstämmighet i stort sett mellan reservanternas och utskottets förslag, det tycker jag är att dra alltför stora växlar på den omständigheten, att man kanske icke så noga läser vad som verkligen står i reservationen.

Jag förmodar, att det blir tillfälle att återkomma vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 184, då principerna för beredskapsstatens användning skola granskas närmare. Jag skall därför, herr talman, med vad jag nu konstaterat och med den anslutning, jag givit till herr Janssons i Falun uppfattning, be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mårtensson: Herr talman! Jag skall icke förlänga denna debatt med många ord.

Jag skall endast be att få framhålla, att vi som representera Bohuslän och därför i någon mån ha reda på förhållandena där nere, vi känna väl till de stora svårigheter, som länsbefolkningen haft att kämpa mot under de senare åren och som den fortfarande har att kämpa mot. Vi ha sedan länge varit fullt övertygade om, att om svårigheterna, åtminstone i någon nämnvärd grad, skola kunna övervinnas, måste det framskapas nya produktiva företag, som i någon mån kunna ersätta de gamla företagen, framför allt inom stenindustrien. Kunna sådana nya produktiva företag icke framskapas, blir resultatet ingenting annat än att stora delar av detta län inom en snar framtid komma att förvandlas till ödebygd. Jag erinrar i detta sammanhang om, att

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.) sedan år 1932 ha icke mindre än omkring 5,000 personer utflyttat från länets stenhuggerrikommuner. Det säger sig ju självt, att en sådan åderlåtning icke behöver fortgå länge till för att man skall komma fram till ett sådant tillstånd, som jag nyss antydde.

Det har vid flera olika tillfällen gjorts framställningar om startande av nya företag. De förslag, som utarbetats och framlagts, ha emellertid mottagits med mycket stor misstro och ha mött starkt motstånd från andra näringar eller från företagare inom samma näringsgrenar på andra orter. Samma är ju förhållandet med det förslag, som den huvudsakligaste delen av debatten här i dag rört sig om. När det framförts förslag om eventuellt startande av textilindustrier, ha dessa mötts av ett bestämt motstånd från företagare inom denna bransch på andra orter. På samma sätt har det gått med förslag om startande av konfektionsindustrier o. s. v., och även förslaget om startande av ett plåtvalsverk, vilket omnämnts i debatten, har rönt samma öde. Detta förslag möttes av ett så starkt motstånd från andra företagare inom landet, att planerna till slut måst skrinläggas.

Vad så beträffar igångsättandet av en trähusfabrik, vill jag kort och gott understryka, att var helst inom länet denna eventuella fabrik kommer att förläggas, finns det tillräckligt med skogsområden för att fylla behovet för verksamheten. Om fabriken förlägges inom Bohuslän, kommer detta att medföra stora fördelar för länet. Det kan bl. a. omnämnas, att en stor del av de skogstillgångar, som finnas inom länet, ha hittills måst skickas till grannlandet Norge för förädling. Om denna trähusfabrik kommer till stånd, skulle skogstillgångarna kunna förädlas inom länet, vilket skulle medföra ökade arbetsmöjligheter för den bohuslänska befolkningen. Jag tycker, att endast ett påpekande av denna lilla detalj borde göra till och med herr Lithander litet vänligare stämd mot detta projekt.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Karlsson* i Munkedal.

Herr *Olsson* i Staxäng: Herr talman! Jag föranleddes att begära ordet av ett uttalande av herr Erlander, då han berörde den så kallade överenskommelse, som kom till stånd i statsutskottet förra året, när det gällde denna fråga, och som medförde, att man kom till enighet vid det tillfället. Jag skall be att få deklarerat vår uppfattning om de linjer, som då drog upp, och jag tror säkert, att den kommer att sammanfalla med herr Erlanders uppfattning. Vi ha bestämt framhållit, att reservarbetslinjen knappast är den riktiga, när det gäller att avhjälpa en långvarig, alltså permanent arbetslöshet, sådan som förekommit i de mest utsatta områdena, däribland även Bohuslän, Västernorrland m. fl. län. Men när man genom denna överenskommelse gick med på, att beredskapsarbeten skulle användas, ville man beträffande dessa arbeten i viss mån tillämpa de direktiv, som förut varit bundna vid reservarbetslinjen. Man ville bland annat framhålla, att dessa beredskapsarbeten skulle så planläggas och bedrivas, att de icke kvarhålla arbetskraft, som kan beredas sysselsättning i öppna marknaden i övrigt. Man nämnde särskilt skogs- och jordbruksarbete. Detta var ju direktiv, som förut varit bundna vid reservarbetslinjen. Detta framhölls också rätt tydligt i utlåtandet. Det heter där: »Det bör med andra ord tillses, att för reservarbeten gällande bestämmelser i nu berörda hänseenden i tillämpliga delar beaktas.» Och vilka voro då dessa tillämpliga delar? Jo, man skulle ta hänsyn till näringslivet, när det gällde att sätta i gång ett arbete, och även när det gällde avvecklingen av detsamma, så att man icke

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

drog onödig arbetskraft till sig. Man berörde icke alls lönesättningen, utan det var en sak som låg helt utanför. Man skulle alltså icke tillämpa reservarbetslinjens lönesystem, utan man skulle ha den öppna marknadens lönesystem. Men det var därjämte en annan sak, som man anknöt till, och det var hänvisningsförfarandet. Överenskommelsen innebar alltså väsentligen hän-synstagande till näringslivet på orten och bibehållande av hänvisningsförfarandet, medan man beträffande lönesystemet ej anknöt till reservarbetslinjen.

Det är ju i fråga om hänvisningsförfarandet som svårigheterna visat sig vara störst, och anmärkningarna ha där visat sig vara befogade. Jag skall icke ingå på någon detaljdiskussion beträffande de punkter, som därutinnan berörts av herr Erlander. Jag vill emellertid säga, att jag tror vi kunna vara eniga om, att det icke varit lyckligt, att man startat ett hänvisningsförfarande, där flera olika organ äro verksamma. Jag tror, att det är nödvändigt att söka införa större enhetlighet därvidlag. Och man bör icke minst då ta hänsyn till det organ som besitter den största erfarenheten, när det gäller just ett hänvisningsförfarande.

Sedan ber jag att få säga till herr Råstock, att jag tror icke det går att läsa ut sådana fruktansvärda saker ur vår reservation som herr Råstock försökte göra. Man behöver icke läsa så mycket mellan raderna, utan man bör läsa vad som står på dem. Vi ha där mycket klart framhållit, att vi beträffande de ut-satta områdena anse oss kunna gå med på att beredskapslinjen användes. Och vi ha vidare framhållit, att de direktiv, riksdagen i fjol beslöt beträffande dessa arbeten, böra hållas.

Slutligen skall jag beröra en annan punkt, som jag egentligen icke skulle ha anledning att gå in på, därför att herr Råstocks och min ståndpunkt där sammanfallit. Det gäller frågan om lån och subventioner. Jag har på den punkten i år intagit samma ställning som herr Råstock, därför att det har redovisats företag, som jag anser nödvändiga, då det gäller att sanera arbetslösheten på en viss ort. Det är icke riktigt, när herr Råstock säger, att man från reservanternas sida motsätter sig förslaget på denna punkt, att man helt och hållet vill avveckla dylika stödåtgärder, och därmed punkt och slut. Jag vill erinra herr Råstock om, att under anslaget till reservarbeten finnes ett anslag till främjande av företagsverksamhet, som visserligen departementschefen hittills har använt till andra ändamål än vad rubriken ger anvisning om, men som i år börjat att användas för sitt rätta ändamål.

Herr Erlander, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag ber att få fästa uppmärksamheten på att hänvisningsförfarandet ju tillämpas för närvarande.

Vad beträffar anmärkningen, att vi skulle ha bedrivit beredskapsarbeten så, att arbetskraft kvarhållits, ber jag herr Olsson i Staxäng att visa mig det beredskapsarbete, där så har skett. Riksdagen skrev i fjol, att direktiven för reservarbetena i tillämpliga delar skulle tillämpas, så att icke arbetskraft, som kunde sysselsättas i den öppna marknaden, bands vid beredskapsarbetena. Så länge som högerreservanterna icke kunna visa ett enda fall, där arbetskraft, som skulle ha kunnat sysselsättas i öppna marknaden, bundits vid beredskapsarbeten, så länge har ingen kränkning av riksdagens direktiv ägt rum. Så länge vi tvingas att fortfarande även i Bohuslän och Västernorrlands län i ganska stor utsträckning sysselsätta familjeförsörjare vid de statliga reservarbetena, så länge kan det icke bli tal om, att man binder arbetskraft, som kan ges sysselsättning i den öppna marknaden. Även om icke herr Bagge har reda på detta, så borde herr Olsson i Staxäng såsom representant för ett av arbetslöshet tyngt område veta det.

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)

Vidare anförde:

Herr Bagge: Herr talman! Jag uppfattade icke riktigt den lilla älsk-världheten i slutet på herr Erlanders anförande, men det var kanske icke något att höra.

Om det förhåller sig så, som herr Erlander säger, att direktiven ha iakttagits till punkt och pricka och att den praxis, varom här talats, har stött sig på direktiven, då vill jag fråga herr Erlander: varför vill man icke nu upprepa dessa direktiv? Det finns ju i så fall ingen anledning att icke göra det. Antingen har man följt direktiven, och då kan man upprepa dem, eller också har man icke följt dem och vill då ej upprepa dem.

Jag vill även fråga herr Erlander, huruvida han verkligen kan säga, att hänvisningsförfarandet beträffande beredskapsarbetena har tillämpats i full utsträckning.

Herr Erlander: Herr talman! Jag beklagar, att jag uttryckte mig så oklart i mitt första anförande, ty svaren på de frågor herr Bagge ställde gav jag redan där.

Jag har erkänt, att det vid något tillfälle beträffande äldre beredskapsarbeten hänt, att hänvisningsförfarande icke ägt rum. Men numera tillämpas, så vitt jag vet, hänvisningsförfarande överallt, ehuru det icke alltid är A.K:s förslag som följes. Man anser nämligen att även länsstyrelsen skall ha möjlighet att fästa uppmärksamheten på vissa lokala förhållanden, som icke A.K. kan förutsättas känna till.

Herr Bagge frågade vidare, varför jag icke är med om att upprepa direktiven i år, då jag tror, att de ha följts. Beträffande den saken ligger det så till — jag berörde det i mitt första anförande — att enligt vår uppfattning ha direktiven följts, men eftersom högern tolkar riksdagens beslut på ett sätt som högern är ensam om — den har icke ens kunnat få folkpartiets representanter med på sin tolkning — tycka vi, att det är lika enkelt att kort och gott säga: vi äro tillfreds med den praxis, som för närvarande följes. Och sedan får högern reservera sig mot denna praxis. Jag tycker att jag härmed har tillfredsställt herr Bagges begäran om klarhet och reda i vårt ställningstagande.

Herr Bagge: Herr talman! Jag skall be att få tacka för svaret på mina frågor. Det är mig alldeles tillräckligt att det står i protokollet.

Herr Olsson i Staxäng: Herr talman! Jag skall endast be att få rikta en fråga till herr Erlander beträffande två olika formuleringar i reservanternas och i utskottets förslag. I reservanternas förslag heter det: »Beträffande beredskapsarbetenas anordnande och bedrivande bör gälla vad förra årets riksdag uttalade.» I utskottets förslag står följande: »Rörande medlens användning ifrågasätter utskottet icke någon ändring av den praxis, som utvecklat sig.» Innehålla de två satserna samma saker? Jag skulle vara mycket tacksam, om herr Erlander ville svara på det.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag skulle vilja fråga både herr Olsson i Stockholm och herr Bagge, om de kunna peka på ett enda ord i den kungl. propositionen, som säger, att de principer, som hittills följts, inte skola följas i fortsättningen. Jag tror inte, att det finns anledning till att taga

Ang. anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. (Forts.)
 upp någon stor debatt om denna sak i år, därför att inte utskottet har kommit tillbaka med samma fraser som i fjol. Det skulle enligt mitt förmenande vara att slå in öppna dörrar. Den praxis, som tillämpas, har följt dessa direktiv, och då menar jag, att det inte funnits någon anledning för utskottet att ytterligare tala om den saken.

Herr Bagge: Herr talman! Om det är så, att det i propositionen inte finns något som motsäger direktiven, förstår jag inte, varför herr Jansson i Falun och utskottets majoritet varit rädda för att taga in dessa i utlåtandet.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 12.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 285, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden den 8 april 1938, föreslagit riksdagen att för budgetåret 1938/39 anvisa dels till Statens arbetslöshetskommission ett förslagsanslag av 400,000 kronor, dels ock till Reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor.

I samband med förevarande proposition hade utskottet till behandling förehåft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 79 av herrar *Ohlin* och *Myrdal*; och
 nr 338 av herr *B. Nilsson*; samt

inom andra kammaren:

nr 2 av herr *Olsson* i Stockholm *m. fl.*;
 nr 135 av herr *Nordström* i Kramfors *m. fl.*;
 nr 165 av herr *Bergvall m. fl.*; och
 nr 486 av herr *Magnusson* i Tumhult *m. fl.*

I motionen II: 2 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta avskaffa arbetslöshetskommissionen och dess besvärsnämnd, att de nödvändiga arbetsuppgifterna beträffande understödsverksamheten måtte överföras till socialdepartementet samt att samtliga för de arbetslösa anordnade arbeten måtte övertagas av statens olika verk och betalas i enlighet med i den öppna arbetsmarknaden gällande avtal.

I motionen II: 135 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att arbetslöshetskommissionen och de nuvarande arbetslöshetsdirektiven måtte avskaffas, att offentliga arbeten, vid vilka kollektivavtalslöner tillämpades, måtte anordnas och handhas av statens, kommunernas och vägdistriktens ordinarie organ samt att 40 miljoner kronor måtte ställas till regeringens förfogande för att genom anslag och lån till vägdistrikt och kommuner göra det möjligt för dessa att anordna arbeten för arbetslöshetens bekämpande samt för anslag till kommunerna för bedrivande av kontant understödsverksamhet i de fall lämpliga arbeten icke kunde anordnas.

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m.

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. (Forts.)

Utskottet hemställde,

I) att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna II: 2 och 135 för budgetåret 1938/39 anvisa

a) till Statens arbetslöshetskommission ett förslagsanslag av 400,000 kronor;
b) till Reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. ett reservationsanslag av 8,000,000 kronor;

II) att motionerna I: 79 och 338 samt II: 165 och 486 må anses besvarade genom vad utskottet anfört.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag och mina partikamrater här i kammaren ha beträffande anslag till arbetslöshetskommissionen, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. väckt en motion, vari vi hemställt, att arbetslöshetskommissionen skall avskaffas, att de nödvändiga arbetsuppgifterna beträffande understödsverksamheten skola överföras till socialdepartementet, samt att samtliga för de arbetslösa anordnade arbeten skola övertagas av statens olika verk och betalas i enlighet med i den öppna marknaden gällande avtal. Utskottet har avstyrkt motionen och föreslår dels ett reservationsanslag av 8 miljoner kronor, som skall användas dels till fortsättande av pågående reservarbeten och dels till kontantunderstödsverksamheten, ävensom ett förslagsanslag av 400,000 kronor för arbetslöshetskommissionens administrationskostnader.

Det har under den senaste tiden i en del kommuner uppstått betydande svårigheter — sådana ha ju också redan tidigare funnits — då det gäller dels kontantunderstödsverksamheten och därmed förknippade problem, och dels då det gäller arbetsmöjligheter, arbetsanskaffning o. s. v. Detta har givit Stockholms stadsfullmäktige anledning att för någon tid sedan i en skrivelse till Kungl. Maj:t begära ändring av de gällande direktiven på så sätt, att de olägenheter, som finnas för kommunerna, kunna avskaffas, så att man får arbetslöshetspolitiken i detta avseende lagd på en sundare basis. Jag hävdar den uppfattningen, att så långt det är möjligt för statsmakterna och även för kommunerna skall arbetslinjen följas, det vill säga, att man skall söka bereda arbete åt de arbetslösa. Men jag hävdar också samtidigt den bestämda uppfattningen, att de arbetslösa under sådana förhållanden skola ha sådana löner, att det finnes möjlighet för dem att själva klara sig med de utgående lönerna. Man får väl säga, att de i den öppna arbetsmarknaden gällande avtalen innefatta bestämmelser om sådana löner, att de tämligen nära täcka det behov, som i allmänhet föreligger för arbetarna. Då man nu bestämt lönen till att vara betydligt lägre för reservarbetet, medför det i många fall, att reservarbetarna måste ha ett tillskott till den lön, de erhålla för utfört arbete. Det går ju till så, att om det är fråga om hänvisning till en billigare ort från en dyrare, utgår s. k. ortstillägg, och vid sidan av dessa ortstillägg får kommunen eller fattigvårdssamhället bidra. Det är klart, att den arbetslöse, som utför nödvändiga och betydelsefulla arbeten, känner det i synnerligen hög grad vara otillfredsställande, att han inte kan erhålla en lön för detta arbete, som motsvaras av lönerna i den öppna marknaden för liknande arbete med betydligt högre lönesättning. Det verkar också på dem mycket nedbrytande, att de, samtidigt som de utföra dessa arbeten, nödgas anlita den allmänna fattigvården för att kunna uppehålla sig och sina familjer. Det är en politik, som varken gagnar den enskilde eller kommunerna eller samhället. I detta fall finner jag emellertid, såsom fallet var i föregående fråga, inte någon re-

*Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontant-
understödsverksamhet m. m. (Forts.)*

servation från högerns sida. Här är man tydligen mycket nöjd och tillfredsställd med att ytterligare betydande anslag till arbetslöshetskommissionens verksamhet och till reservarbeten skola beviljas.

Jag har sedan några år tillbaka varit medlem av Stockholms stads arbetslöshetskommitté och känner mycket väl de mycket stora svårigheter, som där förekommit. Jag har just i dag fått några siffror från denna arbetslöshetskommitté, som äro rätt så färska. De äro från den 21 innevarande maj. Då hade Stockholms stads arbetslöshetskommitté 1,496 anmälda hjälpsökande och kommitténs hjälpmöjligheter för dessa 1,496 hjälpsökande fördelade sig på följande sätt: platser vid statliga reservarbeten 310, platser vid statskommunala reservarbeten 221, kursplatser 44 och dagunderstödda platser 292. 867 personer ha sålunda genom kommittén på dessa olika sätt beretts hjälp och av återstående 629 ha 521 erhållit fattigvård, medan 108 inte erhållit hjälp i någon som helst form. Man lägger särskilt märke till, att inte mindre än 521 hjälpbehövande arbetslösa ha erhållit fattigvårdsunderstöd och inte arbetslöshetsunderstöd. Arbetslöshetskommissionen meddelar ju, hur många understödsplatser som skola ställas till kommitténs förfogande, och då de anmälda hjälpsökandes antal blir så stort, gå ju dessa understödsplatser åt omedelbart och alla övriga få överföras till fattigvården. Här inträffar det rätt egendomliga — och man kan kanske säga, mycket orättvisa — förhållandet, att en del av de arbetslösa erhålla dagunderstöd utan återbetalningsskyldighet, medan däremot andra arbetslösa av samma behörighetsgrad erhålla fattigvårdsunderstöd med återbetalningsskyldighet. Jag har under min verksamhet funnit, och det är omöjligt att undgå det, även om arbetslöshetskommittéerna äro aldrig så försiktiga, att till en liten familj, kanske bestående av man och hustru, kan arbetslöshetsunderstöd utgå, medan däremot en stor familj, kanske bestående av man och hustru samt 4 eller 5 barn, erhåller fattigvård med återbetalningsskyldighet. När dessa sedan komma ut i den öppna marknaden och erhålla arbete, kan det mycket väl inträffa, att den stora familjen omedelbart får börja återbetala det understöd den tidigare erhållit under arbetslöshetsperioden, medan däremot den mindre, mera bärkraftiga familjen, inte har någon som helst skyldighet att återbetala det arbetslöshetsunderstöd den erhållit. Dessa förhållanden ha skapat irritation och inte bara irritation, utan de ha också skapat ett förhållande, som inte kan sägas vara socialt riktigt och socialt rättvist. Då Stockholms stadsfullmäktige togo upp denna fråga till behandling och remitterade den till vederbörande nämnder och styrelser, var man på skilda håll rätt så enig om, att det här var en sak som måste ordnas upp och att den måste ordnas upp genom statsmakterna själva. Därför beslöto också Stockholms stadsfullmäktige att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t för att få en ändring till stånd i detta avseende. Den skrivelsen ligger väl för närvarande på socialministerns bord, och om den inte kunnat föranleda något förslag till årets riksdag, hoppas jag dock, att denna arbetslöshetspolitik inte kommer att fortsättas, utan att nästkommande års riksdag får taga frågan under grundlig omprövning, så att man kan få ett rättvist förfarande då det gäller kontantunderstöd.

Vad gäller arbetslöshetskommissionen och dess arbeten har man också funnit, att det rätt ofta uppstår irritation på arbetsplatserna, därför att arbetslöshetskommissionen för en politik med mycket stränga tyglar. Nu senast ha vi haft en ganska omfattande konflikt vid Barkarby flygfält. Där har arbetet måst forceras. Det har varit oerhört bråttom för att fältet skulle bli färdigt, och denna forcering har gjort, att arbetstakten hetsats upp i mycket hög grad. Följden därav har blivit, att ackordspriserna ha sänkts något, så att arbetarna inte kommit upp till den stipulerade dagsförtjänsten av 6 kronor 60 öre, med

*Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontant-
understödsverksamhet m. m. (Forts.)*

påföljd att svårigheter även i detta avseende uppstått för arbetslöshetskommittén i Stockholm. I en skrivelse till socialministern ha arbetarna vid Barkarby flygfält påtalat detta och begärt att få en rättelse till stånd. Jag har haft samtal med statssekreteraren Björek om detta förhållande och med ingenjör Hård i arbetslöshetskommissionen. Den sistnämnde gör gällande, att det hela varit ett missförstånd från början, medan man däremot i socialdepartementet tydligen haft den uppfattningen, att ackordssättningen varit alltför låg vid Barkarby flygfält. Det är klart, att om man skall skicka ut ett par tre hundra man till ett sådant arbete, så länge de nuvarande direktiven gälla, kan det inte vara statsmakternas mening, att man skall pressa dessa arbetare ända till den yttersta gränsen, när det är fråga om deras lön för det arbete de utföra, utan meningen måste väl vara, att man håller lönerna så pass uppe, att arbetarna kunna förtjäna en liten slant på det arbete de utföra.

Jag har emellertid hävdad den meningen, att arbetslöshetskommissionen är en alltför dyrbar institution, när det gäller arbetslöshetspolitiken. Nu är det fråga om ett administrationsbidrag på 400,000 kronor och dessutom är det ju också omvittnat bland annat av statsrevisorerna, att de arbeten, som utföras under arbetslöshetskommissionens regi, i regel bli lika dyra, ja till och med dyrare, än dessa arbeten skulle bli, om de utfördes i den öppna marknaden till avtalsenliga löner. Jag har den livliga övertygelsen, att om de arbeten, som nu pågå, lades under socialdepartementet och därifrån under vederbörande institutioner och vägstyrelser för att utföras enligt den öppna marknadens grunder, skulle arbetena bli både billigare och mera tillfredsställande. Men inte nog med detta, det skulle bli en betydligt bättre ordning i det hela från statsmakternas sida. När man gång på gång lovar att vidtaga förändringar dels i direktiven och dels i hela denna arbetslöshetspolitik, förstår jag inte, varför inte riksdagen — även om inte högerpartiet vill vara med därpå utan syftar till ett ytterligare utökande av reservarbetena — vågar vara djärv nog att göra en förändring i en arbetslöshetspolitik, som i själva verket är utdömd av alla.

Med hänvisning till dessa synpunkter ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig jämte andra ledamöter av kammaren avgivna motionen nr 2 i denna kammare.

Herr **Nordström** i Kramfors: Herr talman! Det var med tillfredsställelse jag hörde socialministern, när vi behandlade den näst föregående frågan, yttra, att han ansåg, att det är alldeles för många, som äro kvar vid arbetslöshetskommissionens arbetsplatser. Jag drar av detta yttrande den slutsatsen, att arbetslöshetskommissionen så snart som möjligt bör se till, att detta klientel inte längre kommer att arbeta under dess regi utan efter de grunder, vi behandlade vid föregående punkt på föredragningslistan. Trots detta uttalande fortsätter man att anvisa medel till arbetslöshetskommissionen och dess verksamhet. Dessutom har man sig bekant, att de flesta av de företag, som arbetslöshetskommissionen bedriver, äro sådana företag, att myndigheterna äro allvarsamta rädda för att de skola avbrytas. Vi se i propositionen en hel rad uttalanden — och det föreligger visst även en motion i samma anda — där man hävdar och kräver, att de arbeten, som nu bedrivs, inte skola få avbrytas, där est arbetslöshetsläget skulle lätta. Jag tar detta som bevis för att dessa arbeten inte ha tillkommit för att hjälpa de arbetslösa, utan att arbetena äro sådana, som äro av behovet påkallade. Det kan man läsa ut av socialministerns yttrande. Man kan också läsa ut det av den motion i föreliggande fråga som jag nämnde, och man kan läsa ut det av dessa yttranden, att arbetena inte böra få avstanna, om arbetslöshetsläget skulle lätta. De arbeten, som bedrivs, äro

*Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontant-
understödsverksamhet m. m. (Forts.)*

i huvudsak — jag vill inte påstå att det gäller ifråga om alla — inte avsedda att hjälpa arbetslösa, utan äro sådana arbeten som äro nödvändiga. De avse flygfält, vägar och kommunikationer i övrigt o. s. v. Det är sådana arbeten, som man måste förverkliga också i ett samhälle utan arbetslöshet och arbetslösa. När högern nyss kämpade mot att man skulle sätta igång arbete med färdigställande av hus för export, är det symptomatiskt för högerns inställning till problemet. Det är, som den siste talaren sade, så, att man har en reservation mot ett konkret förslag, när det gäller beredskapsarbeten, medan man inte har någon reservation mot att tusentals arbetare i landet skola utföra för samhället behöfliga och ofrånkomliga arbeten i arbetslöshetskommissionens regi, att samhället alltså skall ockra på de arbetslösa, förhindra dem att skaffa sig arbete till avtalsenliga löner genom att lägga beslag på arbeten, som annars skulle utlämnas i den öppna marknaden. Man har ingenting emot ett sådant förfaringssätt. Det är betecknande för den ställning högern intar i arbetslöshetspolitiken, nämligen att den företräder företagarintressena. Jag tror icke, att det är nödvändigt, att här vid riksdagsbehandlingen av detta ärende ta upp frågan om arbetslöshetens omfattning. Den som sysslat med denna sak och följt med de siffror, som lämnas i Sociala meddelanden, har kunnat finna, att arbetslösheten har en helt annan omfattning, än arbetslöshetskommissionen vill göra gällande. Medan arbetslöshetskommissionen excellerar med en arbetslöshetssiffra på 20,000 man, rapportera fackföreningarna omkring 100,000 arbetslösa. Deras officiella siffra för februari i år var 89,000 arbetslösa. Under sådana förhållanden förstår man, att arbetslöshetens problem alltjämt är en mycket stor fråga för den svenska arbetarklassen.

När man nu säger, att den arbetslöshet, som finns, inte är någon konjunktur-arbetslöshet utan av permanent natur, framförallt då arbetslösheten i Väster-norrland och Bohuslän, tycker jag, att man borde dra de rätta konsekvenserna av sitt resonemang, då det gäller att finna den rätta formen för denna arbetslöshets bekämpande. Den innebär, att man skapar arbetsbetingelser, så att de arbetslösa kunna få något så när dragliga inkomster. Jag erinrar om vad socialministern nyligen uttalat här i kammaren, nämligen att det finns människor, som gått arbetslösa i både sex och sju år. Jag överlåter åt kammarens ledamöter att sätta sig in i, vad det betyder att gå arbetslös i så lång tid för att sedan få hänvisning t. ex. till Barkarby och till de priser, som A. K.-institutionen betalar. Under mars månad kommo där en del grupper upp till 59 öre i timmen. Den som bor i Stockholm och hänvisas till Barkarby skall alltså hålla sig med bostad i Stockholm och betala gas och lyse där på en inkomst av 60, 70 eller högst 80 öre i timmen. Jag överlåter åt kammarens ledamöter att fundera ut, hur det skall vara möjligt för en arbetslös att existera på en sådan inkomst på ett mänskligt sätt.

Det är emellertid en sak, som jag i detta sammanhang tycker är speciellt upprörande, och som den svenska riksdagens arbetarrepresentanter borde ha gammal erfarenhet av. Man säger, att det är 30 à 40 år sedan den svenska arbetarklassen slogs för och erövrade föreningsrätten här i landet. Men i dag har man berövat de tusenden, som arbeta i arbetslöshetskommissionens regi, varje som helst rätt att bestämma över sina arbetsförhållanden. Och riksdagens arbetarrepresentanter hålla god min i elakt spel. De säga ingenting om det faktum, att man upphävt föreningsrätten för tusentals arbetslösa. Dessa ha nu ingen som helst möjlighet att vinna rättelse gentemot A. K.-byråkratien. Det är bara ett par dagar sedan jag hade besök av ett par arbetslösa från Barkarby, som anförde starka klagomål mot arbetsförhållandena därute. Vi behandlade härom dagen i kammaren frågan om arbetarskyddet. Jag skulle nu

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontant-understödsverksamhet m. m. (Forts.)

vilja ställa den frågan till vederbörande inom arbetsskyddsinspektionen, om de tagit reda på de hygieniska förhållandena därute. Man borde undersöka, om arbetarna där arbeta under betryggande förhållanden och om det icke finnes möjlighet för dem att vinna rättelse. De arbetslösa därute måste nu helt enkelt finna sig i de direktiv, riksdagen givit, och de förhållningsorder, arbetslöshetskommissionen behagar stipulera.

Det är också en annan fråga, som jag i detta sammanhang icke kan underlåta att beröra, men som jag icke vet vem som bär ansvaret för. Man har i Stockholm normerat de arbetslösas dagsförtjänst till högst 8 kronor 40 öre. Dagsförtjänsten ute vid Barkarby är 6 kronor 40 öre. Man hänvisar nu arbetslösa från Stockholm till arbete ute vid Barkarby. De skola existera i Stockholm på sin arbetsinkomst från Barkarby på 6 kronor 40 öre. Man kanske invänder, att de arbetslösa ha ortstillägg, men detta ortstillägg har ju blivit ett fattigvårdsbidrag, vars storlek bestämmes i enlighet med behovsprincipen.

Jag hade, som jag nyss nämnde, häromdagen besök av två arbetare från Barkarby. Bägge voro familjeförsörjare. Den ene hade under april månad tjänat 80 öre i timmen och 1 krona 20 öre i ortstillägg om dagen. Mer fick han icke, och han kom sålunda upp till en sammanlagd dagsförtjänst av 7 kronor 60 öre, detta trots att man för Stockholms vidkommande fastställt dagsförtjänsten till 8 kronor 40 öre. De arbetslösa ha ingen som helst möjlighet att vinna rättelse i detta missförhållande, då de sakna förhandlingsrätt. Den föregående talaren nämnde också, att arbetarna ute vid Barkarby på grund härav vid upprepade tillfällen anfört klagomål. Dessa arbetare som voro hos mig meddelade mig, att de varit hos socialministern, hos arbetslöshetskommissionen, hos landsorganisationens ombudsman, och att de sprungit från den ene till den andre, men att det ingenstans lyckats dem att få rättelse. Jag tycker, att det vore på tiden att man sloge vakt om föreningsrätten, och att i vart fall riksdagens arbetarrepresentanter gjorde detta. De som här kastas på gatan som arbetslösa utföra dock ett för samhället nödvändigt arbete, och jag kan icke inse, att det finns något som helst motiv, varför de skulle behöva stå fullkomligt rättslösa i detta hänseende.

Jag skulle också till tjänst för arbetsskyddsinspektionen kunna peka på några av de odrägliga förhållandena, som råda därute, t. ex. i fråga om latrin-platserna i buskagen runt omkring arbetsplatsen, de sällan rengjorda vattenkärnen o. s. v., men det är saker, som jag kanske icke behöver uppehålla mig vid här i kammaren.

Med den prissättning på jordshaktningsarbete, som arbetslöshetskommissionen tillämpar därute, är det tämligen klart, att det icke finns någon arbetare i detta land, som ens kan komma upp till den inkomst, som han har rätt till enligt A. K:s egna direktiv. Detta förhållande har också lett till de strider, som den föregående talaren nämnde.

Herr talman! I det statsutskottsutlåtande som här föreligger, nr 183, säger utskottet på sid. 14, att det anslag, som arbetslöshetskommissionen här skall ha, endast beräknas för färdigställandet av pågående arbeten. Det är här alltså fråga om arbeten, som äro nödvändiga icke för de arbetslösa utan för samhället självt. För angivna ändamål skulle åtgå 9,400,000 kronor. Efter avdrag för vad man kan få från uppdragsgivarna återstå 8,000,000 kronor, för vilka arbeten skola färdigställas i enlighet med arbetslöshetskommissionens direktiv. Dessutom har arbetslöshetskommissionen begärt 2,200,000 kronor till sådana statliga reservarbeten, som anses omedelbart nödvändiga, och vilka skola färdigställas enligt öppna marknadens villkor. När det nu är så, att t. o. m. arbetslöshetskommissionen anser, att en del arbeten böra utföras efter

Ang. anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. (Forts.)

den öppna marknads priser för att bli iordningställda, har man anledning fråga sig, varför arbetslöshetskommissionen skall tillämpa den öppna marknadens priser endast till en del av dessa arbeten. Detta är en fråga, som de arbetslösa ställa och vilja ha svar på.

Det torde icke vara någon hemlighet vare sig för socialministern eller för arbetslöshetskommissionen eller för riksdagen, att fackföreningarna i vårt land och de fackliga centralorganisationerna sedan flera år yrkat på arbetslöshetskommissionens avskaffande och på igångsättandet av arbeten i enlighet med kollektivavtalens lönebestämmelser. Landsorganisationen och en hel rad fackföreningar ha under årens lopp gjort uttalanden i den riktningen. Herr talman! Jag anser, att riksdagen i dag bör göra de arbetslösa rättvisa genom att upphäva de förhatliga A. K.-direktiven, och därför, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den motion, vår grupp avlämnat i denna fråga.

Herr Jansson i Falun: Herr talman! Jag har ingen anledning att ingå på någon uttömmande debatt på denna punkt.

Utskottet har för sin del grundat sitt utlåtande på vad departementschefen sagt på sid. 25 i propositionen, där han säger: »I avvaktan på slutförandet av 1937 års arbetslöshetsakkunnigas undersökning av den kvarstående arbetslösheten och medlen för dess rationella bekämpande böra hjälpåtgärderna i fråga om reservarbeten, kontantunderstödsverksamhet m. m. jämväl under budgetåret 1938/39 handhavas av kommissionen. I likhet med vad fallet varit under innevarande år bör emellertid undvikas, att kommissionen engageras i nya statliga reservarbeten.»

Det är detta uttalande som gjort, att vi icke ansett oss ha anledning att ingå på frågan i vidare mån än vi gjort. Jag vill också hänvisa till den proposition, som varit föremål för utskottets behandling i nästa utlåtande, nämligen beredskapspropositionen, liksom också till det beslut, som nyss vid behandlingen av föregående utskottsutlåtande fattades angående anvisandet av 10 miljoner kronor på beredskapsstaten.

Vi ha den uppfattningen, att det önskemål, som särskilt av herr Olsson i Stockholm framhölls, kommer att så småningom nå sin uppfyllelse. Jag tror emellertid icke, att det är möjligt att i ett enda tag vinna detta resultat, utan att man bör lugna sig och avvakta, huru förhållandena utveckla sig. Jag är också övertygad om, att den nuvarande socialministern icke kommer att lämna något tillfälle obeaktat för att man skall kunna komma ifrån det elände, vi tidigare haft på detta område. Det är från dessa utgångspunkter vi tillstyrkt Kungl. Maj:s förslag.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionen II:2 bifölles; samt 3:o) bifall till utskottets hemställan med den ändring däri, att motionen II:135 bifölles; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förstnämnda propositionen.

§ 13.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 184, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 jämte i ämnet väckta motioner behandlade allmänna principfrågor.

I propositionen nr 275, vilken hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling i vad densamma ej anginge jordbruksärenden, hade Kungl. Maj:t un-

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor).

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)
der åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden den 31 mars 1938 föreslagit riksdagen att

dels godkänna ett statsrådsprotokollet såsom bilaga bifogat förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39,

dels ock bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövades erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Utskottet, som i annat sammanhang behandlade Kungl. Maj:ts förslag i vad detsamma avsåge de särskilda i beredskapsstaten å drift- och kapitalbudget upptagna anslagen, hade i detta utlåtande till behandling företagit de principfrågor, vilka i propositionen berördes å sid. 1—11 och som avsåge investeringsprogrammet och de budgettekniska anordningarna.

I samband med Kungl. Maj:ts förslag i nämnda frågor hade utskottet till behandling förehaft följande motioner, nämligen

inom första kammaren:

nr 334 av herr *Domö m. fl.*;

nr 335 av herr *K. Petersson m. fl.*; och

nr 336 av herr *Ohlin m. fl.*; samt

inom andra kammaren:

nr 479 av herr *Bagge m. fl.*;

nr 480 av herr *Carlström m. fl.*; och

nr 481 av herr *Aqvist m. fl.*

Utskottet hemställde,
att riksdagen måtte

1) besluta

a) att en beredskapsstat för budgetåret 1938/39 skulle upprättas i enlighet med de allmänna riktlinjer, som av chefen för finansdepartementet i statsrådsprotokollet den 31 mars 1938 angivits, samt att å denna beredskapsstat skulle uppföras de förskottsanslag, som av riksdagen kunde komma att anvisas;

b) att motionerna I: 334, 335 och 336 samt II: 479, 480 och 481 — i vad de avsåge investeringsprogrammet, de budgettekniska anordningarna samt övriga för beredskapsstaten grundläggande frågor — i den mån de icke finge anses besvarade med vad utskottet i utlåtandet anfört, ej skulle till någon riksdagens åtgärd föranleda;

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela de synpunkter beträffande frågorna om beredskapsstatens uppställning, investeringsprogrammet och de särskilda budgettekniska anordningarna, som av utskottet i utlåtandet blivit anförda;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att, om så till följd av en väsentlig försämring av konjunkturläget inom landet eller inom vissa näringsområden prövades erforderligt, fastställa beredskapsstaten eller viss del därav att lända till efter rättelse såsom förskottsstat samt att ställa å förskottsstaten upptagna anslag till vederbörande myndigheters förfogande.

Reservation hade avgivits av herrarna *Johansson* i Fredrikslund, *Borell*, *Nilsson* i Landeryd, *Domö*, *Persson* i Falla och *Olsson* i Staxäng, som ansett, att utskottet bort hemställa,

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

att riksdagen måtte

1) besluta

a) att en — — att anvisas;

b) med bifall till motionerna I: 334 och II: 479 i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsammaste utredning angående inrättande av ett fristående centralorgan för den egentliga arbetslöshetspolitiken samt att Kungl. Maj:t måtte till nästa års riksdag inkomma med förslag i ämnet;

c) med bifall till motionerna I: 336 och II: 480 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande riktlinjerna för arbetslöshetspolitikens planläggning och organisation;

d) i skrivelse till Kungl. Maj:t meddela de synpunkter beträffande frågorna om beredskapsstatens uppställning, riksdagsfullmaktens giltighetstid, investeringsprogrammet, remissförfarandet, arbetenas lokala och säsongmässiga anpassning samt planmässiga igångsättande, som i reservationens motivering blivit anförda;

2) bemyndiga — — — erforderligt, fastställa viss del av beredskapsstaten att intill en sammanlagd årskostnad för staten av 50 miljoner kronor lända till — — — myndigheters förfogande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **Bagge**: Herr talman! Den proposition, som här föreligger till behandling på kammarens bord, innebär ett förslag, som ur många synpunkter, både principiellt och praktiskt, kan få mycket vittgående konsekvenser inte bara ur budgetteknisk och finansiell synpunkt utan också ur konjunkturpolitisk och arbetslöshetspolitisk synpunkt.

Denna proposition utgör i själva verket ett slags sammanfattning, kan man säga, av den hittillsvarande krispolitiken och en utgångspunkt för den kommande. Det är under sådana förhållanden ganska egendomligt att propositionen icke på något sätt har sökt sammanfatta de gångna årens erfarenheter i syfte att tillämpa dem på framtiden och inte heller velat välja mellan de olika argument, som framförts under så många år i den synnerligen livliga diskussion, som härvidlag förts.

Vi inom högern ha nu försökt att i en motion så gott vi det kunnat råda bot på den bristen i syfte att möjliggöra en mera rationell behandling i Sveriges riksdag av dessa viktiga frågor. Man finner emellertid till sin överraskning av utskottsutlåtandet, att inte heller statsutskottet på något sätt tagit upp frågorna ur allmänna synpunkter eller försökt ens i någon mån bedöma de fakta och argument, som vi sökt framlägga i vår motion. I den så kallade »principmotiveringen» i utskottsutlåtandet finns däruv praktiskt taget ingenting, och på de särskilda punkterna hänvisas i regel bara till denna ofebintliga principmotivering. Detta är allt man får i statsutskottets utlåtande i denna så viktiga fråga.

Jag vill också säga, att det förefaller mig, som om riksdagsbehandlingen av dessa viktiga problem till fullo besannat de farhågor, jag gav uttryck åt vid remissen av propositionen. Och för dem, som i likhet med mig anse, att den svenska riksdagens uppgift icke är att blott säga ja och amen till varje Kungl. Maj:ts proposition, och som betrakta riksdagsarbetet såsom en möjlighet att, så långt det går, nå samförstånd mellan olika meningsriktningar, måste detta resultat vara synnerligen nedslående. Jag märker, att kammaren alljämt icke hyser något vidare intresse för den här saken — det kan ju icke

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

hjälpas — men jag anser i alla fall, att det är min skyldighet att, i vad på mig ankommer, göra ett försök för att se, om man skulle kunna få någon diskussion av rimlig innebörd, när ett så viktigt ärende passerar och beslutes av svenska riksdagen. Jag måste därför lägga fram några huvudpunkter i fråga om vår uppfattning. Jag skall försöka att så långt som möjligt icke besvara med någon utförlig framställning av tidigare tvister i ämnet och vill för övrigt hänvisa till vår motion.

Det är ju på det sättet, att utgångspunkten för den krispolitik, vars facit vi nu skola draga i form av dagens beslut, var den socialdemokratiska regeringens bekanta proposition till 1933 års riksdag. Denna proposition gick ut på att man med stora anslag till offentliga arbeten i öppna marknaden skulle dels försöka avskaffa det gamla systemet för arbetslöshetshjälp med A. K. och reservarbeten o. s. v. och dels genom stora utgifter för kapitalkrävande arbeten och en därpå grundad expansiv finanspolitik åstadkomma en allmän konjunkturohöjning. Detta är de två sidorna av programmet. Riksdagen biföll icke till alla delar, såsom vi veta, det socialdemokratiska förslaget. A. K. och reservarbetslinjen bibehölls och skulle alltjämt vara själva kärnan i arbetslöshetspolitiken. Detta var väl också en av huvudgrunderna, förefaller det mig, för den uppgörelse, som då träffades mellan socialdemokraterna och bondeförbundarna. I det stora hela accepterade riksdagsmajoriteten emellertid det nya programmet att försöka att med stora offentliga arbeten höja konjunkturen samt gav åt dessa arbeten en större plats i finansplanen.

Jag kan redan nu säga, att det förefaller mig, som om uppgörelsen på denna punkt undan för undan systematiskt är från år undergrävt på det viset, att reservarbetena och A. K.-systemet trängts undan till förmån för beredskapsarbeten och socialministrernas direkta maktutövning. Detta har strängt taget icke något med denna sak att skaffa, men det är i alla fall en omständighet, som angår oss alla, som äro svenska medborgare, och därför har man anledning observera det.

Motivet för en utökning av offentliga arbeten hade alltså både en konjunkturpolitisk och en arbetslöshetspolitisk karaktär. Dessa sammanblandas på ett sätt, som gör, att diskussionen aldrig kunnat hållas riktigt klar. När vi talat om den konjunkturpolitiska sidan av saken och visat upp svagheten hos systemet ur konjunkturpolitiska synpunkter, har man svarat med att argumentera för systemet ur arbetslöshetspolitiska synpunkter och sagt, att det är så många arbetslösa, som därigenom få försörjning. När vi återigen talat om systemets risker ur arbetslöshetspolitisk synpunkt, har man svarat med att tala om dess förtjänster ur konjunkturpolitisk synpunkt. Det vore väl skäl att försöka hålla dessa saker isär.

Först skall jag då tala något om den konjunkturpolitiska sidan. Därvid skall jag icke fästa mig vid den gamla diskussionen om i vad mån de offentliga arbetena själva ha kunnat åstadkomma själva *omsvängningen* i konjunkturen. Vi äro väl, förmodar jag, numera alla på det klara med att denna omsvängning *icke* åstadkommits av arbeten, som kommit i gång långt senare än omsvängningen, och denna beredskapsstats framläggande är väl just ett erkännande av detta. Man vill ju härigenom försöka att på ett mera rationellt sätt ordna saken, om det blir en ny kris. Om detta skall lyckas, är naturligtvis tveklöst. Enligt mitt sätt att se är det emellertid riktigt att försöka så snabbt som möjligt utvidga de offentliga arbetena under en depression och icke göra det efteråt, vilket hittills i stor utsträckning varit fallet. Emellertid är det kanske icke frågan om vad som orsakat omsvängningen, som är det viktigaste, utan minst lika viktigt är det, att frågan, huruvida man genom

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

en ändring i de offentliga arbetenas omfattning kunnat påverka konjunktorens förlopp överhuvud, också har belysts av själva förloppet av den gångna konjunkturperioden och de offentliga arbetenas utveckling under olika år. Det visar sig i själva verket, att man icke under denna period lyckats något vidare med att anpassa de offentliga arbetena ur konjunktursynpunkt, och det är också ganska naturligt på grund av alla svårigheter, som föreligga härför.

En annan erfarenhet, som vi gjort, och som jag tror, att det vore skäl för riksdagens ledamöter att lägga märke till, är, att egentligen den enda form av statlig verksamhet, som under dessa år kunnat avsevärt påverka konjunkturutvecklingen, är den penningpolitiska — detta beroende framför allt därpå, att penningpolitiken varit ett förbindelseled med den internationella utvecklingen och då särskilt med utvecklingen inom det ledande landet i sterlingblocket, nämligen England. Det är i själva verket den engelska utvecklingen, som varit avgörande för svensk konjunkturutveckling, och andra åtgärder synas ha haft ytterst ringa, om ens någon betydelse. Det är således den engelska utvecklingen, som varit den drivande faktorn. Icke minst en jämförelse med våra grannländer, framför allt Finland, visar, att den svenska konjunkturen faktiskt varit så gott som helt och hållet styrd av internationella faktorer. Detta är heller icke något besynnerligt utan ganska naturligt för ett land, vars näringsliv i så hög grad är inbäddat i det internationella ekonomiska förloppet. Ur konjunkturpolitisk synpunkt kan man sålunda säga, att krispolitiken icke haft någon egentlig betydelse här i landet. Detta är, tror jag, det resultat, som man måste komma till. Den offentliga investeringen har i stort sett gått i *samma* riktning som den övriga konjunkturen, och man kan sålunda icke säga, att den fyllt den uppgift, som vederbörande tänkt sig.

Det är så en annan sak, som vi ha att taga fasta på, nämligen att betalningen av de krislån, som togos upp för att kunna finansiera denna krispolitik, skett mycket snabbare och under gynnsammare förhållanden än vare sig anhängarna eller motståndarna till 1933 års program kunnat förutse, och det förefaller mig vara av vikt, att man drar den rätta konklusionen av detta faktum. Om det vore så, att konjunkturuppgången berott på finanspolitiken, på själva upplåningen, då kunde man ju med en helt annan trygghet säga, att vi kunna göra stor upplåning nu, ty följden blir en uppgående konjunktur, och då är det ingen svårighet att avbetala lånen. Här kommer man emellertid in på ett föregående resonemang, som jag nyss berört, nämligen att det är *icke* de finanspolitiska åtgärderna, ej heller de offentliga arbetena, som åstadkommit den kraftiga uppgången, utan det är den internationella konjunkturen, som gjort detta. Det är sålunda på grund av den internationella konjunkturen, som det varit möjligt för oss att göra avbetalningar på ett så lyckligt sätt, som här skett. Tack vara exportökningens medverkan ha vi här i Sverige fått ett snabbt och kraftigt ekonomiskt uppsving, så att det varit möjligt att relativt snabbt amortera den del av statsskulden, som uppkommit på grund av krispolitiken. Det är sålunda *icke* krispolitiken, som åstadkommit möjligheten till amorteringar. Orsakssammanhanget har varit alldeles motsatt mot det, som man antog, när man startade denna politik. Det förefaller mig alltså, som om erfarenheten på denna punkt säger oss, att man måste vara försiktig med krisupplåningen. Visste man, att varje krisupplåning förde med sig en kraftig uppgång av konjunkturen, behövde man icke vara så försiktig härvidlag, men när erfarenheten visar, att det är beroende på något så osäkert som den internationella konjunkturen, huruvida avbetalningsplanen skall kunna lyckas, bör man givetvis iakttaga försiktighet på detta område och icke taga till för stora summor.

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

Det är också en annan omständighet, som det förefaller mig, att man har anledning att taga fasta på, och det är, att då man icke kan åstadkomma någon kraftigare konjunkturverkan för såvitt man icke tar till ofantliga eller rent av otänkbara belopp — så är väl den slutliga konsekvensen härav, att man i stället får nöja sig med att i någon mån öka upplåningen under en nedgående period och minska upplåningen under en uppgående period. Men man skall icke inbilla sig, att detta har någon större inverkan på konjunkturen, och man bör icke taga till sådana belopp, att man kan löpa risken av statsfinansiella besvärligheter.

Av den utläggning, som jag varit nödsakad att besvara kammaren med — jag kan naturligtvis icke gå in på alla faser av detta — kunna vi draga den slutsatsen, att den kostnadsram, som föreslås av Kungl. Maj:t för beredskapsbudgeten, nämligen omkring 250 miljoner kronor, är alldeles för stor och bör begränsas på grund av de synpunkter, jag här framlagt. Dessutom tillkommer, att beredskapsstaten innebär en konstitutionell nyhet — en nyhet, som är mycket likartad med alla dessa fullmaktslagar, som blivit alltmer moderna under de senare åren, och som nu också utbrett sig i vårt land. Under sådana förhållanden bör man för att bibehålla riksdagens bevillningsmakt icke sätta beloppet större än nöden kräver. För övrigt är det hela ett experiment, och under sådana förhållanden är det väl också rimligt, att man från början ger experimentet en rimlig omfattning och ser efter, huru det slår ut, innan man går vidare.

Slutligen vill jag påpeka, att trots begränsningen av det belopp, som vi vilja ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, ge vi i alla fall Kungl. Maj:t fullständig valfrihet mellan alla de olika anslag, som även vi varit med om att riksdagen skulle på samma sätt och i samma omfattning som utskottsmajoriteten föreslår bevilja, för att Kungl. Maj:t sedan skulle kunna bland dem utvälja vad som av Kungl. Maj:t ansågs vara lämpligast. Detta är något, som utskottet icke uppmärksammat. Man har sagt, att man måste sätta beloppet så stort för att göra ramen för valet så stor som möjligt. Så ligger det emellertid icke till. Ramen för Kungl. Maj:ts val är precis lika stor enligt reservanternas förslag som enligt utskottsmajoritetens förslag, men reservanternas föreslå en begränsning i fråga om beloppet — och denna begränsning är icke orimlig, när beloppet satts till 50 miljoner kronor — då man ju får förutsätta, att, även om vi olyckligtvis redan under hösten skulle få en väldig depression, Kungl. Maj:t icke skulle kunna på sju månader sätta i gång med arbeten för 250 miljoner kronor.

Det socialdemokratiska programmet av år 1933 för de offentliga arbetena innebar också, såsom jag sade i början av mitt anförande, att man ville ersätta reservarbetena under A. K:s ledning med offentliga arbeten i den öppna marknaden. Det programmet fick man, såsom jag sade, avstå från i kompromissen, men man har dock i alla fall metodiskt försökt att fullfölja det. Det är dessa strävanden, som åstadkommit den förvirring och den planlöshet, som för närvarande råder på den svenska arbetslöshetspolitikens område, och som närmast kan jämföras med den förvirring, som åstadkommits på socialvårdens område genom de olika åtgärder, som man där vidtagit. Olika organ ha utan tillräckligt samarbete fått taga hand om arbetslöshetsåtgärderna. Man har icke placerat arbetena på lämpligt sätt och icke heller efter någon enhetlig plan. Den ena handen har icke vetat, vad den andra gjorde.

Vi ha tidigare diskuterat frågan om hänvisningsförfarandet. Så mycket torde man kunna säga, att har det härutinnan skett någon förbättring, är det i

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

varje fall blott på allra sista tiden, som detta inträffat. Det har icke varit någon samverkan — åtminstone icke i tillräcklig omfattning — mellan A. K. och de olika organ, som ha hand om de olika slagen av arbeten för de arbetslösa o. s. v.

Jag skall icke ännu en gång taga upp den debatt om direktiven, som vi tidigare på dagen fört — dessa direktiv, som utskottets föreslog förra året och som riksdagen då godkände. Det förefaller mig alltjämt ganska egendomligt, att man icke kunnat upprepa dessa direktiv, om det nu är så, såsom det påstås, att praxis varit i överensstämmelse med dem. Bli nu Kungl. Maj:ts proposition av riksdagen oförändrad bifallen, skulle alltså den brist på enhetlighet i fråga om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande, som hittills varit rådande, bli allt värre med åren, icke blott konserveras utan även förvärras, och vi löpa då fara att komma in i en verklig desorganisation av arbetslöshetspolitiken. Det är på denna grund vi motionerat om ett gemensamt fristående centralt organ för svensk arbetslöshetspolitik. 1937 års riksdag ställde sig också bakom statsutskottets krav på inrättandet av ett lämpligt organ för handhavande av de ärenden, som kräva en enhetlig handläggning. Det är verkligen synnerligen anmärkningsvärt, att Kungl. Maj:t icke med anledning av detta uttalande och de gjorda erfarenheterna tagit itu med denna sak. Det lär ha pågått undersökningar, men de ha icke bedrivits på ett sådant sätt, att man fått fram något resultat. Det hade väl i alla fall varit både viktigt och riktigt att få fram ett resultat, innan vi nu fatta beslut i fråga om en beredskapsstat, som i så många avseenden har betydelse för arbetslöshetspolitiken. Framför allt få vi väl hoppas, att vi få denna utredning klar, innan nästa kris kommer. Vi ha yrkat på en centralisering av arbetslöshetspolitiken, något som enligt vår mening icke kan undvaras, vilken arbetslöshetspolitisk kurs statsmakterna än må välja. Det förefaller också nödvändigt, att detta centrala organ blir fristående i enlighet med grundprinciperna för den svenska statsförvaltningen. Det icke minst betänkliga i valet av system är, att här liksom i fråga om socialvården har som desorganisationens organisatör fungerat statsrådet och chefen för socialdepartementet.

Enligt gammal svensk förvaltningstradition böra rent administrativa frågor handhas av ett fristående organ av den beskaffenhet, som kan vara praktisk och lämplig, men de skola icke ligga under ett departement. Det kan för övrigt icke vara lämpligt att handlägga sådana frågor inom ett departement, där de lätt kunna underkastas olyckliga politiska inflytelser, och där i varje fall man icke har tillräckligt av sakkunskap.

Det mest betänkliga är emellertid, att propositionen och utskottsmajoriteten föreslagit upptagande av ett anslag på icke mindre än 40 miljoner kronor för statliga och kommunala beredskapsarbeten. Här föreligger nämligen en helt annan fråga än den vi diskuterade i förmiddags. Här är det fråga om hur man skall sköta arbetslöshetspolitiken under en depression, under en massarbetslöshet. Nu är det så, att dessa beredskapsarbeten ligga i praktiken helt och hållet i händerna på socialministern, som därigenom får en utomordentligt stor personlig makt både över kommunernas finanser och över hela arbetsmarknaden genom att lämna ut medel eller genom vägran att utlämna medel. Detta strider mot svensk förvaltningstradition, och vi måste på det bestämdaste reagera mot en sådan form av faktisk ministerstyrelse. Det förefaller också, som om detta anslag på 40 miljoner kronor — ja, varför just 40 miljoner? — till beredskapsarbeten icke för övrigt har någon plats i beredskapsstaten. Beredskapsstaten lämnar ju just anslag till sådana arbeten, för vilka de 40 miljonerna skulle vara avsedda, och beredskapsstaten gör det i den form, som finans-

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

ministern säger vara den enda rätta, nämligen så att man kan pröva anslagen precis såsom vanliga ordinarie specifika anslag, som riksdagen får till sin prövning. De 40 miljonerna till beredskapsarbeten äro en väldig klumpsumma, som således icke prövas i detalj av riksdagen. Detta strider på det mest uppenbara sätt mot god svensk tradition och mot de principer, som finansministern har lagt fram i sitt förslag om beredskapsstat. I själva verket finns det faktiskt icke någon plats kvar mellan å ena sidan de specificerade arbetena på beredskapsstaten och å andra sidan reservarbetena under arbetslöshetskommissionen.

Är det så, att man icke anser reservarbeten lämpliga ur någon synpunkt, så bör detta naturligtvis övervägas på ett sakligt och förståndigt sätt, men det kan aldrig vara riktigt att ha båda dessa slag av arbeten sida vid sida om varandra med olika villkor för kanske ungefär samma slags arbetslösa. Den ena formen har *en* administration, ett fristående förvaltningsorgan, och genom den få de arbetslösa mindre gynnsamma villkor, medan den andra formen administreras av en politisk chef och ger folk bättre och mera populära villkor. Det kan icke vara riktigt att ha saken ordnad på det sättet, utan man får väl försöka att ordna upp det så, att man får någon enhetlighet i det hela.

Vad slutligen beträffar det anslag på en miljon kronor, som har upptagits i beredskapsstaten såsom avsättning till en fond för lån och subventioner för främjande av enskild företagsamhet, är också detta anslag av annan karaktär än de anslag, varom vi tidigare i dag ha talat och vilka ju endast avsågo specifika företag inom för arbetslöshet särskilt utsatta landsdelar. Här gäller det ett generellt anslag. Till anslag av denna natur har ju riksdagen tidigare ställt sig kritisk. Vi veta ju, i vilken utsträckning man har misslyckats att på ett förståndigt sätt använda anslag av denna karaktär.

Den krisberedskap, som vi motionärer ha föreslagit, innebär alltså ett godtagande av tanken på en beredskapsstat med däri specificerade arbeten i förhållandevis vidsträckt omfattning men inom en kostnadsram av 50 miljoner kronor förutom det anslag på 15 miljoner kronor, som vi föreslå skall i beredskapsstaten ställas till arbetslöshetskommissionens förfogande. Vårt förslag innefattar vidare bestämmelser, varigenom man skulle få garanti för att en genom denna beredskapsstat åstadkommen utvidgning av de offentliga arbetena och lånefinansieringen verkligen äger rum vid lämpliga tidpunkter och på ett lämpligt sätt. Vidare innebär förslaget inrättandet av ett fristående centralorgan för hela den egentliga arbetslöshetspolitiken för att få organisation och ordning i fråga om arbetslöshetshjälpen och få den administrerad på ett för dess uppgift och dess enhetlighet och planmässighet betryggande sätt, samtidigt som man anvisar för dess ändamål särskilt anpassade och anordnade arbeten. Dessa arbeten kunna naturligtvis vara av olika slag, när det gäller att hjälpa vid olika former av arbetslöshet, men de måste enligt vår mening alla administreras av ett och samma organ, ett fristående centralorgan, som sålunda bör taga hand om hela den svenska arbetslöshetspolitiken.

På dessa grunder ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Nylander*.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag skulle vilja börja med att säga detsamma som herr **Bagge**, som tydligen ansåg sig å ämbetets vägnar vara skyldig att hålla ett anförande. Jag tycker emellertid, att det är ritualenligt, att jag i detta sammanhang svarar, fastän alla kammarens ledamöter nog ha klart för sig, att någon möjlighet för oss att övertyga varandra icke förefinnes. När herr **Bagge** därför invänder gentemot utskottet, att

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

det icke har gått in på en principdiskussion — man skulle väl kunna säga, att detta i grund och botten gäller också den kungl. propositionen — så är detta alldeles riktigt. Man har nämligen inom regeringen haft den känslan, att det skulle vara tämligen meningslöst att nu i propositionen upprepa alla de argument, som under de gångna åren ha anförts för vad man brukar kalla en expansiv konjunkturpolitik. Det förhåller sig ju så, att inga nya argument för denna politik hava tillkommit. Det är alldeles klart, att av den utveckling, som har ägt rum under de förflutna åren, ha vi åtminstone på vår sida lärt oss en del och försökt att med ledning av dessa erfarenheter göra vissa anpassningar, men i princip finns intet att tillägga till den motivering, som under de förflutna åren har anförts för att det under en period av stagnation i det enskilda näringslivet är rimligt och riktigt, att investeringar ifrån det allmännas sida ske i större utsträckning och för att detta bör verka i riktning mot att motverka stagnationen och mildra krisen. Sedan får man överlämna åt erfarenheten att avgöra, hur mycket en sådan politik kan betyda.

Jag vågar säga, att efter att ha hört herr Bagges anförande har jag nog det intrycket, att herr Bagge icke på en enda punkt har modifierat sin tidigare uppfattning, såvida jag undantar hans erkännande av att det faktiskt gick lättare att återbetala krislånen än han hade tänkt sig. Om jag bortser från den praktiska slutsats, som herr Bagge drog och som det föreföll mig stod i mycket dålig överensstämmelse med hela herr Bagges teoretiska utgångspunkt — jag skall strax återkomma till den saken — så vidmakthåller herr Bagge till punkt och pricka precis samma uppfattning, som han hade år 1933, och han gör det — jag vet icke avsikten därmed — i extrema formuleringar, som jag i detta sammanhang icke skall besvara annat än med mycket saktmodiga invändningar.

Till en början säger herr Bagge, att hela denna politik har sin upprinnelse i krisöverenskommelsen år 1933. Han finner emellertid, att denna överenskommelse icke har hållits från vår sida, ty han uppfattar den så, att reservarbeten i arbetslöshetskommissionens regi fortfarande skulle vara det väsentliga i arbetslöshetspolitiken. Jag tror för min del icke, att saken uppfattades på det sättet år 1933. Om man tar det enkla kriteriet, att två tredjedelar av de beslutade anslagen voro avsedda för arbeten i öppna marknaden och en tredjedel för arbeten genom arbetslöshetskommissionen, så får man kanske en riktigare bild av uppgörelsens karaktär.

Det förefaller mig — jag ber om ursäkt, om jag missförstod herr Bagge — som om herr Bagge ville utesluta arbetslöshetskommissionens anslag ur den expansiva konjunkturpolitiken. Från vår sida ha vi aldrig så uppfattat dessa saker. Man kan ha mycket delade meningar om på vad sätt pengarna skola användas, men det väsentliga i den expansiva konjunkturpolitiken är, att pengar användas. Vare sig det sker genom arbeten i öppna marknaden eller sker genom att sätta i gång reservarbeten eller sker genom att strö ut köpkraft genom kontantunderstöd, så bör det verka i samma riktning, fastän med olika effekt på olika områden, vilket gör, att man kan välja olika, och vilket har gjort, att man från vår sida har velat gå den väg, som heter öppna marknaden. Om sålunda 1933 års uppgörelse hade denna karaktär, och om det sedan inträffat en viss förskjutning, så har denna skett under årens lopp under gillande från riksdagens majoritet, och jag kan icke se, hur man indirekt, såsom herr Bagge tycks mena, skulle kunna betrakta detta såsom en invändning, låt mig säga icke mot regeringen utan mot det socialdemokratiska partiet.

Kärnan i herr Bagges kritik är emellertid, att erfarenheten skulle ha lärt oss, att offentliga arbeten och överhuvud taget en expansiv konjunkturpolitik

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

skulle ha ringa eller ingen betydelse, därför att det väsentliga varit penningpolitiken och exporten. Av detta vill det förefalla, som om herr Bagge närmast borde ha dragit den slutsatsen, att man bör undvika att överhuvud taget slå in på den väg, som föreslagits i den föreliggande krisberedskapspropositionen. I stället säger emellertid herr Bagge, att visserligen kan man icke vända konjunkturen — det har erfarenheten visat — men vi få nöja oss med att försöka motverka stagnationen så mycket vi kunna, ty det är klart, att om vi sätta i gång en del arbeten, bör det alltid ha viss betydelse. Han förnekar icke, att dessa offentliga arbeten i praktiken ha viss verkan, men han säger, att vi skola inskränka oss till att icke lägga ut mera än dessa 50 miljoner kronor. Jag skulle vilja fråga herr Bagge: Om man anser, att man genom att ge ut 50 miljoner kronor kan åstadkomma en viss verkan i fråga om konjunkturen, varför skulle man då icke kunna åstadkomma en större verkan genom att använda 100 miljoner eller 200 miljoner kronor? Med herr Bagges och högerns allmänna utgångspunkt är det mycket svårt att förstå, varför de icke ha yrkat klart avslag på hela denna krisberedskapsproposition.

Det är riktigt, som herr Bagge upprepade gånger kommit tillbaka till både nu och tidigare, att vår krispolitik förra gången kom i gång, som det heter, för sent. Jag vill då till en början erinra om att den expansiva krispolitiken började icke med 1933 års riksdag. Om Sverige så pass lindrigt, om jag vågar använda det uttrycket, kom igenom krisen, så berodde detta utan tvivel därpå, att man även under de förflutna åren faktiskt bedrev en expansiv politik. Man hade redan år 1930 börjat expansionen på jordbruksområdet genom att vidmakthålla köpkraften för stora jordbrukarkretsar genom spannmålslagring o. dyl. Jag vet icke, om herr Bagge anser, att köpkraft i händerna på jordbrukare har en annan och mera mystisk verkan än köpkraft i händerna på låt oss säga lönearbetare. Faktum är, och jag tror man måste gå ut ifrån, att denna köpkraft i jordbrukarnas händer var ett av de ting, som lindrade krisens verkningar.

Vidare förde vi, såsom alla veta, på det viset en expansiv politik, att vi undveko att balansera 1931/32 och 1932/33 års budgeter med nya skattemedel. I stället använde vi lånta pengar ur fonderna och lämnade köpkraft i större utsträckning i händerna på de enskilda skattebetalarna än annars hade varit fallet. Det var ett led i denna expansiva konjunkturpolitik, som herr Bagge med sådana uttryckliga formuleringar fördömde.

För det tredje kan man icke komma ifrån, att penningpolitiken hade sin verkan. Den verkade, såsom jag förstod, att herr Bagge syftade på, genom att man följde med i den prisstegring, som ägde rum inom sterlingområdet. Det är klart, att i den mån en sådan prisstegring ägde rum och vi följde med i densamma, så verkade detta så att säga återhämtande ifrån botten av krisen, men i och för sig behöver icke den ökade exporten ha haft så stor verkan inom landet. Den hade det i alla händelser icke under den första tiden.

Det väsentliga, som jag vill komma till, är emellertid detta: Är herr Bagge verkligen så övertygad om att hans hänvisning till Finland gör av med alla argument för en expansiv konjunkturpolitik? Är det icke ändå på det sättet, att förhållandena inom olika länder äro mycket olika? Jag erkänner, och det tror jag ingen från vår sida under de förflutna åren har förnekat, att omsvängningen i världen, särskilt i England, hade kommit, låt oss säga redan under år 1932. Vi voro alltså år 1933 just i det läget, att ett ingripande från en stor kapitalplacerares sida, i detta fall samhällets, hade den största möjligheten att göra en gynnsam verkan. Det är alldeles riktigt — såtillvida har herr Bagge naturligtvis rätt — att det föreligger icke något bevis för att det var

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

våra åtgärder, som vände konjunkturen, men om man därvid pekar på Finland och säger, att där har man utan att ha fört samma politik som vi ändå kommit ut ur krisen, så bevisar detta icke något om effektiviteten av våra åtgärder. Det visar bara, att under vissa speciella förhållanden kunde en annan politik också föras. Vi få ju ändå komma ihåg, att Finland är ett land, som är hänvisat till export av skogens produkter på ett sätt, som gör, att dess näringsliv är mera ensidigt inriktat än vårt. Finland eller låt oss säga den finska industrien har fört en lönepolitik, som jag icke skulle tro att herr Bagge önskar, att vi skulle ha fört, och som har satt landet i tillfälle att på egen hand mot sina konkurrenter kämpa sig fram på världsmarknaden. Man har delvis också fört en valutapolitik, som skapat vissa fördelar. Dessa förutsättningar funnos icke i vårt land, och därför tror jag icke man kan våga draga den slutsats, som låg under herr Bagges yttrande, att om vi bara hade låtit bli att göra vad vi hade gjort, skulle det i alla fall ha gått på samma sätt hos oss som i Finland.

Herr Bagges kärnposition är, att det är den internationella konjunkturen, som har vänt konjunkturen också hos oss, och att det är den, som vi ha följt med. Jag vet icke, om herr Bagge någonsin har gjort sig skyldig till uttalandet, att den internationella konjunktur, som vi haft under de förflutna åren, har varit en statskonjunktur, men jag vet, att det är många av dem, som stå på samma linje som herr Bagge, som icke ha tröttnat att tala om den konstlade och besynnerliga karaktären hos den konjunktur, som vi ha upplevat från år 1932 och som i stor utsträckning har berott därpå, att staterna ha ingripit och åstadkommit en konjunkturförbättring. Herr Bagge kan säga, att det är alldeles riktigt, att så har skett i England, att så har skett i Tyskland och att så har skett åtminstone sporadiskt i Förenta Staterna, men det har icke skett hos oss och det kan icke ske hos oss. Men om man i andra länder kan skapa en statskonjunktur, är det väl icke alldeles uteslutet, att vi åtminstone i någon utsträckning skulle kunna göra detsamma?

När herr Bagge på detta extrema sätt underkänner all betydelse hos de offentliga arbetena, så skulle jag vilja ställa en ny fråga till herr Bagge med avseende å det nuvarande konjunkturläget. Herr Bagge vet säkerligen lika bra som jag, att det åtminstone finns en ganska utbredd mening icke blott bland lekmän utan även bland såväl teoretiska som praktiska ekonomer, att det vidmakthållande av högkonjunkturen på vissa håll i världen, som vi fortfarande kunna iakttaga, till exempel inom sterlingområdet, icke så litet hänger samman med vad man brukar kalla för rustningar. Menar herr Bagge verkligen, att icke dessa rustningar skulle ha något inflytande på konjunkturläget. Om herr Bagge erkänner, att de ha det, så kommer han ju icke ifrån, att offentliga arbeten ha betydelse, låt vara att rustningar äro ett annat slag av offentliga arbeten än dem vi tänka sätta i gång. De ha likväl samma verkningar åtminstone för tillfället. Jag vill icke, för att icke föranleda den repliken, att vi skulle vilja hämta våra mönsterbilder från Tyskland, starkt trycka på den punkten, men jag måste ändå fråga herr Bagge: Om herr Bagge ser stagnationen på vissa håll i världen i motsats till den upprätthållna konjunkturen i Tyskland, är kanske icke ändå den närmast till hands liggande slutsatsen av detta, att det är de mycket stora offentliga arbetena av olika slag i Tyskland, som göra, att man där varit mindre känslig för en begynnande konjunkturredgång?

När jag på detta sätt har gått igenom den principiella utgångspunkten för herr Bagges resonemang, skall jag gärna säga ett ord också om det läge som man kan tänka sig i fortsättningen. Det är mycket möjligt, att offentliga arbeten och överhuvud taget sådana anstalter, som vi vidtogo 1932, 1933 och 1934

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

under då rådande förhållanden, ej skulle ha varit kraftiga nog för att åstadkomma en särkonjunktur i vårt land, om nedgången hade fortsatt i de länder, med vilka vi närmast ha förbindelser. Det är alldeles uppenbart, att konjunkturerna i dessa länder även i fortsättningen måste ha ett betydande inflytande på konjunkturerna hos oss. Det finns emellertid vissa olikheter mellan läget nu och läget 1929 och 1930, som göra att man med något större tillförsikt kan se på, låt mig säga, effekten av ett ingripande av ifrågavarande slag från det allmännas sida. Vi få komma ihåg, att vad som utmärkte den svåra krisen 1929 och 1930 var ej minst ett sammanstötande av ogynnsamma omständigheter. När vi se tillbaka på dessa år, ha vi utan tvivel nu möjligheter att bedöma förhållandena bättre än förut. Vi hade utan tvivel, vad man brukar kalla en vanlig omsvängning av industrikonjunkturerna, men denna omsvängning stötte samman med en av olika omständigheter betingad våldsamt jordbrukskris, och för det tredje blev det samtidigt en utomordentligt häftig penningkris, som hängde samman med att staterna ej ville släppa guldmyntfoten. Det läge som nu råder är ändå i stor utsträckning ett annat. Vi ha såvitt jag förstår ej samma anledning att nu vänta en svår jordbrukskris. Vissa länder, däribland vårt eget, har redan skärmat av sina egna marknader på ett sätt som gör, att man ej inom landet behöver räkna med en häftig nedgång i jordbrukarnas köpkraft. Vi ha i stort sett i världen lämnat, jag vill ej säga de fasta växelkurserna men tvånget att hålla fast vid de fasta växelkurserna. Vi ha ingen anledning att vänta, att man på olika håll i världen skall föra en penningpolitik som skärper en kris. Under sådana förhållanden borde utsikterna vara stora för oss att genom egna insatser åstadkomma en mycket väsentlig lindring av de tendenser till nedpressning av konjunkturläget som möjligen kunna förekomma, och det borde förefinnas större möjligheter att på denna punkt åstadkomma någonting än som förefunnos 1930 och 1931. Under alla förhållanden, det som tager sig uttryck i den proposition som är framlagd, det som tager sig uttryck i statsutskottsmajoritetens utlåtande, är en övertygelse om att hur man än kvantitativt uppfattar effekten av de åtgärder som tillgripas av det allmänna, så är detta ändå den riktiga vägen att gå in på, att vi i stället för att föra en deflationspolitik genom att pressa ned låt mig säga kostnaderna och dylikt, i stället för att pressa ned statens och kommunernas utgifter, i stället för att på olika sätt pressa ned inkomsterna, försöka vidmakthålla dem. Vi ha gjort anstalter för att, som det tycks med herr Bagges gillande, underbalansera budgeten. Vi anse, att om vi under en inträdande stagnation bibehålla vår frihet i fråga om penningväsendet och om det fortfarande finns en lätt penningmarknad, så finns det möjlighet att taga i bruk kapital från det allmännas sida, även om ej enskilda skulle göra det. Hur mycket detta kan betyda, får erfarenheten på nytt lära oss. Att vi ej dogmatiskt betrakta statens insatser, att vi också mena, att något annat behövs, därom vittnar väl bäst de ansträngningar som gjorts från regeringens sida att även stimulera den enskilda företagsamheten till att utöva motsvarande investeringsverksamhet under lågkonjunktur. Om herr Bagge allmänt och principiellt förklarar, att sådana investeringar från det allmännas sida under en stagnation har litet eller intet att betyda, så förmodar jag, att herr Bagge även är villig att draga den slutsatsen, att dylika investeringar från enskilda företags sida också ha liten eller ingen betydelse. Om herr Bagge har denna uppfattning, som han såvitt jag förstår måste anse vara riktig, då har han naturligtvis rätt att se denna mörka sanning i ögonen.

Jag vill emellertid sluta med att säga, att vi på andra sidan äro glada över att vi ej ha denna pessimistiska uppfattning, och vi stärkas i vår något mera optimistiska uppfattning av att herr Bagge ej vågat draga de praktiska kon-

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

sekvenserna av denna sin allmänna syn på läget, utan i stället säger, att vi skola visserligen ej försöka möta en lågkonjunktur genom att investera ett par hundra miljoner kronor utan göra det genom att investera 50 miljoner kronor.

Herr talmannen återtog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Carlström: Herr talman! Herr statsrådet och chefen för finansdepartementet sade i början av sitt anförande, att han liksom en föregående talare ansåg sig böra säga några ord å »ämnetets vägnar». Jag har ej anledning att taga till orda ur denna synpunkt. Jag har givetvis ej något ämbete att försvara. Men jag skall ändå be att få frambära några synpunkter på denna fråga från en viss kategori av medborgare, nämligen jordbrukarna.

Jag var, då frågan om en beredskapslagstiftning första gången kom före här i riksdagen — det var ej denna regering som framlade den — ganska betänksam mot principen, att staten skulle igångsätta arbeten till den fria marknadens löner, med hänsyn till den inverkan detta skulle komma att få på jordbruket. Vi ha ju klart för oss litet var, att det i närvarande stund förhåller sig så, att det nästan besvärligaste problemet för jordbruket är frågan om att kunna erhålla arbetskraft. Det är ju så, att under goda tider för industrien drages folk från jordbruket över till industrien och andra näringsgrenar på grund av att vi, trots att vi genom statens ingripande fått rätt hyggliga priser på våra produkter, ej kunna betala de löner, som kunna betalas inom andra näringsområden. Men när nu eventuellt den kris sätter in, för vilken man här hyser fruktan — men som vi alla hoppas skall dröja så länge som möjligt — så sker ej en tillbakagång till jordbruket på frivillighetens väg. Det är väl rätt sällsynt, att de pojkar, som äro födda i jordbrukarhem och kommit över till industrien och andra näringar, under en lågkonjunktur söka sig tillbaka till jordbruket. Ibland kunna de ju visserligen var tvungna därtill. Men om staten sätter igång arbeten med den fria marknadens löner, är det allt fort förmånligt för dem att ej gå tillbaka till jordbruket och de löner som där kunna presteras utan hålla sig kvar inom industrien och de områden, där de förut haft sysselsättning, och då kunna de just med hjälp av dessa beredskapsarbeten till den fria marknadens löner hålla sig kvar inom dessa områden. Jag skall nu ej förneka, att det försök, som gjorts här på detta område under krisåren med beredskapsarbeten, slagit lyckligare ut än vad jag kanhända från början tänkt mig. Men det är alltfört uppenbart, att när det gäller anordnandet av dessa arbeten, blir det i själva verket till slut så, att jordbruket blir mest lidande därpå.

Nu erkänner jag visserligen gärna, att den s. k. köpkraftsteorien naturligtvis betyder åtskilligt, att alltså dessa människor, i stället för att bli arbetslösa och få sin köpkraft minskad, hållas kvar i arbete och därmed få möjlighet att köpa livsmedel. Jordbruket har givetvis en viss nytta och glädje därav. Men det blir ändå på det sättet, att genom den stödpolitik som föres på industriens område kommer jordbruket alltjämt sist i ledet, när det gäller åtgärder varigenom man försöker åvägabringa något så när jämställdhet mellan denna och andra näringar. Nu har visserligen utskottet här ej haft blicken alldeles slutet för dessa förhållanden. Det heter här i statsutskottets utlåtande på sid. 9: »På grund av vad som framhållits särskilt i avseende å formerna för användningen av anslagen till statliga och kommunala beredskapsarbeten vill utskottet uttala, att dessa anslag böra få disponeras enligt den praxis, som hittills utvecklats sig.» Sedan tillägger utskottet: »Särskilt bör uppmärksammas, att de statliga åtgärderna icke försvaga exportnäringens konkurrensförmåga eller försvåra jordbrukets möjligheter att erhålla arbetskraft.» Jag skulle vilja fråga: hur

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

sker detta? Utskottet har ej kunnat påvisa några medel mot att resultatet av dessa anordningar komma att gå i den riktning, jag förut sagt, nämligen att jordbruket får mest sitta emellan genom dessa anordningar.

Jag har nu emellertid icke begärt ordet för att gå vidare in på detta speciella spörsmål. Jag har endast velat påpeka, huru jag anser, att dessa beredskapsarbeten verka på jordbruket. Jag har begärt ordet därför att jag jämte några andra av andra kammarens ledamöter väckt en motion, vari vi hemställt, att riksdagen ville besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande riktlinjerna för arbetslöshetspolitikens planläggning och organisation med särskild hänsyn till de förhållanden, som aktualiserats genom uppställandet av en särskild beredskapsstat. Med den omfattning som nu framlagda förslag till beredskapsstat har och med de summor som så att säga ligga bakom, om en kris skulle sätta in, frågar man sig verkligen, om det ej är nödvändigt att i detta hänseende försöka få till stånd mera planmässighet i uppläggningsen. Vi ha inom jordbruksutskottet i det avsnitt av beredskapspropositionen som gått dit fått förslag till vissa arbetsuppgifter, som kunde tänkas tillgripas vid en inträdande depression. Jag erinrar om att, när det gäller t. ex. ladugårdsbyggnader för lantbruket, Kungl. Maj:t för ändamålet anslagit 5 miljoner kronor. Men man har ingen plan för hur Kungl. Maj:t tänker sig, att detta anslag skulle utnyttjas för de skilda landsdelarna. Man har sagt, att ett par tre personer skulle utarbeta en plan härför. Men vi veta för närvarande ingenting om hur denna kommer att se ut. Med tanke på de summor, som för kommande budgetår anslagits till detta ändamål, kan jag ej finna annat, än att man gjort denna beredskapsplan ganska bred. Man kan ej gärna tänka sig, att det under loppet av nästa budgetår kan uppstå en kris med sådana följder, att man skulle behöva tillgripa dessa 5 miljoner kronor för detta ändamål, varom det här är fråga.

Nu har emellertid utskottet i fråga om utredningskravet sagt, att då utskottet anser, att de nu arbetande 1937 års arbetslöshetsakkunniga vid fullgörande av sitt uppdrag icke torde kunna undgå att till prövning upptaga även förevarande spörsmål, finner sig utskottet ej böra nu föreslå någon framställning i ämnet till Kungl. Maj:t. Högerreservanterna ha emellertid varit vänliga nog att upptaga det spörsmål som framförts i vår motion och att yrka på att riksdagen skall skriva till Kungl. Maj:t och hemställa om en utredning. Nu är det fråga om, vilken av de skilda vägarna man vinner mest på att gå, utskottets eller reservanternas. Reservanterna ha ju i den punkt, som avser denna fråga, tagit in en del andra saker som ligga utanför vad vi i motionen framfört. Om vad utskottet här uttalat kommer att ske, nämligen att man ej kan undgå att redan till nästa år vidtaga en sådan prövning inom 1937 års arbetslöshetsakkunniga, har jag ingen anledning att ansluta mig till reservanterna. Jag vill endast understryka, att det är under den förutsättningen, som jag anser mig kunna vara tillfreds med vad utskottet på denna punkt föreslagit, att alltså en sådan utredning blir utförd redan till nästa års riksdag.

Jag har alltså, herr talman, intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr Råstock: Herr talman! Det har ju resonerats så mycket i denna sak, att det är föga att tillägga. Jag anser mig i alla fall vara rent av skyldig att nämna något om hur vi handlagt detta ärende i statsutskottet. För att kammaren ej skall sväva i okunnighet därom och tro, att vi hafsat ifrån oss detta ärende, kan jag nämna, att även härvidlag ha två avdelningar inom utskottet samarbetat. Detta har skett, för att vi skulle få jämnast möjliga representa-

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

tion för de olika åskådningarna och för att vi skulle få ett så fylligt material att falla tillbaka på vid frågans behandling i utskottsplenium, som överhuvud taget var möjligt.

På de enskilda avdelningarna ha vi behandlat förslagen på det sättet, att vi granskat anslagen precis som om de tillhört den ordinarie staten. Sålunda har fjärde avdelningen haft föredragning av chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beträffande det stora anslaget på 65 miljoner kronor till vägarbeten. I fråga om anslaget till statens järnvägar, för att taga ett annat exempel, ha vi haft den nye generaldirektören och två av hans byråchefer, som gått igenom anslagen punkt för punkt, precis som om det gällt att fastställa en stat för nästa budgetår. Vi ha försökt att debattera igenom ärendena så grundligt som möjligt och skaffa oss en så god uppfattning, som överhuvud taget varit möjligt för en riksdagsman att skaffa sig vid beredande av ärenden av denna omfattning.

Jag vill tillägga en sak, som jag tror att kammarens ledamöter observerat långt förut: att denna beredskapsstat så att säga på förhand visar, vilka krav som nästa år komma på den ordinarie budgeten, försävt medlen ej komma till användning under fullmaktperioden, såsom ifrågasatts. Det är alltså ej heller i detta fall någon fara på taket. Såsom fallet är med flerårsplaner på andra håll, kommer även denna plan att fyllas på med anslag för längre fram i tiden liggande ändamål, som måste tillgodoses undan för undan. Jag tror, att jag å utskottsmajoritetens vägnar kan säga ifrån, att vi äro Kungl. Maj:t tack samma för att Kungl. Maj:t lagt fram en så omfattande plan, att det blir möjligt att välja ut de arbeten som ge det bästa resultatet i olika landsdelar beroende på det föreliggande arbetsbehovet.

Det sades om 1933 års uppgörelse — framför allt har den förhånats i tidningspressen — att den var illa förberedd och att det ej fanns någon plan för dess utarbetande. Den kom ej till användning, förrän krisen till stor del var övervunnen, och man fick på det sättet alltså mitt i en högkonjunktur uppleva, att staten investerade onödigt stora kapital. Nu har här gjorts förberedelser i detalj, och det som ännu fattas kommer att utföras under den närmaste tiden. Det skall därför inte kunna riktas den förebråelsen mot vederbörande, att denna beredskap ej är ordentligt planlagd och ej ordentligt utredd.

Jag kanske kan få säga ännu en sak. Jag vet icke, om någon har vidrört den här förut. Jag vill blott påminna om vad som sagts förut i denna kammare, när reservanterna påstått, att igångsättandet av arbeten från statens sida icke haft någon inverkan på konjunkturerna. Det är dock ett faktum, att Sveriges riksdag vid många tillfällen rekommenderat ett sådant tillvägagångssätt. Jag skall ej gå alltför långt tillbaka i tiden. Jag vill blott nämna ett exempel. Där kunna vi ej komma ifrån, att det var nödvändigt, att man tillgrep en sådan metod. Det var år 1923, när det gällde den fortsatta elektrifieringen av statens järnvägar. Jag säger »fortsatta». Det var nämligen en fortsättning av elektrifieringen för mellersta Sverige och söderut, medan det första var elektrifiering i Norrland av den s. k. malmbanan. Då var det stora flertalet i denna och i medkammaren fullständigt överens om att det var både nödvändigt och framför allt riktigt, att riksdagen släppte till dessa stora miljonanslag för att bland annat verkligen öka arbetstillgången i ett stort företag, som då hade mycket ont om order från annat håll. Nu kan man kanske säga, att detta var en droppe i havet, ty för detta företag med dess stora omsättning betydde dessa tiotal miljoner kronor ej så mycket. Det var emellertid på det sättet, att dessa beställningar så att säga spreda ut sig på andra industriföretag, som hade en tillverkning sammanhängande med den leverans till staten som detta stora företag åtagit sig. Det var ett exempel. Det visade sig sedan att liknande

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

åtgöranden under krisåren 1933 och framåt också medförde en god verkan för verkstäderna.

Jag skall taga ännu ett litet exempel fortfarande från statens järnvägar, eftersom jag i egenskap av f. d. järnvägsman ändå har en viss klockarkärlek för detta kommunikationsmedel. På detta område visade det sig, att stora vagnbeställningar medförde goda resultat för verkstäderna. Ingen som vill se sanningen i ögonen kan komma ifrån, att det vid olika tillfällen gjort utomordentligt stor nytta, att det kommit stora beställningar från statens sida. Jag skall icke säga mer om denna sak, endast påpeka, att det här är fråga om så pass stora belopp, att det bör räcka till när det letas efter objekt som passa för olika landsändar i förhållande till deras arbetslöshet.

Jag har bara ett ord att säga till herr Bagge. Herr Bagge kan inte för sin del erkänna, att det är konstitutionellt riktigt att överlämna till Kungl. Maj:t att bestämma om användningen av dessa stora anslag. Det förvånar mig, att det har gått herr Bagge förbi, att det varje år i den ordinarie budgeten lämnas ett stort anslag till vägar, över vilket Kungl. Maj:t har beslutanderätt helt och hållet. Kungl. Maj:t kan bestämma, när arbetena skola igångsättas — visserligen med bistånd av vederbörande underlydande myndigheter. Man kan vidare inte komma ifrån, att det även ur andra synpunkter måste vara riktigt att här lämna en mera vittgående fullmakt. Ty vi ha nog observerat, att i årets statsverksproposition finnas upptagna en del arbeten, som Kungl. Maj:t icke satt i gång, trots att anslag därtill beviljades i fjol, just därför att man tyckte att det icke var behövt just då. Jag skulle kunna anföra flera liknande exempel, men jag skall icke göra det. Jag vill alltså i detta sammanhang endast påpeka, att vi under många år lämnat Kungl. Maj:t stora klumpanslag bl. a. till vägarna och överlåtit åt Kungl. Maj:t att ensam avgöra, var och när och hur dessa anslag skola placeras, och att vi dessutom veta, att Kungl. Maj:t har befogenhet att *icke* sätta i gång arbeten, som riksdagen har beviljat anslag till. Jag tror därför, att vi ganska lugnt kunna taga de beskyllningar för inkonstitutionellt förfarande, som man här har velat pådyvla utskottsmajoriteten och Kungl. Maj:t.

Jag sade redan i början av mitt anförande, att jag icke skulle hålla på så värst länge. Men jag är nog tvungen ändå att säga några ord till. Om de ärade kammarledamöterna läsa utskottsmajoritetens motivering, skola ni finna, att vi just ha strävat efter att tillmötesgå synpunkter ifrån olika håll, och jag vågar påstå, att vi ha ägnat särskild uppmärksamhet åt den fråga, som herr Carlström uppställde och själv delvis besvarade. Jag ber att få hänvisa till sidan 10 i utskottets utlåtande, andra stycket nedifrån. Kammarledamöterna kunna själva läsa vad utskottet har skrivit. Därtill kan jag endast lägga, att detta utskottets uttalande kommer att inflyta i skrivelsen till Kungl. Maj:t och åtfölja klämman. Vi skriva i statsutskottet alltid hela skrivelser, i varje fall när det gäller ett stort anslag, och i den mån vi ha någon motivering kommer den med. Det är alltså ingenting vunnet med reservanternas påfund att ha med en särskild kläm, i vilken man yrkar bifall till motionerna. Det är fullkomligt onödigt; det kommer fram till Kungl. Maj:t i alla fall.

Beträffande en central ledning av arbetslöshetspolitiken, som man så ivrigt har förfäktat i utskottet under den långvariga behandling, vi ha ägnat detta ärende, ha vi icke kunnat få något svar på hur den skulle vara beskaffad, om den t. ex. skulle ligga vid sidan av Kungl. Maj:t och ha befogenhet att oberoende av Kungl. Maj:t vidtaga vilka åtgärder som helst. Skulle detta vara fallet, kunna vi inte alls vara med om det, ty om något skulle vara inkonstitutionellt, skulle det väl vara att lämna ifrån sig en befogenhet, som enligt

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

våra grundlagar tillkommer Kungl. Maj:t. På denna punkt har något tillfredsställande svar icke givits.

Det har vidare gjorts invändningar mot att fullmaktstiden praktiskt taget var obegränsad. Utskottet har därför uttalat sig på det sätt, som kammarledamöterna finna på sidan 9 i utskottets betänkande, där vi yttrat, att vi finna önskvärt, att »framläggandet av den tilläggsstat till riksstaten för det år beredskapsstaten avser, torde böra ske så tidigt under riksdagen, att riksdagen snarast möjligt beredes tillfälle att pröva de åtgärder, som av en rådande kris påkallas och för vilka anslag å tilläggsstat måste beviljas. Detta lärer kunna ske omkring den 15 februari.» Alla krav, som ha rests från motionärerna, och andra önskemål, som ha varit förenliga med gammal riksdagspraxis och med den maktbefogenhet, som tillkommer Kungl. Maj:t i förhållande till de olika underlydande ämbetsverken, ha vi faktiskt såvitt jag förstår sökt tillmötesgå. Vi ha däremot icke kunnat hänge oss åt den föreställningen, att endast den gamla arbetslöshetskommissionen skulle begripa sig på arbetslöshet i det här landet. Den man, som svarar för socialdepartementet nu, har säkerligen i det här landet den största erfarenheten på detta område. Jag ber om ursäkt — jag vet icke om han är inne; jo, det är han, men jag tror jag säger det ändå — han har en tillräckligt klar hjärna för att även kunna bedöma räckvidden av de åtgärder, som han för sin del bestämmer sig för.

Jag skall sist beröra ett annat uttalande av utskottsmajoriteten. Vi ha tilllåt oss att »uttala den förhoppningen, att arbeten i större omfattning icke skola i konjunkturutjämnande syfte behöva igångsättas under den tid, som förloper, intill dess riksdagen kan bliva i tillfälle att till prövning upptaga frågan om vad som må kunna göras för att motverka följderna av en inträdande kris». Att vi uttryckt denna förhoppning betyder icke, att, därest det verkliga skulle uppstå arbetslöshet, lokalt eller mera utbrett, Kungl. Maj:t icke skulle ha rätt att i den utsträckning, som förhållandena kräva, sätta i gång arbeten.

Och så slutligen några ord om en sak, som herr Carlström även berörde, och som jag tidigare skulle ha tagit upp men som jag verkligen förbisåg i mina anteckningar. Utskottet säger, att det anser, att »de nu arbetande 1937 års arbetslöshetssakkunniga vid fullgörandet av sitt uppdrag icke torde kunna undgå att till prövning upptaga även förevarande spörsmål». Det kanske därför kan vara lämpligt, att jag anförtror till kammarens protokoll, vilka herrar som sitta i denna kommitté av arbetslöshetssakkunniga. Jag är fräck nog att göra det, därför att jag anser att kommitténs sammansättning borgar för att de problem, som den har att behandla, komma att bli så allsidigt granskade som det överhuvud taget är möjligt. Det befinnes vara på det sättet, att statsrådet Möller är ordförande och herr Domö i första kammaren och herrar Jeppsson och Strindlund i andra kammaren äro ledamöter. I kommittén ingå vidare som ledamöter herr Thomson, kanslichefen i arbetslöshetskommissionen, och herrar Cruse och Erlander. Om inte samtliga dessa herrar äro kompetenta att till granskning taga upp de problem, som uppkomma på grund av nuvarande förhållanden, så vet inte jag, vilken sammansättning man skall ge åt en sådan sakkunnigeinstitution.

Herr talman, med dessa få ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Bagge: Det innebär inte alls någon underskattning av herr Möllers klara hjärna, om jag inte kan instämma i herr Råstocks kärleks- och trohetsförklaring till honom.

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

Jag skulle också vilja säga till herr Råstock, att jag aldrig har påstått, att framläggandet av denna beredskapsstat skulle innebära någonting inkonstitutionellt. Om så vore förhållandet, skulle jag inte på några villkor gå med på det. Jag menar däremot, att detta är ett så stort belopp, att det förefaller mig ur konstitutionell synpunkt betänkligt, att riksdagen avhänder sig en del av sin bevillningsmakt. Att precedensfall förekommit gör icke saken mindre betänklig. Ju mer riksdagen slår in på dessa vägar, desto betänkligare blir resultatet.

I sin replik till mig klagade herr finansministern till en början över att jag skulle ha yttrat mig i alltför extrema ordalag, att jag sålunda skulle ha gjort mig skyldig till en förenkling av de frågor, som här föreligga. Det är mycket möjligt att han har rätt däruti; jag skulle till och med tro det. Jag vet egentligen inte, hur det skulle låta sig göra att tala om dessa invecklade saker inför detta forum utan att förenkla dem. Jag skulle också tro, att det föreligger en viss skillnad mellan herr finansministerns uttalanden på andra håll och hans uttalanden här i kammaren just beträffande förenklingen av problemen. Han tillät sig, jag menar, nekade sig ingenting i den vägen... Jag ser att statsministern skrattar åt missägningen. Ja, ers excellens, man kan komma att säga fel ibland av ren trötthet, så som regeringen har ställt till det för oss här i riksdagen under den sista tiden.

Jag menar alltså att herr finansministern förenklat min ståndpunkt i flera avseenden i hög grad. Jag skall be att senare få återkomma till detta.

Herr Wigforss sade, att det egentligen icke fanns någon anledning till att riksdagen skulle satts i tillfälle att överhuvud taget få någon grundligare insikt i och utförligare diskutera det föreliggande förslaget. Det innehöll så gamla saker, som förut vore så grundligt genomdiskuterade. Jag undrar om inte herr Wigforss misstar sig därutinnan. En hel rad av nya utredningar ha på senaste tiden framlagts och en mängd mycket betydande nya erfarenheter ha även tillkommit. Det finns också nya motargument, som det i alla fall kunde ha varit skäl att man hade tagit litet bättre vara på — även om man inte skattar dem så högt, skulle man i varje fall ha kunnat registrera dem och ange, varför man inte intresserar sig för dem.

Vidare frågade herr Wigforss mig om jag ville utesluta A.K.-anslaget ifrån den expansiva politiken. Jag vet icke riktigt vad som låg i detta. Det är alldeles uppenbart att A.K.-anslaget och A.K.-arbetena ha precis samma inverkan på konjunkturen som andra arbeten under förutsättning att de finansieras med lån. Men A.K.-arbetena igångsättas för ett visst, speciellt ändamål, nämligen för att hjälpa de arbetslösa, och därför komma de också i stort sett att sättas in under sådana tider, då det ur konjunktursynpunkt är lämpligt. Det ha vi aldrig förnekat. Jag menar tvärtom, att vi i så pass stor utsträckning måste ha sådana arbeten, att man därför har all anledning att vara försiktig och återhållsam i fråga om övriga.

Herr Wigforss nämnde, att den expansiva politiken icke började 1933 utan tidigare — den s. k. välfärdspolitikens började således före »välfärdsregeringen»! — och det ligger ju någonting i detta. I vår ganska vidlyftiga motion ha vi försökt att behandla denna fråga. Jag har kommit till den slutsatsen, att man inte kan tänka sig, att vad som då gjordes kan ha haft någon definitiv inverkan på konjunkturomsvägningen. Den nuvarande regeringen har väl i varje fall, föreställer jag mig, inte haft något inflytande på den politik, som bedrevs innan den kom till.

Herr Wigforss undrade om »köpkraften» skulle vara någonting mera mystiskt, om den sattes i händerna på arbetarna än om den sattes i händerna

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

på jordbrukarna. Jag tror överhuvud taget, att »köpkraften» är någonting mycket mystiskt, och att det är mycket svårt att veta, vad herrarna egentligen mena med den. Jag tror att jordbrukspolitiken haft en viss inverkan, och detta ha vi även framhållit i vår motion. Som herr finansministern väl vet, har den emellertid haft inverkan endast indirekt på grund av att den delvis finansierats genom lån. Detta är det enda sätt, på vilket den kan åstadkomma någon »köpkraft» eller inverka på konjunkturerna.

Jag skulle vidare vilja framhålla, att det förefaller mig, som om den av professor Montgomery gjorda undersökningen av konjunkturförhållandena och konjunkturpolitiken i de nordiska länderna, särskilt i Sverige och Finland, lämnat ganska avgörande resultat i det avseendet, att den visar, att det förefaller mycket litet sannolikt, att de olika former av krispolitik, som ha bedrivits i dessa båda länder, skulle ha haft någon inverkan på konjunkturons förlopp i varje land. De skiljaktigheter i de båda ländernas struktur, som herr finansministern omnämnde, äro också härvidlag mycket lärorika. Det framgår nämligen, att det i de båda länderna är precis samma inflytande som gjort sig gällande, fastän på olika sätt på grund av de rådande olikheterna i näringslivet, nämligen inflytandet utifrån och framför allt från England. Det kan man tydligt och klart avläsa. Den olika lönepolitik, som bedrivits i de båda länderna hör just till de olikheter, som varit av synnerligen lärorik beskaffenhet. Det har nämligen visat sig, att icke heller denna olikhet synes ha haft något avgörande inflytande på konjunkturförloppet. Det har varit de internationella förhållandena, som helt och hållet ha dominerat.

Herr Wigforss undrade vidare, om inte den internationella »rustningskonjunktoren» skulle kunna lära oss här i Sverige, att det är möjligt för staterna att inverka på konjunkturförloppet. Jag undrar, om man kan draga den konsekvensen av den internationella rustningskonjunktoren. Om det förhölle sig på det sättet, att hela världens offentliga arbeten sköttes så att säga från en enda central, är det väl möjligt att detta kunde få inflytande på de internationella förhållandena och därmed även inom de särskilda länderna. Jag misstänker emellertid, att detta är en uppgift, som skulle göra det sjudubbelt värre för exempelvis folkförbundsorganisationen i Genève. Vi känna väl till de svårigheter, som denna institution för närvarande har att dragas med. Skulle man dessutom anförtro den att handha den internationella regien av offentliga arbeten, tror jag allt att man skulle ta sig vatten över huvudet.

Om den av staterna framskapade konjunktur, som herr Wigforss talade om, skulle ha utövat inflytande i vissa länder, har detta i stor utsträckning berott på storleken hos landet i fråga. Vårt land är ett litet land. Dess näringsliv är av liten omfattning jämfört med de stora staternas och det är beroende av de internationella förhållandena. Det är en annan sak beträffande t. ex. Amerika, om nu de statliga åtgärderna haft någon inverkan på konjunktoren där, vilket ju även betvivlas. När man har att göra med en hel kontinent, kan man på ett annat sätt inverka på de ekonomiska förhållandena. Vad slutligen Tyskland beträffar är detta exempel även synnerligen lärorikt, framför allt genom att det visar, att om en sådan statskonjunktur skall få något verkligt inflytande, kräves en sådan omläggning av statens verksamhet, att man faktiskt blir tvungen att övergå till en författningsform, som är helt motsatt vår egen. Och vad blir slutresultatet för nationalhushållningen? Detta kanske också är ett förhållande, av vilket man har någonting att lära.

Herr Wigforss menade, att jag inte dragit konsekvenserna av min uppfattning, då jag i alla fall har tillstyrkt ett anslag på 50 miljoner till beredskapsstaten och alltså vill vara med på ett hörn. Jag undrar om herr Wigforss

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

har gjort sig besvär att läsa igenom vår motion. Men om han har gjort sig det besväret, tror jag han skall finna, att nyckeln till den gåtan ligger däri, att vi ansett, att det är ganska små utsikter för att man genom offentliga arbeten skall kunna påverka konjunkturen i någon större utsträckning men att det otvivelaktigt är riktigt, att det allmänna skall söka åstadkomma så gynnsamma förhållanden som det överhuvud taget är möjligt för en god konjunkturutveckling och att staten framför allt inte skall lägga upp offentliga arbeten och finanspolitiken på ett sådant sätt, att den *motverkar* en gynnsam konjunkturutveckling. Man bör alltså inte forcera dylika arbeten under uppåtgående konjunktur och inskränka dem under nedåtgående och föra en liknande politik beträffande upplåning och beskattning. Vad de offentliga arbetena beträffar har den nuvarande regeringen hitintills i stort sett följt konjunkturen. Jag anser att detta varit oriktigt, och det är av denna anledning som vi genom det i vår motion framförda förslaget velat åstadkomma ett instrument, varigenom man skulle få till stånd en bättre *utjämning* av de offentliga arbetena under konjunkturförloppet. Skulle experimentet visa, att vi skulle kunna gå vidare utan alltför stora risker, har jag ingenting emot den saken heller.

Herr Wigforss sade, att han var glad över att han och hans meningsfränder inte hade förfallit till den bottenlösa pessimism, vari jag dvaldes. Därtill vill jag bara säga, att jag tror, att jag är minst lika optimistisk som herrarna. Jag tror emellertid, att det är riktigtast att förmåla optimism och handlingskraft med hänsyn till erfarenheten och därvid ta lärdom av de resultat, som framgått av erfarenheten, att gå fram steg för steg.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Jag skall bara be att få säga ett par ord för att sedan icke förlänga debatten. Herr Bagge och jag äro alldeles ense om att man bör lära av erfarenheten. Det som *vi* lärt av erfarenheten är, att under den förra krisen voro vi icke tillräckligt förberedda för att sätta arbetena i gång tidigt nog, och av den erfarenheten ha vi dragit konsekvenserna, som alla se.

Vidare har herr Bagge dragit en konsekvens, som vi icke kunna draga. Herr Bagge tycks nämligen dra den konsekvensen, att man av den erfarenhet, vi under krisären haft, skulle kunna sluta, att sådana här offentliga arbeten ha ringa eller ingen effekt. Jag anser, att herr Bagges förutsättning där är riktig. Ty även om det skulle vara så — vilket i viss utsträckning är riktigt — att konjunkturen hade vänt, så är det faktum, att våra offentliga arbeten icke kunde vända konjunkturen utan endast, låt mig säga bidra till en snabbare återhämtning, i och för sig icke ett tillräckligt skäl för att säga, att erfarenheten har lärt oss, att offentliga arbeten icke kunna uträtta någonting, eller att de endast kunna uträtta mycket litet. Min invändning mot herr Bagge var den, att om man har rätt i att dessa arbeten betyda så litet, då förstår man icke, vad hela detta argument skall ha för betydelse, när han säger: Jag är med om att placera statens investeringar vid en lämpligare tid. Under dessa ord, att statens investeringar placeras i en lämpligare tid, om de placeras i en lågkonjunktur, måste väl ligga något erkännande av att detta har en nyttig effekt. Om herr Bagge ville tala om för kammaren, vilken nyttig effekt han väntar av att vi förlägga de offentliga arbetena till en tid av dålig konjunktur, så kanske det skulle visa sig, att den uppfattningen icke är så stridande emot vår egen. Om man nu säger, att man kan göra detta i viss utsträckning, så fråga vi: varför i all världen stannar man vid 50 miljoner och säger, att man tror, att man kan göra nytta genom att placera 50 miljoner kronor under denna dåliga konjunktur, men det är icke tillrådligt o. s. v., det leder till farliga konsekvenser, om vi

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

vilja placera 100 eller 200 miljoner? Det var på den frågan jag icke fick något svar.

Jag fick icke heller svar på frågan, om herr Bagge icke ville erkänna, att upprustningen i, låt mig säga ett sådant land som England, i detta ögonblick bidrar till att upprätthålla en konjunktur, som under andra förhållanden skulle vara sämre. Om herr Bagge erkänner, att den engelska upprustningen med den oerhörda massa order till vissa delar av industrien, som därav följer, är en konjunkturupprätthållande faktor i detta ögonblick, så frågar jag: vad blir det då av herr Bagges allmänna teori om att statens inverkan på konjunkturen är ringa eller ingen? Om man säger, att det kan ske i ett land som England men icke i ett land som Sverige, så bygger detta, såvitt jag förstår, på en förväxling mellan ländernas storlek och ländernas struktur. Vi kunna säga, att det icke kan betyda så mycket i Sverige, därför att vi ha en så stor export, och i den mån vi äro beroende av exporten äro vi beroende av vad man gör i andra länder, icke minst om man där sätter i gång med offentliga arbeten. Men i fråga om export är England minst lika mycket beroende som Sverige. Kan sålunda ett exportland som England genom offentliga arbeten av visst slag hålla uppe en konjunktur trots svårigheten med exporten, så frågar jag: varför skulle detta icke i samma utsträckning vara möjligt i ett land som Sverige?

Herr Bagge, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Jag vet icke, herr talman, om herr finansministern skulle vara hågad ge ut proportionsvis — i förhållande till vår nationalinkomst — samma belopp, som hans kollega i England gör för närvarande för försvarsändamål. Om han gjorde det, då får jag erkänna, att jag skulle kunna börja diskutera möjligheten av inverkan härav på konjunkturen med honom. Men man komme då till väldiga belopp och i min förenklade uppfattning ingår, att jag anser, att vi icke kunna komma till sådana belopp, som verkligen skulle kunna medföra någon effekt, därför att bl. a. den finansiella risken bleve alldeles för stor.

Vad slutligen beträffar frågan om vilken nyttig effekt, som skulle kunna ernås genom att lägga ned de 50 miljonerna under lågkonjunkturen, så menar jag, att det gör den effekten, att i stället för att dra ihop dylika offentliga utgifter under depressionen och öka dem under uppgången skulle man kunna åstadkomma att hålla dem något så när jämna under denna tid. Det kan aldrig vara bra att sätta in krafter, som gå i samma riktning som konjunkturen i övrigt och som ha all utsikt att göra större verkningar — i detta fallet skadliga — än om man arbetar emot konjunkturströmmen. Det är det jag vill undvika.

Varför jag stannat vid 50 miljoner kronor och icke sträckt mig till 250 miljoner, det har jag utförligt motiverat i mitt tidigare yttrande här i dag. Det beror därpå, att jag icke tror, att de 250 miljonerna äro tillräckliga för att inverka på konjunkturen, men väl för att åstadkomma stora finansiella risker.

Vidare anförde:

Herr förste vice talmannen **Jeppsson**: Herr talman! Vad angår den här omdebatterade frågan om vilken inverkan sådana åtgärder som de i det föreliggande förslaget till beredskapslag angivna kunna ha i konjunkturpolitiskt hänseende skall jag icke närmare gå in på denna sak. Jag tror nog, att vi icke med dylika åtgärder kunna vända konjunkturen, men vi kunna kanske i viss mån förbättra den.

För mig är det emellertid icke huvudsaken, vilka verkningar åtgärder som

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

dessa kunna ha i konjunkturbefrämjande syfte eller icke. För mig är huvudsaken den, att man med åtgärder sådana som dessa ger hjälp till dem, som på grund av en inträdande kris drabbas av arbetslöshet och icke kunna i öppna marknaden förskaffa sig arbete och utkomst. Huvudsaken är för mig, att dessa bli hjälpta på ett sätt, som verkligen kan betyda en effektiv hjälp. Därför har jag med stor tillfredsställelse hälsat framläggandet av denna proposition med förslag till beredskapsstat, och jag har för min del icke för ett ögonblick tvekat att biträda densamma. Jag finner det vara i högsta grad välbetänt, att innan tiderna bli sämre — vilket vi ha att emotse, låt vara, att det kan dröja — och därmed arbetslöshet inträder i ökad omfattning, man vidtager åtgärder för att i tid ge de av krisen drabbade hjälp. Såvitt jag kan förstå har man också sökt att vid utformandet av detta förslag till beredskapsstat tillgodogöra sig de erfarenheter, som man har från tidigare kriser. Det kan ju också därför vara anledning hoppas, att sedan riksdagen har antagit detta förslag, vi skola stå bättre rustade att möta en eventuellt inbrytande större arbetslöshet.

Vad beträffar den konstitutionella sidan av saken har ju den icke mycket vidrörts i dag. Om jag uppfattade herr Bagge rätt, sade herr Bagge tydligt ifrån, att detta förfarande naturligtvis icke var inkonstitutionellt, men att riksdagen därigenom avhände sig kanske i viss utsträckning sin bevillningsmakt. Jag erinrar mig, att man vid framläggandet av propositionen såg i vissa tidningar framföras i ganska skarpa ordalag klander emot denna tendens, och man gjorde gällande, att riksdagen här skulle avhända sig sin bevillningsmakt i viss utsträckning. Jag hade redan då, måste jag säga, svårt att förstå ett sådant resonemang, så snart som man kastat en mera ingående blick på propositionen. Ty det är ju så, som statsutskottets ordförande herr Råstock redan har påpekat, att denna proposition innehåller sådana ting, som många gånger tidigare förut ha beslutats av riksdagen på ett sätt liknande det, som nu här föreslås. Alla de stora summorna här, bidrag till vägarbeten, bidrag till beredskapsarbeten, bidrag till hamnar och farleder, bidrag till stensättning av vägar o. s. v., allt detta är ju — och det är de alldeles övervägande beloppen — sådana saker, som riksdagen tidigare har beviljat så att säga klumpanslag till och som Kungl. Maj:t sedan har fått använda. Och icke bara det, utan riksdagen har ju tidigare vid mångfaldiga tillfällen beviljat belopp på tiotals, ja hundratals miljoner kronor, som ställts till arbetslöshetskommissionens förfogande, utan att riksdagen mer än i ett fall såvitt jag vet, nämligen beträffande Sotenkanalen, prövat anslaget användning. Sotenkanalen behandlades verkligen såsom reservarbete av riksdagen. Annars ha hundratals miljoner kronor ställts till statens arbetslöshetskommissions förfogande att användas till arbeten, som aldrig blivit av riksdagen i detalj prövade. Skulle det då vara så märkvärdigt att bevilja, låt mig säga 40 miljoner kronor att ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för att användas till vissa beredskapsarbeten? Det har för mig varit en gåta, att man kunnat driva den satsen. Det har heller icke förekommit här i dag, och därför vänder jag mig icke med detta uttalande mot någon talare i debatten.

Jag begärde ordet, herr talman, närmast i anledning av herr Carlströms anförande. Herr Carlström undrade, huruvida hans tolkning av vad utskottet säger på sid. 10 i vad avser motionerna nr 336 i första kammaren och 480 i andra kammaren var riktig. Sedan jag begärde ordet, har utskottets ordförande bekräftat, att herr Carlström hade rätt uppfattat vad som där står skrivet, och jag har därför ingen anledning att ytterligare uppehålla mig därvid, i annan mån än att jag vill ansluta mig till vad utskottets ordförande herr Råstock

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (allmänna principfrågor). (Forts.)

i det avseendet sade, och jag tror mig därtill kunna säga det, att om jag icke tar fel alltför mycket, så skulle jag tro, att herr statsrådet och chefen för socialdepartementet, som ju samtidigt är ordförande i 1937 års arbetslöshetskommision, är väl införstådd med vad utskottet i detta fall skriver, och således införstådd med att detta ärende upptages till prövning av ifrågavarande utredning, och under sådana förhållanden kan jag, herr talman, icke se, att de i motionerna framställda utredningsyrkandena kunna på ett mera effektivt sätt tillgodoses än genom vad som skett i statsutskottets här föreliggande utlåtande.

Efter det anförande, som statsutskottets ordförande här höll, har jag icke anledning att nu längre uppehålla kammarens tid, utan ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets föreliggande hemställan.

Härmed var överläggningen slutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Bagge begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 184, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppsyningsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 14.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 i vad propositionen avser anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under kommunikationsdepartementets verksamhetsområde med undantag för affärsverken;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde; och

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 40.

§ 15.

Ang. förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 (anslag till kapitalinvestering i affärsverksfonderna.)

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag till kapitalinvestering i affärsverksfonderna, jämte en i ämnet väckt motion.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—16.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Ang. förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm m. m.

Punkten 17, angående förberedande arbeten för dubbelspårsanläggningar mellan Laxå och Finnerödja, Mjölby och Tranås samt Ballingslöv och Hässleholm m. m.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr **Andersson** i Malmö: Herr talman! Statsutskottet har under denna punkt behandlat en motion, vilken jag biträtt, och jag ber därför att få säga några ord. Motionen avser dels anordnande av dubbelspår på linjen Arlöv—Lomma, dels ombyggnad av Arlövs bangård och uppförande av nytt stationshus där. Vi som motionerat anse, att dessa två arbeten äro både lämpliga och angelägna, och beträffande behovet av dubbelspår till Lomma vill jag endast framhålla, att den nu befintliga enkelspåriga järnvägen är säkerligen en av de hårdast belastade i landet av de enkelspåriga järnvägarna. Den trafikeras av i medeltal omkring 70 tåg per dygn, och de nuvarande förhållandena äro sådana, att de ofta föranleda till tågförseningar och verka hindrande för extratåg. Bangårdsombyggnaden i Arlöv är en fråga, som många år varit aktuell liksom frågan om ombyggnaden av stationshuset.

Vi anse för vår del, att dessa arbeten äro mycket angelägna. Jag skall icke göra något yrkande här, men jag har i alla fall velat omnämna denna sak för att därmed mera aktualisera frågan, och jag skulle vilja sluta med det uttalandet och den hemställan, att dessa arbeten med det snaraste tagas upp till förverkligande på den ordinarie budgeten inom den allra närmaste tiden.

I detta anförande instämde herrar *Lovén* och *Paulsen*.

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag vill endast meddela, att vi vid den föredragning, som gjorts hos statsutskottets fjärde avdelning av generaldirektören och två byråchefer vid statens järnvägar, fingo klart för oss, att ledningen för statens järnvägar icke ansåg dessa arbeten ligga fullt i nivå med de andra, men att de mycket snart böra komma till utförande.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet i punkten hemställt bifölls.

Punkterna 18—35.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 16.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 192, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av utav Kungl. Maj:t gjord framställning om anslag till uppförande av domkapitelshus i Växjö;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till Uppsala universitet: Inredningsarbeten m. m. för universitetsbiblioteket;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till Småskoleseminarier: Utrustning;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om avsättning till statens automobilskattemedelsfond m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1938/39 till utbyggande av fångvårdens ungdomsanstalt å Skenäs m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift till viss del av ogulden skatt för Kiplingebergs och Närlinge fideikommissegendomar m. m.;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nyskaffning av maskiner för mynt- och justeringsverket; och

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till driften av epidemisjukhus jämte i ämnet väckta motioner.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

§ 17.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1938/39 till länsnykterhetsnämnder m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och yttrade därvid

*Ang. anslag
för budgetåret
1938/39 till
länsnykter-
hetsnämnder
m. m.*

Herr Isacson: Herr talman! Som kammarens ledamöter finna är en reservation bifogad detta utskottsutlåtande. Då jag befinner mig bland reservanterna, skall jag med några korta ord angiva skälen, varför vi reserverat oss.

Såsom framgår av utskottsbetänkandet, är det här fråga om dels anslag till de nyss beslutade länsnykterhetsnämnderna och deras organisatoriska verksamhet, dels förslag från Kungl. Maj:t om dagarvoden åt ledamöterna vid sammanträdena.

I den första punkten, alltså anslag till nämndernas verksamhet, har utskottet enhälligt gått ifrån Kungl. Maj:ts förslag och i stället för 2,000 kronor per nämnd och år föreslagit beloppets höjande till 3,000 kronor.

Man har däremot, då det gällt förslaget om arvoden, icke kunnat enas inom utskottet. Vi reserverar anse, att Kungl. Maj:ts förslag i detta avseende hade bort följas. När utskottsmajoriteten motiverar utökandet av anslaget till den organisatoriska verksamheten med att det är nödvändigt för nämnden att anställa lämplig och villig personal för att utföra det arbete, som åligger nämnden, ha vi ansett det i någon mån inkonsekvent att därefter övergå till nämndledamöternas arvoden och säga, att där kunna vi taga igen en del av vad vi ökat på under föregående punkt. Här skola vi pruta på det kungl. förslaget med 5 kronor per ledamot och dag!

Detta är, herr talman, ingen stor fråga. Men vi reserverar ha icke kunnat följa med i detta resonemang. Vi utgå från, att det kan tänkas, att det kan bli exempelvis en lönearbetare, som får »nöjet» att tillhöra någon av dessa länsnykterhetsnämnder. Han måste räkna med förlust av sin avlöning på arbetsplatsen. För en industriarbetare är ju detta i regel en fråga om 10 kro-

Ang. anslag för budgetåret 1938/39 till länsnykterhetsnämnder m. m.
(Forts.)

nor eller så. Därefter återstår för en dylik ledamot med det av utskottet föreslagna beloppet en femma. I regel innebär detta uppdrag, att han får resa till en annan ort. Jag behöver icke för kammarens ledamöter närmare utveckla, hur långt man kommer med 5 kronor, då man vistas på resande fot.

Det är emellertid också en annan synpunkt, som vi anse oss böra framhålla, nämligen att man så sent som i fjol organiserade ett liknande organ, de s. k. mödrahjälpsnämnderna. Riksdagen beslöt där utan ett ords debatt, att statens ombud i dessa nämnder skulle hava 20 kronor per dag. Nu kommer man i år och fastslår ett annat arvode på 15 kronor för ett liknande uppdrag.

Om man tittar på den mycket brokiga tavlan av olika arvoden, som utgå, så får man icke något intryck av större konsekvens eller planmässighet i besluten rörande dessa frågor.

Då, som sagt, vi reservanter ej velat vara med om detta och då vi anse, att huvudansvaret vilar på nämndens *ledamöter*, samt då vi veta, att det arbete, som kommer att utföras i dessa nämnder, ingalunda blir av det angenäma slaget, ha vi ansett, att Kungl. Maj:ts förslag bort följas.

Nu har emellertid redan första kammaren fattat beslut i denna fråga och följt utskottsmajoriteten, och då jag icke vill riskera, att det skulle på något sätt trassla till sig i slutet av riksdagen eller att, med andra ord, en gemensam votering möjligen skulle kunna behöva äga rum, har jag herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 18.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 202, i anledning av motion rörande anordnande av semesterhem för arbetare m. fl.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 19.

Ang. nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden. Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 203, i anledning av motion angående nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.

I en inom andra kammaren av herr *Lundqvist m. fl.* väckt motion, nr 179, hade hemställts, att riksdagen ville hos Kungl. Maj:t anhålla om vidtagande av åtgärder för skäligt nedbringande av räntan å de lån, som under efterkrigsåren utlämnats från pensionsförsäkringsfonden till de elektriska distributionsföreningarna.

Utskottet hemställde, att riksdagen, i anledning av herr *Lundqvists m. fl.* förevarande motion (II:179), måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en förutsättningslös utredning rörande möjligheterna att åvägabringa en sänkning av räntan å de lån, som under åren närmast efter världskriget utlämnats från pensionsförsäkringsfonden till de elektriska distributionsföreningarna, samt för riksdagen framlägga det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Nilsson* i Landeryd och *Råstock*, vilka ansett, att utskottet bort avstyrka ifrågavarande motion; och

2) av herr *Strindlund*, utan angivet yrkande.

Ang. nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.
(Forts.)

Efter föredragning av utskottets hemställan anförde:

Herr **Råstock**: Herr talman! Då jag här står som reservant jämte herrar Nilsson i Landeryd och Strindlund, tillåtes det kanske, att jag motiverar varför jag reserverat mig här. Jag skall be att först som sist få säga, att ett mera dödfött förslag i fråga om rättvisa och billighet än detta har jag sällan sett. Ty varför är det särskilt nödvändigt att sänka räntan för elektriska distributionsföreningar men icke för fattiga kommuner, som måst låna pengar för sina inbyggares bästa?

Jag har av en granne fått höra, att ett sådant fall föreligger i det grannlandskap, som gränsar söder- och västerut till Västmanland. Men skämt åsido, herr talman! Det är så med denna sak, att med denna till synes oskyldiga motion och det till synes oskyldiga skrivelseförslag, som här framlagts av statsutskottets majoritet, kammarens ledamöter icke komma att veta, var det slutar, när man en gång öppnat dörren på vid gavel.

Det är ju på det sättet, att de penningutlånande institutionerna: pensionsfonderna, postsparbanken, pensionskassorna, folkpensioneringsfonden, olycksfalls- och livförsäkringsbolagen, kort sagt över hela linjen, där man på grund av sina statuter är tvungen att sörja för att få tillräcklig fondbildning, att alla dessa äro i hög grad för sin ekonomi beroende av att de förbindelser, som de ingått med andra, obrottsligt hållas från båda sidor.

Jag vågar här säga, att om det vore på det sättet, att vederbörande vore lika angelägna att gå med på en höjning av räntan i de fall, där man lånat upp det under en lågränteperiod, då kunde det icke vara så mycket att säga om det. Men alla, som jag talat vid och frågat, om de vore med om att höja för dem, som lånat upp under det nuvarande låga ränteläget, ha svarat: »Nej, det vilja vi förstås icke.» Men när det inträffat motsatsen, när det på grund av läget på penningmarknaden utvecklats så, att räntan är den lägsta vi någonsin haft i detta land, då säger man, att staten skall träda emellan och det skall utredas, huruvida och på vad sätt man kan sätta ned räntan för lån, som utlämnats till fast, bestämd räntefot.

Jag kan få sticka emellan med, att en hel del av dessa låntagare säkerligen fått erbjudande om att få konverteringsrätt efter viss tid, men de hava sagt, att de vilja icke hava detta. De vilja veta, vad de skola betala. Därför vilja de icke hava konverteringsrätt efter det eljest vanliga tionde året.

Om man öppnar en glugg här, kan jag icke se, ärade kammarledamöter, hur det skall vara möjligt att vägra någon låntagare, som förbundit sig till en hög räntefot på ett lån under en gången period, sänkning därav. Då måste vi riva upp hela gärdet överallt. Vad staten då skall få göra för uppoffringar kan jag icke i dag måla upp, men att de bli mycket betydande, är alldeles säkert.

Det värsta är, att efter ett sådant experiment, som det skulle innebära, ingen långivande institution kommer att våga lämna ut några lån på fasta och bestämda villkor, utan de måste ovillkorligen förbehålla sig, även om det kan vara till olägenhet för låntagaren, att säga upp och konvertera inom viss tid.

Herr talman! Jag kan meddela, att första kammaren med 71 röster mot 34 — tror jag det var — bifallit reservationen, och omröstningen har föregåtts av en mycket lång och ingående debatt. Jag brukar säga, att vi skola icke rätta oss efter första kammaren. Men det är symptomatiskt, att ett praktiskt taget enhälligt statsutskott fått bita i gräset, fast det endast fanns tre reserveranter. Jag brukar icke gärna och framför allt icke i onödan reservera mig mot statsutskottet. Jag är solidarisk med utskottet i alla väder, om det är möjligt. Men här har det varit fullkomligt omöjligt.

Ang. nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.
(Forts.)

Därför, herr talman, ber jag att få yrka avslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Fast*, *Lovén*, *Lundberg*, *Lindqvist*, *Olovson* i Västerås, *Gustavson* i Västerås, *Hedlund* i Östersund, *Lindholm* och *Kilbom*.

Herr **Jansson** i Falun: Herr talman! Herr Råstock var elak mot kamraterna i statsutskottet för att de vågat tillstyrka en okynnesmotion, som han uttryckte sig. Jag vågar säga, att vi bruka oftast följa vår övertygelse i statsutskottet. Den uppfattning vi kommit till bruka vi söka hävda även vi — jag hade så när sagt — vanliga ledamöter.

Ja, vi hade en liknande motion i fjol, när det var fråga om att sänka räntorna för lån, tagna ur pensionsförsäkringsfonden. Den motionen avstyrkte vi. Men vi fingo på tafs en del från en hel del håll för att vi voro så ogina mot fattiga låntagare, som bundit sig på lång sikt för lån, och det sades att under nuvarande penningpolitik och räntesatser vore det orimligt att så höga räntor skulle utgå.

I år kom också en motion. Den var inskränkt till att omfatta endast de elektriska distributionsföreningarna. Den motiverades med, att dessa föreningar ägdes i regel av medlemmarna, och dessa medlemmar hade fått gå i borgen för lån, som de erhållit för att verkställa anläggningar. Det är människor i små omständigheter. Då tyckte vi verkligen, att det kunde förefinnas skäl att man undersökte, huruvida det var möjligt att verkställa någon reduktion eller icke. Det är icke fråga om någon nedsättning direkt utan fråga, huruvida en reduktion kan ske.

Jag tror icke, att man behöver taga det så förfärligt hårt i det avseendet. Jag skulle ej hava något emot, om vi rent av finge en lagstiftning på föreliggande område, där man finge en bättre anpassning av räntebeloppen i förhållande till marknadens olika lägen.

Nu är det nästan omöjligt. Nu får man en lång belåningstid. Man kan visserligen få konvertering på tio år, men de flesta äro rädda att taga konvertering, ty nästa gång de komma kunna de kanske ej få lånet förnyat utan få det uppsagt. Därför ha de bundit sig för dessa långfristiga lån.

Jag tror icke, att det kan vara någon riksfara att be Kungl. Maj:t undersöka, om det är möjligt att göra någonting. Vi ha ju begärt att här få en förut-sättningslös utredning. Det är fel i trycket, där det står »utredning», men det finnes ett kartongblad, där vi säga, att vi vilja hava en »förut-sättningslös utredning». Vi ha icke på något sätt tagit ståndpunkt.

Det är självklart, att det medför olägenheter. Men det är lika självklart, att det medför olägenheter, om det nuvarande oeffterrättighetstillståndet fortsätter alltför länge. Jag tror, att man måste beakta saken. Därför har jag för min del varit med om en hemställan till Kungl. Maj:t att verkställa ett övertvägande i föreliggande fall.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Råstock**: Herr talman! Jag kan tyvärr icke vara med om herr Janssons i Falun resonemang. Jag har sysslat litet grand på det område — fastän det är rätt länge sedan nu — som kallas elektriska distributionsföreningar. Jag tror jag kan säga, att åtskilliga av dem äro icke direkt nödlidande och att deras ledamotstock består ingalunda av mindre bemedlade personer. Ganska ofta är det sådana, som ha rätt bra affärer.

Ang. nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.

(Forts.)

utan även för andra långtagare, som hade lån hos pensionsförsäkringsfonden, mot samma, jag skulle vilja kalla det oskäligen, ränta. Där finnas åtskilliga lån, som ännu löpa med 6 % ränta. Jag kan anföra exempel på det från den kommun, jag själv tillhör. Kommunen har från pensionsförsäkringsfonden erhållit ett lån, som löper med 6 %. Sedermera har kommunen fått mottaga en donation. Donationsmedlen kunna för närvarande icke göras räntebärande mot högre ränta än 2.5 %. Vi hava flera gånger förfrågat oss, om vi icke skulle kunna få inbetala 6 %-lånet. Vi ha fått till svar, att det kunna vi få, om vi inbetala förutom kapitalet det kapitaliserade värdet av skillnaden i ränta mellan nu utgående och 6 %. Ett sådant medgivande är icke mycket att tacka för, ty om vi antog det, skulle vi få betala igen lånet nästan två gånger om. Jag har biträtt utskottets begränsade yttrande just i förhoppning, att statsutskottets ärade ordförande, herr Råstock, har rätt — det brukar han ofta ha — när han säger, att »man icke vet, var det slutar, när man öppnar dörrarna». Jag tror verkligen, herr Råstock, att även om riksdagen begär en utredning av den begränsade omfattning, som här föreslagits, Kungl. Maj:t kommer att sörja för att utredningen får en större räckvidd än motionären begärt. I den förhoppningen yrkar jag, herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Det är alltid litet tveksamt att yttra sig i en utredningsfråga, eftersom det är riksdagen som skall besluta, om Kungl. Maj:t skall låta verkställa utredningen, men eftersom jag under de förflutna åren upprepade gånger haft att taga ställning till sådana här önskemål om sänkning av räntorna, vill jag säga ett par korta ord. Ingen kan ju misstänka den nuvarande regeringen för att icke stå på den sidan, som gärna vill hålla nere räntorna. Det har ju varit vår strävan under de förflutna åren, och på den punkten har jag ingen annan mening än herr Hansson i Rubbestad. När det har gällt statens egna fonder, så har ju också räntesänkning skett i mycket stor utsträckning. Men det kan icke förnekas, att folkpensionsförsäkringsfonden i någon mån befinner sig i en annan ställning. Detta framgår bäst därav, att det väl icke är många, som skulle vilja betrakta pensionsförsäkringsfonden som en sådan där stor kapitalist, som bereder sig oskäligen vinster av fattiga låntagare. Det är väldigt svårt att säga, huruvida de, som i sista hand äga pensionsförsäkringsfonden, äro i bättre eller sämre ställning än de, som låna pengarna. Det blir ju ändå i sista hand skattedragarna i samhället, även de allra minsta, som få skjuta till för att fylla den brist, som uppstår, om räntan sänkes. Detta är ju i och för sig icke något avgörande argument, och, om det låga ränteläget skulle fortsätta, så kan jag nog icke undandraga mig den slutsatsen, att man förr eller senare får taga upp även frågan om pensionsförsäkringsfonden. Men då kommer det icke att gälla bara den. Vi ha helt nyligen övertagit mycket stora fonder från statstjänarna, deras familjepensionsfonder, som de betraktat såsom sin ögonsten, därför att fonderna givit en avkastning, på vilken statstjänarna ha kunnat grunda sin familjepensionering. Staten har ju övertagit dem och samtidigt förpliktelsen gentemot statstjänarna i vad gäller deras familjepensionering. Det är klart, att samma krav kunna ställas på dessa fonder som på pensionsförsäkringsfonden. Att i en hastig vändning, därför att man vill hjälpa de elektriska distributionsföreningarna, taga upp en utredning förefaller mig icke vara att börja från en lämplig utgångspunkt. Jag tror icke det vore så farligt, om man funderade ett slag till på saken, innan man begärde, att de dörrar, som herr förste vice talmannen talade om, skola öppnas.

Ang. nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.
(Forts.)

Herr Råstock: Herr talman! Jag tror mig hava anlagt en principiellt riktig syn på saken, och jag misstänker, att, när det slutliga balanskontot göres upp, jag kommer att befinna mig på den säkra sidan. Jag har aldrig dragit mig undan, då det gällt att hjälpa de fattiga. Som statsrådet Wigforss nyss påpekade, är här icke fråga om statens pengar, utan det gäller svenska folkets pengar, och därför kommer jag för min del att mycket lätt reda mig, när man kommer att interpellera mig på den punkten i den valkrets, som jag har äran företräda. Så ligger det till.

Herr Lundqvist: Herr talman! Jag vill bara säga till herr Råstock, att eftersom staten har garanterat denna fond, är det i alla fall på sätt och vis statens pengar det är fråga om.

Herr förste vice talmannen Jeppsson: Herr talman! I anledning av vad herr Råstock anförde vill jag säga, att såvitt jag uppfattade herr statsrådet och chefen för finansdepartementet rätt, så hade han icke alls en så doktrinär uppfattning som herr Råstock ifråga om möjligheterna att från statmakternas sida inverka på bestämmandet av räntan å lån från pensionsförsäkringsfonden.

Herr Råstock: Herr talman! Man må kalla min ståndpunkt doktrinär, om man så vill. Jag företräder en pensionskassa, som har åtskilliga fattiga medlemmar. En stationskarl till exempel får icke högre pension än att det fattas 400 å 500 kronor, innan hans pensioner komma upp i samma nivå som statspensionerna och detta trots en erlagd premie om 14 å 15 kr. i månaden. Därför vill jag inte vara med om att öppna gluggarna för en räntenedsättning, som, efter vad jag inser, skulle få till följd att de surt förvärvade slantar, som kassans medlemmar lagt ned för att bereda sig pension, icke skulle kunna ordentligt förräntas.

Herr förste vice talmannen Jeppsson: Herr talman! Nu hava vi således kommit underfund med vad som för herr Råstock är pudelns kärna. Det är icke pensionsförsäkringsfonden, saken gäller, utan det är de privata pensionskassorna.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag å såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övertvägande ja för den förra propositionen. Herr Råstock begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 203, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av uppresningsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för nejpropositionen. Herr Hansson i Vännäsby begärde emellertid rösträkning, va-

Ang. nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden.

(Forts.)

dan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgävos 66 ja och 91 nej, varjämte 20 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta. Kammaren hade alltså avslagit såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 19.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande, nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 20.

Ordet lämnades på begäran till herr **förste vice talmannen**, som yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista två gånger bordlagda ärenden skola uppföras i följande ordning, nämligen först statsutskottets utlåtanden nr 205—211, därefter utrikesutskottets utlåtanden nr 5—9, därefter bevillningsutskottets betänkande nr 32, därefter konstitutionsutskottets utlåtande nr 19, därefter sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2 samt därefter övriga ärenden i den ordning, i vilken de finnas uppförda å dagens föredragningslista.

Denna hemställan bifölls.

§ 21.

Till bordläggning anmäldes:

bevillningsutskottets betänkande, nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för svenskt aktiebolag att vid taxering till kommunal inkomstskatt samt statlig inkomst- och förmögenhetsskatt åtnjuta avdrag för avsättning till konjunkturinvesteringsfond jämte i ämnet väckta motioner;

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets memorial, nr 3, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 74, i anledning av väckt motion angående vidgad pensionsrätt för arbetare i statens tjänst;

nr 75, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning rörande viss ändring i särskilda bestämmelser angående tillämpning av avlöningsreglementet för befattningshavare vid riksdagens verk; och

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anstånd med avsked åt viss i statens tjänst anställd sjuksköterskepersonal; samt

jordbruksutskottets memorial, nr 105, angående ersättning åt av utskottet anlitat biträde.

§ 22.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag för budgetåret 1938/39 till en nämnd för granskning av läroböcker;

nr 341, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till Läroanstalter för blinda; Omkostnader m. m.;

nr 342, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

nr 343, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus jämte en i ämnet väckt motion;

nr 345, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t framställda förslag om anslag till kapitalinvestering i luftfartsfonden; och

nr 346, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till upphandling av varor för statens räkning.

§ 23.

Justerades protokollsutdrag.

§ 24.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades :

herr <i>Holmgren</i>	under 2 dagar fr. o. m. den 2 juni och
» <i>Lundqvist</i>	» 3 » » 4 » .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.53 e. m.

In fidem
Sune Norrman.